

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ**

**ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
МАНАСТИРА СТУДЕНИЦА**

**ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ МАНАСТИРА
СТУДЕНИЦА, НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**

Београд, март 2019. године

**ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ МАНАСТИРА
СТУДЕНИЦА, НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**

Носилац и наручилац израде:

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ
СЕКТОР ЗА ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ И УРБАНИЗАМ

Потпредседница Владе и министарка:

Проф. др Зорана Михајловић

Обрађивач:

ЈП УРБАНИЗАМ - КРАГУЈЕВАЦ

Директор

мр Драган Дунчић, дипл.простор.план.

**ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ МОНАСТИРА
СТУДЕНИЦА, НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**

**ЈП УРБАНИЗАМ
КРАГУЈЕВАЦ**

РУКОВОДИЛАЦ ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА:

Тијана Марковић, магст. инж. зашт. жив.сред.

РАДНИ ТИМ:

Весна Јовановић, дипл.хемичар

Иван Радуловић, дипл.инж.арх.

мр Драган Дунчић, дипл. простор. план.

Мила Брајковић, магст.инж.арх.

Наташа Матовић, дипл.инж.арх.

Милана Анђелковић, дипл.прост. план.

Предраг Димитријевић, дипл.инж.геод.

Александар Ћатић, дипл.инж.грађ.

Владимир Раковић, дипл.инж. саобр.

Гордана Врачарић, дипл.инж.електро.

Марко Николић дипл.инж.маш.

Светлана Драгојловић, грађ.техн.

ЈП УРБАНИЗАМ - КРАГУЈЕВАЦ

Директор

мр Драган Дунчић, дипл.простор.план.

1 УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

2 ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

2.1 ПОВОД И ПРЕДМЕТ ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ППППН НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

2.2 КРАТАК ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА И ЦИЉЕВА ППППН

2.2.1 Садржај ППППН манастира Студеница

2.2.2 Приказ општих и оперативних циљева ППППН манастира Студеница

2.2.3 Посебне намене

2.3 РЕЛЕВАНТНИ ПЛАНСКИ И ДРУГИ ДОКУМЕНТИ

2.4 ПРЕГЛЕД ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И КВАЛИТЕТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

2.4.1 Природни системи и ресурси

Релјеф

Геолошке карактеристике и минералне сировине

Хидрогеолошке и хидролошке карактеристике

Инжењерскогеолошке карактеристике и сеизмолошки показатељи

Климатске карактеристике

Педолошке карактеристике

Шуме и шумско земљиште

2.5 СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ

2.5.1 Мрежа насеља, демографске прилике

2.5.2 Привреда

Пољопривреда

Шумарство

Лов

Рударство и минералне сировине

Производне делатности

2.5.3 Инфраструктурни системи

Саобраћајна инфраструктура

Водоснабдевање и одвођење отпадних вода

Електроснабдевање

Остале инфраструктурне мреже

Природни потенцијали подручја

Природни фактор ограничења

**3 КАРАКТЕРИСТИКЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЗОНАМА ГДЕ ПОСТОЈИ
МОГУЋНОСТ ДА БУДЕ ИЗЛОЖЕНА ЗНАЧАЈНОМ УТИЦАЈУ**

3.1 АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

3.1.1 Квалитет ваздуха и основни проблеми

Оцена квалитета ваздуха

3.1.2 Квалитет површинских и подземних вода, основни проблеми

Оцена квалитета вода

3.1.3 Квалитет земљишта и основни проблеми

Оцена квалитета земљишта

3.1.4 Бука и вибрације

3.1.5 Електромагнетно зрачење

3.1.6 Ризик од настанка удеса

Хемијски удес

Природне непогоде и шумски пожари

- 3.2 ОТПАД
- 3.3 ПРИРОДНЕ И КУЛТУРНЕ ВРЕДНОСТИ
 - 3.3.1 Природна добра
 - 3.3.2 Биодиверзитет
 - 3.3.3 Непокретна културна добра
 - 3.3.4 Карактеристике предела
 - 3.3.5 Обновљиви извори енергије
- 4 ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ РАЗМАТРАНА У СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ И ПРИКАЗ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА**
 - 4.1 ПРОСТОРНА ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
 - 4.2 ВАРИЈАНТНА РЕШЕЊА
 - 4.3 КОНСУЛТАЦИЈЕ
- 5 ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА**
 - 5.1 ОПШТИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ
 - 5.2 ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА
 - 5.3 ВРСТЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА КОЈИ СУ КОРИШЋЕНИ ПРИ ИЗГРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ
 - 5.4 КОМПАТИБИЛНОСТ ЦИЉЕВА СТАРТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ПП
- 6 ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА**
 - 6.1 ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА ПЛАНА И ЊИХОВО ПОРЕЂЕЊЕ
 - 6.2 ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ СА ОПИСОМ МЕРА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И ОГРАНИЧАВАЊЕ НЕГАТИВНИХ, ОДНОСНО УВЕЋАВАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА
 - 6.2.1 Процена утицаја планских решења на животну средину
 - 6.3 МЕРЕ ЗА СМАЊЕЊЕ НЕГАТИВНИХ И УВЕЋАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ
 - 6.3.1 Општи принципи и приоритетна решења заштите животне средине
 - 6.3.2 Опште мере заштите животне средине
 - 6.4 ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ОКВИРУ ПОЈЕДИНАЧНИХ СЕКТОРА РАЗВОЈА ПП
 - 6.4.1 Заштита животне средине у сектору привредног развоја
 - Заштита животне средине у сектору пољопривреде*
 - Заштита животне средине у сектору туризма*
 - Заштита животне средине у сектору рударства- експлоатације минералних сировина*
 - 6.4.2 Заштита животне средине у сектору заштите природних и културних добара, биодиверзитета и предела
 - Заштита природних добара*
 - Заштита биодиверзитета*
 - Заштита шума и шумске дивљачи*
 - Заштита предела*
 - Заштита културних добара*
 - 6.4.3 Заштита животне средине у сектору саобраћаја

*Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира
Студеница, на животну средину*

- 6.4.4 Заштита животне средине у сектору комуналне инфраструктуре
ЕЕ – обновљиви извори енергије
Заштита животне средине у сектору управљања отпадом
- 6.4.5 Развој еколошке свести и информисање јавности
- 6.4.6 Заштита здравља становништва
Заштита од буке
Заштита од електромагнетног зрачења
Заштита од удеса
- 6.4.7 Прекогранична сарадња
- 6.5 МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЧИНИОЦА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
 - 6.5.1 Заштита ваздуха
 - 6.5.2 Заштита вода
 - 6.5.3 Заштита земљишта
- 6.6. ПЛАНИРАНА ПРОСТОРНА ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
- 7 СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА**
- 8 ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ**
 - 8.1 ОПИС ЦИЉЕВА ПЛАНА И ПРОГРАМА
 - 8.2 ИЗБОР ИНДИКАТОРА ЗА ПРАЋЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
 - 8.3 ЗАКОНСКИ ОКВИР
- 9 МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ**
 - 9.1 ПРИМЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА
 - 9.2 ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА
- 10 ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА**
 - 10.1 ОПИС РАЗЛОГА ОДЛУЧУЈУЋИХ ЗА ИЗБОР ПП СА АСПЕКТА РАЗМАТРАНИХ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА И ПРИКАЗ НАЧИНА НА КОЈИ СУ ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ УКЉУЧЕНА У ПП
- 11 УЧЕШЋЕ ЗАИНТЕРЕСНОВАНИХ СТРАНА У ПОСТУПКУ ИЗРАДЕ И РАЗМАТРАЊА ИЗВЕШТАЈА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА**
- 12 ЗАКЉУЧАК – НЕТЕХНИЧКИ РЕЗИМЕ**

ГРАФИЧКИ ПРИЛОГ

КАРТА БР.1: Категоризација животне средине, *постојеће стање*, Р 1:50 000.

КАРТА БР.2: Категоризација животне средине, *планирано стање*, Р 1:50 000.

*Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира
Студеница, на животну средину*

Списак табела:

Табла 2.4.1.1: Нумерички сеизмолошки показатељи

Табела 4.2.1: Опција да се план не реализује – предности и недостаци

Табела 4.2.2: Опција да се план реализује – предности и недостаци

Табела 5.2.1: Посебни циљеви Стратешке процене утицаја

Табела 5.2.2: Циљеви и индикатори Стратешке процене

Табела 5.4.1. Матрица компатибилности СПУ и ПП

Табела 6.1: Процена утицаја варијантних решења на животну средину

Табела:6.2.1:Евалуација процењених утицаја

Табела 6.6: Просторна диференцијација подручја ПП према квалитету животне средине

Табела 8.2: Избор индикатора за програм мониторинга

Табела 9.1: Критеријуми за оцењивање утицаја

Табела 9.1.1:Критеријуми за оцењивање утицаја

1 УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Изради Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, приступа се на основу Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница ("Сл. гласник РС", број 50/18). Изради Стратешке процене утицаја ППППН манастира Студеница, на животну средину, приступа се на основу Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана посебне намене манастира Студеница, на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 37/18).

Предмет Просторног плана (подручје посебне намене), представљају културне и природне вредности утврђене Одлуком о утврђивању непокрених културних добара од изузетног значаја и од великог значаја ("Сл. гласник СРС", бр. 14/79) и Одлуком о утврђивању граница непосредне околине и заштити природног простора манастира Студеница („Сл. лист општине Краљево“ бр. 13/88), као и Уредбом о заштити Парка природе Голија ("Сл. гласник РС", бр. 45/01 и 47/09).

Планирање, коришћење, уређење и заштита простора у обухвату Просторног плана подручја посебне намене (у даљем тексту Просторног плана – ПП) засниваће се на принципима уређења и коришћења простора утврђеним чланом 3. Закона о планирању и изградњи („Сл. гласник РС”, бр. 72/09, 81/09 - исправка, 64/10 - УС, 24/11, 121/12, 42/13 - УС, 50/13 - УС, 98/13 - УС, 132/14, 145/14, 83/18), као и начелима заштите и одрживог коришћења природних и створених ресурса, вредности и добара утврђених Законом о заштити природе („Сл. гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 – исправка и 14/16), Законом о културним добрима („Сл. гласник РС”, бр. 71/94, 52/11 – др. закон и 99/11 – др. закон), Законом о водама („Сл. гласник РС”, бр. 30/10, 93/12 и 101/16), Законом о заштити животне средине („Сл. гласник РС”, бр. 135/04, 36/09, 36/09-др.закон, 72/09-др.закон, 43/11-одлука УС и 14/16), Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС”, бр. 135/04 и 88/10), Националном стратегијом одрживог коришћења природних ресурса и добара ("Сл. гласник РС", број 33/12), Правилником о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања („Сл. гласник РС”, бр. 64/15) и другим законским и подзаконским актима и документима Републике Србије (документи развојног планирања, јавних политика и остали плански документи) којима се уређује ова област.

С обзиром на могуће негативне утицаје ПП, Надлежни орган је донео Одлуку о изради Стратешке процене утицаја ПП подручја посебне намене манастира Студеница на животну средину ("Сл. гласник РС", број 37/18) (у даљем тексту: Стратешка процена утицаја).

Разматрањем и укључивањем битних аспеката животне средине у припрему и усвајање одређених планова и програма и утврђивањем услова за очување вредности природних ресурса и добара, предела, биолошке разноврсности, биљних и животињских врста и аутохтоних екосистема, односно рационалним коришћењем природних ресурса, доприноси се циљевима одрживог развоја. Применом стратешке процене утицаја у планирању, отвара се простор за сагледавање промена насталих у простору и уважавање потреба предметне средине. Планирање подразумева развој, а одржив развој захтева заштиту животне средине.

Стратешка процена утицаја је процес којим се интегришу циљеви и принципи одрживог развоја у просторним плановима, с циљем избегавања, спречавања или ограничења негативних утицаја на животну средину, здравље људи, биодиверзитет, природна, културна добра и друге створене вредности.

Стратешка процена утицаја је инструмент којим се стварају услови за оптималну заштиту животне средине у процесу просторног планирања. Као свеобухватан, комплексан и јединствен поступак, уводи се у праксу просторног планирања с циљем територијалне анализе планског

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

подручја, са једне, и дефинисање решења и мера, којима ће заштита животне средине бити остварена на оптималан начин, са друге стране.

Принцип одрживог развоја, социјалне прихватљивости, економске оправданости и еколошке одрживости су законски дефинисани у смислу полазних основа просторног планирања. Са друге стране, одредбама члана 4. Закона о стратешкој процени утврђена су начела стратешке процене, и то:

- одрживог развоја,
- интегралности,
- предострожности,
- хијерархије и координације,
- јавности.

Овим начелима обезбеђује се оквир за усклађивање техно-економских, друштвених и природних система у целокупном развоју, укључујући и просторни развој. На принципима економичности користе се природне и створене вредности, с циљем да се очува и унапреди квалитет животне средине за садашње и будуће генерације. То се постиже разматрањем и укључивањем кључних аспеката животне средине у припрему и усвајање планова, пројеката и програма, утврђивањем услова за очување природних и створених вредности. Укључивањем услова заштите животне средине у ПП кроз инструмент стратешке процене, даје се обавезујући - интегрални оквир заштите, реализацијом кроз одговарајуће међусекторске планове, програме и пројекте. У превентивном смислу, свака активност је планирана, односно свако планско решење је дефинисано с циљем да се спрече или смање негативни утицаји, обезбеди рационално коришћење ресурса, а ризик од акцидената и негативних утицаја на људе сведе на минимум. Са друге стране, циљ је да се оживи депопулационо подручје, рационалним коришћењем потенцијала и обновљивих ресурса. У поступку стратешке процене остварује се координација између заинтересованих органа и организација, иако су у поступку израде ПП прибављени неопходни услови. У поступку разматрања и усвајања обезбедиће се учешће јавности у поступку јавног увида и стручне расправе о Нацрту ПП.

Чланом 8. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС, бр. 135/04 и 88/10), прописан је поступак стратешке процене који обухвата три сегмента:

1) припремну фазу, која обухвата:

- одлучивање о изради стратешке процене,
- избор носиоца израде извештаја о стратешкој процени,
- учешће заинтересованих органа и организација;

2) извештај о стратешкој процени;

3) поступак одлучивања, који обухвата:

- учешће заинтересованих органа и организација,
- учешће јавности,
- извештај о резултатима учешћа заинтересованих органа и организација и јавности,
- оцену извештаја о стратешкој процени,
- сагласност на извештај о стратешкој процени.

У складу са чланом 12 Закона, Извештај о стратешкој процени утицаја ПП на животну средину је састављен од следећих поглавља:

- a. Полазне основе СПУ,
- b. Општи и посебни циљеви стратешке процене и избор индикатора,
- c. Процена могућих утицаја са описом мера предвиђених за смањење негативних утицаја на животну средину,
- d. Смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процена утицаја,

*Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира
Студеница, на животну средину*

- e. Програм праћења стања животне средине у току спровођења плана,
- f. Приказ варијантних решења,
- g. Циљеви и избор индикатора,
- h. Приказ коришћене методологије,
- i. Закључци – нетехнички резиме.

2 ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

2.1 ПОВОД И ПРЕДМЕТ ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ППППН НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Повод за израду предметног Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину је израда Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница и обавеза произашла из Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 37/18).

Просторни план је дугорочни плански документ којим се разрађује Просторни план Републике Србије, утврђују планска решења, смернице и правила за коришћење, организацију, уређење и заштиту простора, као и правила за изградњу на подручју обухвата ПП.

Правни основ за доношење Просторног плана посебне намене манастира Студеница:

- Закон о Просторном плану Републике Србије ("Сл. гласник РС" бр. 88/2011),
- Закон о планирању и изградњи („Сл. гласник РС“, бр. 72/09, 81/09 – испр., 64/10 – УС, 24/11, 121/12, 42/13 – УС, 50/13 – УС, 98/13 – УС, 132/14, 145/14, 83/18),
- Одлука о изради Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница ("Сл. гласник РС", број 50/18),
- Законом о културним добрима („Сл. гласник РС“, бр. 71/94, 52/11 – др. закон и 99/11 – др. закон),
- Правилником о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања („Сл. гласник РС“, број 64/15).

Правни основ за израду Стратешке процене утицаја (Извештаја о стратешкој процени) Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину је:

- Закон о Стратешкој процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС" бр.135/04) и Закон о изменама и допунама Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, („Сл. гласник РС“ бр. 88/10);
- Закон о заштити животне средине („Сл. гласник РС“ бр. 135/04) и Закон о изменама и допунама Закона о заштити животне средине ("Сл. гласник РС" бр. 36/09, 72/09, 43/11-одлука УС, 14/16),
- Закон о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 26/09, 8/10, 91/10 исправка и 14/16),
- Уредба о заштити Парка природе „Голија“ („Сл. гласник РС“ бр. 45/01, 47/09),
- Законом о водама („Службени гласник РС“, бр. 30/10, 93/12 и 101/16),
- Одлука о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину ("Сл. гласник РС“, бр. 37/17).

Полазне основе за израду Стратешке процене утицаја ПП подручја посебне намене манастира Студеница на животну средину су:

- Просторни план Републике Србије, Закон о ППРС („Сл. гласник РС“, бр. 88/10),
- Регионални просторни план за подручје Шумадијског, Поморавског, Рашког и Расинског управног округа, Уредба о утврђивању РПП ШПРРО („Сл. гласник РС“, број 39/14);
- Регионални просторни план Златиборског и Моравичког управног округа, Уредба о утврђивању РПП ЗМО („Сл. гласник РС“, број 1/13);
- Просторни план подручја посебне намене Парка природе Голија, Уредба о утврђивању ППППН ППГ („Сл. гласник РС“, број 16/09);
- Просторни план подручја посебне намене система хидроелектрана на Ибру, Уредба о

- утврђивању ППППН СХЕ („Сл. гласник РС”, број 58/12);
 - Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора високонапонског далековода 2x110 kV Краљево 3 – Нови Пазар 1 Уредба о утврђивању ППППН ИК ДВ („Сл. гласник РС”, број 61/16).
- Остала значајна планска документација на подручју ПП на територији општине Ивањица:
- Просторни план општине Ивањица (у даљем тексту: ППО Ивањица), "Сл. лист општине Ивањица", број 3/13;
 - План генералне регулације туристичке целине Беле Воде-Дајићи, у склопу планинског ризорта Голија, са детаљном регулацијом зоне викенд насеља, "Сл. лист општине Ивањица", број 5/10;
 - План генералне регулације туристичке целине Врхови – Одвраћеница, у склопу планинског ризорта Голија, са детаљном регулацијом зоне дела Одвраћенице испод врха Кула, "Сл. лист општине Ивањица", број 5/10;
 - План детаљне регулације туристичке целине Голијска река, у склопу планинског ризорта Голија, "Сл. лист општине Ивањица", број 5/10;
 - План детаљне регулације за насељено место Девићи, "Сл. лист општине Ивањица", број 9/15;
 - План детаљне регулације за ски центар Голија на територији општине Ивањица, "Сл. лист општине Ивањица", број 5/17;
 - План детаљне регулације коридора инфраструктуре на подручју Просторног плана Парка природе "Голија" на територији општине Ивањица, "Сл. лист општине Ивањица", број 5/18;
 - на територији града Краљева:
 - Просторни план града Краљева "Сл. лист града Краљева", број 7/11;
 - План генералне регулације Ушћа (измена), "Сл. лист града Краљева", број 8/09;
 - План детаљне регулације за изградњу коридора инфраструктуре у обухвату Просторног плана подручја посебне намене Парка природе "Голија" (на територији града Краљева), "Сл. лист града Краљева", број 16/18.

Кључни прописи, конвенције и директиве од значаја за планску проблематику са аспекта заштите животне средине у ЕУ:

- SEA директива – Директива 2001/42/ЕС,
- Директива о ЕИА – Директива Савета 85/337/ЕЕС,
- *Кјото протокол*, ступио на снагу 16.02.2005. године, када га је потписало 184 земље, међу којима и РС,
- *ESPOO конвенција* - Процена утицаја у прекограничном контексту,
- Директива о еколошкој одговорности – Директива 2004/35/ЕС,
- Директива о птицама – Директива Савета 79/409/ЕЕС,
- Директива о стаништима – Директива Савета 92/43/ЕЕС,
- Оквирна директива о водама (WFD) – Директива 2000/60/ЕС,
- Оквирна директива о земљишту – 2004/35/ЕС,
- Директива од значаја за подстицај енергетске ефикасности,
- Директива о процени и управљању квалитетом амбијентног ваздуха (*Council Directive, 96/62/EC*),
- Директива о води за пиће 98/83/ЕС.

При изради Просторног плана и Стратешке процене утицаја, коришћене су смернице и стратешка одређења следећих **националних стратегија**:

- Национална стратегија РС за апроксимацију у области животне средине, („Сл. гласник РС”, број 80/11),
- Национални програм заштите животне средине Републике Србије („Сл. гласник РС”,

- бр.12/10),
- Национална стратегија одрживог развоја („Сл. гласник РС”, број 57/08),
 - Национална стратегија коришћења природних ресурса и добара („Сл. гласник РС”, број 33/12),
 - Стратегија управљања отпадом 2010-2019. године („Сл. гласник РС”, број 29/10),
 - Стратегија управљања водама на територији РС до 2034.године („Сл. гласник РС“ бр. 03/17),
 - Водопривредна основа Републике Србије („Сл. гласник РС”, број 11/02),
 - Стратегија биолошке разноврности РС за период 2011.-2018. год („Сл. гласник РС“ бр. 13/11),
 - Стратегија развоја туризма Републике Србије за период 2015-2026.год. („Сл. гласник РС“, бр.98/16),
 - Стратегија развоја шумарства Републике Србије („Сл. гласник РС”, број 59/06),
 - Стратегија пољопривреде и руралног развоја и Републике Србије за период 2014. - 2024. („Сл. гласник РС”, број 85/14);
 - Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030.год. („Сл. гласник РС”, број 101/15).

2.2 КРАТАК ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА И ЦИЉЕВА ППППН

2.2.1 Садржај ППППН манастира Студеница

УВОД

- I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ
 1. ОБУХВАТ И ОПИС ГРАНИЦА ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА СА ГРАНИЦАМА ЦЕЛИНА И ПОДЦЕЛИНА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
 - 1.1. Обухват и опис граница подручја просторног плана
 - 1.2. Опис граница целина и подцелина посебне намене
 - 1.2.1. Опис границе Парка природе "Голија"
 - 1.2.2. Опис границе непосредне околине и природног простора манастира Студеница
 2. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ДРУГИХ РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА
 - 2.1. Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године
 - 2.2. Регионални просторни планови
 - 2.3. Остали релевантни документи
 3. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ И ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА
 - 3.1. Постојеће стање
 - 3.1.1. Посебне намене подручја
 - 3.1.2. Природни системи, природне вредности, предели и животна средина
 - 3.1.3. Културна добра
 - 3.1.4. Туризам
 - 3.1.5. Привредни развој
 - 3.1.6. Становништво, насеља и социјални развој
 - 3.1.7. Инфраструктурни системи
 - 3.1.8. Коришћење и уређење простора у ванредним ситуацијама
 - 3.2. Потенцијали и ограничења
- II ПРИНЦИПИ, ЦИЉЕВИ И ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
 1. Принципи просторног развоја
 2. Општи и оперативни циљеви просторног развоја
 3. Регионални аспект развоја подручја посебне намене и функционалне везе и међуодноси са окружењем

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

- 4. Концепција развоја подручја посебне намене
- 4.1. Општа концепција развоја подручја посебне намене
- 4.2. Полазишта и принципи за релативизацију конфликтних интереса
- III ПЛАНСКА РЕШЕЊА
- 1. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ СИСТЕМА, ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРЕДЕЛА, КУЛТУРНОГ И ПРИРОДНОГ НАСЛЕЂА
- 1.1. ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ И ПРЕДЕОНИХ ВРЕДНОСТИ
- 1.1.1. Заштита подручја Парка природе "Голија" и режими заштите природних вредности
- 1.1.2. Заштита предеоних вредности
- 1.1.3. Заштита природних ресурса
- 1.2. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
- 1.2.1. Категоризација квалитета животне средине
- 1.2.2. Мере заштите животне средине
- 1.3. ЗАШТИТА НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА
- 2. ТУРИЗАМ
- 3. УТИЦАЈ ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ НА ДЕМОГРАФСКЕ И СОЦИЈАЛНЕ ПРОЦЕСЕ И СИСТЕМЕ
- 4. ПРИВРЕДНИ РАЗВОЈ
- 5. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА
- 5.1. Саобраћајна инфраструктура
- 5.2. Водопривредна инфраструктура
- 5.3. Енергетска инфраструктура
- 5.4. Електронске комуникације и поштански саобраћај
- 5.5. Систем управљања отпадом
- 5.6. Комуналне зоне и објекти
- 6. ЗАШТИТА ОД АКЦИДЕНАТА И ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА
- 7. НАМЕНА ПРОСТОРА И БИЛАНС ПОВРШИНА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
- IV ПРАВИЛА УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА, ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА
- 1. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА
- 1.1. Правила уређења за зоне са посебним режимом заштите простора
- 1.1.1. Подручја режима заштите природних добара
- 1.1.2. Подручја режима заштите непокретних културних добара
- 1.1.3. Зоне санитарне заштите изворишта водоснабдевања
- 1.1.4. Заштитни појасеви у коридорима инфраструктурних система
- 1.2. Правила уређења за насеља и атаре насеља обухваћене посебним режимом заштите
- 1.2.1. Пољопривредно земљиште
- 1.2.2. Шумско земљиште
- 1.2.3. Водно земљиште
- 1.2.4. Грађевинско земљиште
- 1.3. Општи услови за прикључење на саобраћајну и комуналну инфраструктуру
- 1.4. Правила уређења предела
- 2. ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА
- 2.1. Правила грађења на грађевинском земљишту
- 2.1.1. Општа правила
- 2.1.2. Посебна правила
- 2.1.2.1. Зона становања
- 2.1.2.2. Зона производних делатности и пословања
- 2.1.2.3. Зона јавне намене и верских објеката
- 2.1.2.4. Зона туристичке супраструктуре и инфраструктуре
- 2.2. Правила грађења на пољопривредном земљишту
- 2.3. Правила грађења на шумском земљишту
- 2.4. Правила грађења на водном земљишту
- 2.5. Правила грађења за коридоре и мрежу саобраћајне и друге инфраструктуре
- 2.5.1. Саобраћајна инфраструктура
- 2.5.2. Водопривредна инфраструктура

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

- 2.5.3. Енергетска инфраструктура
- 2.5.4. Телекомуникациона инфраструктура
- 3. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ПОДРУЧЈА ДЕТАЉНЕ РАЗРАДЕ
 - 3.1. Обухват и опис подручја детаљне разраде
 - 3.2. Подела на карактеристичне целине, планирана намена површина и објеката
 - 3.3. Урбанистички услови за површине и објекте јавне намене
 - 3.3.1. Јавне функције и службе
 - 3.3.2. Јавно зеленило
 - 3.3.3. Комуналне зоне и објекти
 - 3.3.4. Саобраћајне површине и објекти
 - 3.3.5. Енергетска мрежа и објекти
 - 3.3.6. Мрежа и објекти водовода и канализације
 - 3.3.7. Телекомуникациона мрежа и објекти
 - 3.4. Регулација и нивелација мреже саобраћајница и јавних површина
 - 3.5. Урбанистички услови за површине и објекте остале намене
 - 3.6. Урбанистички услови за ванграђевинско подручје
 - 3.7. Мере заштите животне средине, природних и културних добара
 - 3.8. Смернице за спровођење Просторног плана за подручја детаљне разраде
- V ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА
 - 1. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ И УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ
 - 1.1. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ
 - 1.2. УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ
 - 2. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ УРБАНИСТИЧКИХ ПЛАНОВА И ДРУГЕ РАЗВОЈНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ
 - 2.1. НАЧИН СПРОВОЂЕЊА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА
 - 2.2. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ УРБАНИСТИЧКИХ ПЛАНОВА И ДРУГЕ РАЗВОЈНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ
 - 3. ПРИОРИТЕТНА ПЛАНСКА РЕШЕЊА И ПРОЈЕКТИ
 - 4. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ
 - 4.1. ЕКОНОМСКО-ФИНАНСИЈСКЕ МЕРЕ
 - 4.2. ОРГАНИЗАЦИОНЕ МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ
 - 4.3. ПЛАНСКО-ПРОГРАМСКЕ МЕРЕ
 - 4.4. НОРМАТИВНО-ПРАВНЕ МЕРЕ

ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ

Реферална карта бр. 1.	Посебна намена простора.....	Р 1:50.000
Реферална карта бр. 2.	Мрежа насеља и инфраструктурни системи.....	Р 1:50.000
Реферална карта бр. 3.	Природни ресурси, заштита животне средине, природних и културних добара.....	Р 1: 50.000
Реферална карта бр. 4.	Карта спровођења.....	Р 1:50.000
Детаљна разрада:	Заштићена околина манастира Студеница (непосредна околина и природни простор манастира - "buffer" зона)	
Детаљна карта бр. 1.	Постојећа намена површина.....	Р 1:2.500
Детаљна карта бр. 2.	Планирана намена површина.....	Р 1:2.500
Детаљна карта бр. 3.	План регулације, нивелације и грађевинских линија, са саобраћајним решењем.....	Р 1:2.500
Детаљна карта бр. 4.	Синхрон план инфраструктуре.....	Р 1:2.500

2.2.2 Приказ опшних и оперативних циљева ППППН манастира Студеница

Основни циљ израде ПП, представља дефинисање планског основа који ће омогућити стварање просторних услова за одрживи развој подручја посебне намене, а засниваће се на:

- заштити, очувању, унапређењу и коришћењу културних добара и природних вредности и

- ресурса;
- одрживом развоју туризма и других комплементарних активности које унапређују квалитет живљења локалног становништва;
- функционалној интеграцији подручја у шире окружење.

Полазећи од основне посебне намене и других специфичности простора, циљеви заштите, уређења и развоја подручја III јесу:

- очување и унапређење укупног културног наслеђа, што подразумева остваривање трајне и интегрисане заштите објеката и заштићене околине споменика културе од изузетног значаја (манастир Студеница) и других културно-историјских вредности (споменици културе од великог значаја и друга проглашена културна добра), њихово инфраструктурно опремање и уређење, стварање просторних услова за њихову презентацију јавности, као и развој верског и других видова туризма;
- очување и унапређење укупних природних вредности и ресурса, што подразумева трајну и интегрисану заштиту природних вредности Парка природе Голија, њихово одрживо коришћење за научна истраживања, едукацију и презентацију јавности, као и развој комплементарних активности и функција (еколошки, спортско-рекреативни и други видови туризма, као и друге комплементарне делатности);
- усклађивање физичких структура и размештаја активности са режимима заштите културних добара (заштићена околина) и природних вредности (I, II и III степен), односно обезбеђивање услова за развој постојећих и нових привредних активности (туризам, алтернативна сеоска економија и др.), развој насеља и реализацију инфраструктурних система и коридора на планском подручју;
- заштита, уређење и одрживо коришћење предеоних вредности, како у обухвату „кључне посебе намене“, тако и на целом подручју III;
- интегрисање планског подручја у шире окружење, повећањем саобраћајне доступности, што подразумева стварање просторних услова за модернизацију изградњу, реконструкцију, опремање и функционисање државних путева и других саобраћајних система („туристички пут Голија“, општински и некатегорисани путеви, железница), који ће обезбедити бољу повезаност са другим деловима Републике Србије, стварање нових и јачање постојећих функционалних веза;
- стварање препознатљивог регионалног идентитета, уз просторни развој туризма базираног на: презентацији и одрживом коришћењу културних и природних вредности; развоју постојеће и нове туристичке инфраструктуре; интегрисању у шире туристичке целине (планинска зона I реда „Увац-Голија-Копаник“; Ивањичко-Голијски туристички комплекс) и правце/појасе („Долина Јоргована“) у оквиру туристичког кластера „Средишња и Западна Србија“;
- постизање равнотеже између еколошких, економских и друштвених чинилаца одрживог развоја подручја, релативизацијом конфликта између заштите простора (у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења културних и природних вредности, биолошке и предеоне разноврсности) и одрживог развоја локалне заједнице, уз унапређење квалитета живљења локалног становништва, ради његовог задржавања и подстицања насељавања подручја (превасходно развојем туризма и мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроколошких услуга);
- стварање услова за реализацију компензација локалном становништву, с обзиром на ограничења која произилазе из режима заштите културних и природних добара, кроз развој инфраструктуре и јавних функција;
- успостављање ефикасног система управљања заштитом и развојем подручја, као и заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби.

Општи и оперативни циљеви просторног развоја по тематским областима подручја III јесу:

1. Заштита природних вредности и предела:

- општи циљ: заштита и одрживо коришћење заштићених и природних добара предвиђених за заштиту, уз интегративни приступ у планирању подручја посебне намене.
- оперативни циљеви: очување и одрживо коришћење места, природних објеката и појава који према својим геолошким, геоморфолошким, хидрографским или другим обележјима представљају ретке и привлачне вредности геонаслеђа; очување станишта и просторно ширење популација ретких, угрожених и критично угрожених биљних и животињских врста; заштита популација угрожених, ретких и у другом погледу значајних врста дивље флоре и фауне; идентификација станишта од значаја за заштиту европске дивље флоре и фауне по програму НАТУРА 2000; одржање екосистемске разноврсности; очување и обнављање старих сорти биљних култура и раса домаћих животиња; заштита природних и агроекосистема од инвазивних (страних) врста биљака и животиња које имају изразиту способност брзог самосталног размножавања и које доводе до непожељних промена у природном и агробiodиверзитету; постепено повећање површине под шумом, побољшање структуре шумских састојина и превођење изданаčkih шума у више узгојне облике; очување старих, по димензијама и врсти јединствених и у другом погледу значајних стабала дрвећа и њихових групација; очување разноврсности, живописности и лепоте предела, унапређење његове чистоће и уређености у зонама становања, саобраћаја, привредних активности, туризма и рекреације; омогућавање доступности људима пејзажних, биолошких и других вредности и природних ресурса за одрживо коришћење туризма, науке, спорта, рекреације и других комплементарних активности; санација и рекултивација површина деградираних антропогеним активностима, природним процесима или елементарним непогодама.

2. Пољопривредно земљиште и пољопривреда:

- општи циљ: очување и унапређење квалитета земљишта за производњу пољопривредно–прехранбених производа, подстицање развоја пољопривреде континуалним побољшавањем материјалних и социјалних услова живљења локалног сеоског становништва и пружање подршке развоју мултифункционалне пољопривредне производње у складу са одрживим коришћењем локалних ресурса и поштовањем заштите природних и културних добара на територији ПП;
- оперативни циљеви: очување и побољшање природне плодности земљишта ради задовољавања прехранбених и других потреба становништва; унапређење квалитета ливада и пашњака као предуслова за унапређење сточарства; усклађивање намене и начина коришћења пољопривредног земљишта са природним погодностима и ограничењима као и са режимом заштите природних и културних добара на територији ПП; предузимање превентивних мера заштите од ерозије, бујичних токова, као и других видова деградације земљишта, изазваних природним и антропогеним факторима; заштита пољопривредног земљишта од неконтролисаног заузимања за потребе развоја туризма; заштита пољопривредног земљишта, вода и ваздуха од загађења опасним и штетним материјама из пољопривреде, нерегулисано одложеног отпада, непречишћених комуналних отпадних вода и вода из осока штала; повећање конкурентности аграрне понуде и побољшање производно–економског потенцијала пољопривредног земљишта, укрупњавањем земљишних поседа, спровођењем агромилиорација и уређењем ливада и пашњака; усмеравање пољопривредне производње на производњу органске хране, са робном марком и географским пореклом и њихово коришћење у туристичкој понуди планског подручја; успостављање и развој локалних партнерстава за спровођење интегралних развојних стратегија/програма у пољопривреди.

3. Шуме и шумско земљиште:

- општи циљ: одрживо газдовање шумама, које подразумева управљање и коришћење шума и шумског земљишта на начин да се очува бодиверзитет, с тим да продуктивност и

обнављање, виталност и потенцијал шума буду на нивоу који задовољава одговарајуће еколошке, економске и социјалне потребе, како на локалном, тако и на националном нивоу;

- оперативни циљеви: очување и заштита основних природних вредности, биодиверзитета и биоеколошки лабилних система; производња техничког дрвета одговарајућег квалитета; производња семена основних врста дрвећа; заштита земљишта од водне ерозије; адекватно рекреативно коришћење укупног потенцијала шума; газдовања шумама у заштићеним подручјима са циљем заштите и очувања основних природних вредности, диверзитета предела, станишта, присутних врста и шумских екосистема и контролисаног коришћења укупног потенцијала шума за рекреацију и туризам; достизање оптималног фонда гајених врста дивљачи; значајно повећање бројности ситне и крупне дивљачи, уз побољшање полне и старосне структуре популације крупне дивљачи; очување ретких и угрожених врста ловне дивљачи и остале фауне.

4. Минералне сировине:

- општи циљ: подстицање социо–економског развоја на локалном нивоу кроз активирање становништва у процесу експлоатације минералних сировина (искључиво оних за које се утврди да се по квалитету издвајају и да појаве/лежишта сировина сличних особина нису детерминисана у другим деловима Србије, а уз поштовање посебних услова заштите природе) и остваривање прихода од накнаде за коришћење минералних сировина;
- оперативни циљеви: идентификација свих сировина, билансирање њихових експлоатационих карактеристика и дефинисање просторног размештаја; заштита лежишта сировина, ради очувања њихових потенцијала; рационално коришћење сировина од стратешког значаја за државу, уз примену одговарајуће технологије ради смањења деградације у процесу експлоатације; забрана коришћења свих сировина у супротности са мерама заштите природних и културних добара планског подручја; санација и рекултивација напуштених каменолома, или оних који се користе у супротности са утврђеним мерама заштите.

5. Заштита животне средине:

- општи циљ: одрживи развој планског подручја, уз очување постојећег квалитета животне средине (ваздуха, воде и земљишта), увођење мониторинг система (ради праћења и контроле утицаја постојећих и планираних активности на животну средину) и јачање еколошке свести становништва;
- оперативни циљеви: израда катастра загађивача; заштита и очување квалитета ваздуха; заштита вода (површинских и подземних) уз примену интегралног приступа у управљању и коришћењу водних ресурса (коришћење, заштита вода и заштита од вода); очување квалитета површинских вода у складу са захтеваном класом квалитета; враћање водотока Студенице (до Ушћа) у I класу квалитета; потпуна заштита квалитета подземних вода и стриктна заштита свих зона које су законом резервисане као изворишта водоснабдевања (слив Студенице, Моравице и Људске реке); заштита земљишта, уз интегрални однос у планирању и управљању земљишним ресурсима; контрола употребе агрохемијских средстава у пољопривредној производњи; успостављање система управљања отпадом за читаво планско подручје и уклањање сметлишта; заустављање ерозије у најугроженијим подручјима; спречавање инцидентних неконтролисаних испуштања штетних материја у ваздух, воду и земљиште; развој васпитно-образовних и научно-истраживачких активности у функцији заштите животне средине; веће учешће јавности у доношењу одлука које могу имати утицај на квалитет животне средине.

6. Заштита непокретних културних добара:

- општи циљ: потпуна и трајна заштита и рационално коришћење непокретних културних добара, као извора идентитета и територијалне препознатљивости, уз примерено активирање њиховог културно-историјског, научно–образовног и туристичког потенцијала;
- оперативни циљеви: стална, свеобухватна и ефикасна заштита и обнова непокретних културних добара; презентација и одрживо коришћење непокретних културних добара у културно-образовне, научне и туристичко-рекреативне сврхе; стварање предуслова да се активирају економски потенцијали планског подручја, кроз обнову, ревитализацију и туристичку валоризацију непокретних културних добара; очување, унапређење и заштита предела и подизање квалитета животне средине у зонама непокретних културних добара; развијање свести о значају споменичког наслеђа за очување регионалног и националног идентитета.

7. Туризам:

- општи циљ: развој туристичког производа и обједињавање туристичке понуде засноване на принципима одрживог развоја, у складу са успостављеним зонама и режимима заштите природних и културних добара;
- оперативни циљеви: одрживи развој туризма и промоција иновативних туристичких модела, који подржавају очување, заштиту и унапређење природе, природног и културног наслеђа и животне средине и рационално коришћење природних ресурса; валоризација природних и створених туристичких потенцијала, диференцираних по вредности и садржају; организовање садржајно заокружене и регионално интегрисане туристичке понуде на подручју које садржи препознатљиве природне и антропогене мотиве, уз омогућавање развоја активности комплементарних туризму (пружају већу могућност запошљавања активног становништва); интензивирање развоја туризма и повећање квалитета туристичких услуга у локалитетима које су у одређеној мери већ туристички афирмисани, али и активирање нових локалитета/пунктова са туристичким ресурсима; повећање доступности туристичких простора, развојем различитих модалитета саобраћаја до њих (истовремено служе и локалном становништву) и унутар њих; ефикасно управљање туристичким подручјем, кроз усклађивање интереса заштите природних/културних вредности и развоја туризма; умрежавање свих корисника простора (сеоска насеља, управљачи природног добра, шума, ловних и риболовних подручја и др.) са туристичким активностима, како би сви активно учествовали у туристичком развоју планског подручја (нарочито је важно укључивање планинских села и локалног становништва, како би се обезбедили услови за ревитализацију и развој ових насеља и њихових ресурса, нарочито у домену производње хране и презентацији аутентичних вредности).

8. Привредне делатности:

- општи циљ: активирање свих расположивих локалних природних ресурса у складу са режимима заштите, уз очување културног предела и уважавање принципа одрживог развоја и заштите животне средине, а све у функцији свеопштег привредног развоја планског подручја;
- оперативни циљеви: унапређење институционалне подршке за развој пољопривреде; развој партнерства између јавног и приватног сектора (јачање струковних удружења, кластера и др.); јачање локалних и регионалних административних капацитета за подршку малој привреди и предузетништва (обука за израду бизнис планова, стандардизацију и сертификацију, привлачење инвестиција, отпочињање и успешно вођење сопственог бизниса и сл.).

9. Демографски развој:

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

- општи циљ: заустављање негативних демографских трендова, кроз остваривање планских циљева у погледу покретања укупног развоја и стварање реалног оквира социјалне стабилности, чиме ће се омогућити позитивни демографски ефекти, т.ј. демографска ревитализација планског подручја,
- оперативни циљеви: стварање предуслова за смањивање миграција из села у градове, задржавање младог становништва, оживљавање биолошке репродукције и повратак радно-способног становништва, у циљу побољшавања старосне структуре становништва и ублажавања смањења броја становника; стварање предуслова за смањивање незапослености, уз развој могућности за запошљавање локалног становништва у области пољопривреде, туризма, угоститељства и осталих терцијарних активности; подизање нивоа образовне структуре становништва; побољшање социјалне и здравствене заштите становништва.

10. Мрежа насеља:

- општи циљ: развој функционалне мреже насеља (хијерархија насеља и формирање заједница насеља према моделу територијалног и функционалног умрежавања) у циљу заустављања тренда пражњења, изумирања и гашења насеља, очувања виталности руралног становништва и рационалног коришћења земљишта у правцу обнове и уређења, а уз доследно поштовање дефинисаних режима заштите и очување животне средине;
- оперативни циљеви: рационализација и усклађивање мреже насеља у циљу равномернијег размештаја и децентрализације јавних служби, централних и других функција, као и њиховог приближавања корисницима, уз смањење разлика у условима и стандардима коришћења; подстицање и усмеравање социо-економске трансформације сеоских насеља, кроз дифузију информација, знања и вештина у рурална подручја; развој туристичких и других специфичних функција (посебно оних које су компатибилне са функцијама подручја посебне намене) у насељима која имају потенцијал да се развијају као центри у мрежи насеља планског подручја.

11. Јавне службе:

- општи циљ: подизање квалитета услуга јавних служби и њихове доступности свим корисницима, уз прилагођавање мреже објеката јавних служби демографској структури становништва и територијално-функционалној мрежи насеља, а у складу са посебном наменом простора и карактеристикама подручја и појединих насеља
- оперативни циљеви: формирање мреже објеката јавних служби са концентрацијом садржаја у развојним центрима (центри заједнице насеља), како би се обезбедио одговарајући ниво услуга; етапна трансформација и просторно-функционална организација мреже објеката јавних служби, пропорционална гравитационој моћи развојних центара (на коју нарочито утиче квалитет мреже саобраћајница и организације јавног саобраћаја).

12. Саобраћај и саобраћајна инфраструктура:

- општи циљ: обезбеђење услова за изградњу, реконструкцију, опремање и функционисање државних и општинских путева и других саобраћајних система, који ће обезбедити квалитетнију доступност планског подручја;
- оперативни циљеви: реконструкција и рехабилитација деоница државних путева у складу са плановима надлежне институције које управља државним путевима; изградња нових деоница државних путева, у складу са планским решењима и приоритетима за реализацију; реконструкција постојећих и реализација нових општинских и туристичких путева, у циљу функционалног повезивања насеља, туристичких и културно-историјских локалитета; изградња, рехабилитација, ревитализација и реконструкција пешачког и бициклистичког саобраћаја у циљу побољшања туристичке понуде комплетног простора; заустављање даљег пропадања постојеће саобраћајне инфраструктуре на локалном нивоу; повећање нивоа

услуге јавног превоза путника (оптимизација мреже линија јавног превоза) и укупне мобилности становништва; обезбеђење проходности путне мреже у свим временским условима.

13. Воде и водопривредна инфраструктура:

- општи циљ: утврђивање и очување водних ресурса (у погледу њиховог квалитета, квантитета и одрживог коришћења), кроз интегрално управљање заштитом вода у сливу (основна управљачка јединица у области вода), које се спроводи интеграцијом свих водних ресурса (површинске и подземне воде), свих видова коришћења вода и заштите животне средине (која не сме бити угрожена избором, начином и обимом коришћења воде).
- оперативни циљеви: утврђивање расположивих водних потенцијала и могућности њиховог коришћења; постизање степена обезбеђености водом за пиће, као и водом за остале потребе/делатности; обезбеђење исправности и сталне контроле воде која се користи за снабдевање становништва; заштита свих изворишта, као и земљишта и површинских вода у подручју заштите изворишта водоснабдевања, од загађивања и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност извора и здравствену исправност воде (уређење и одржавање уже и шире зоне заштите изворишта); трајно обезбеђење класа квалитета свих водотока, што подразумева да сви водотоци на разматраном подручју буду у захтеваној класи квалитета, т.ј. да се бар задрже у постојећој класи квалитета; заштита и репатријација угрожених аутохтоних врста, која по бројности и структури омогућава риболовно газдовање; побољшање режима малих вода, а посебно интервентно побољшање малих вода у кризним еколошким и маловодним ситуацијама; заштита пољопривредног земљишта од поплава и заштита насеља од стогодишњих великих вода; стварање услова за антиерозивну заштиту сливова, применом биолошких мера заштите (пошумљавање, мелиорација пашњака); очување природних услова на водотоку, свођењем негативних утицаја могућих хидротехничких објеката на прихватљиву меру; заштита водотока који су значајни због других видова коришћења вода, или постојања посебних услова и ограничења; санитација насеља (изградња система за одвођење отпадних вода и њихово контролисано испуштање у реципијент након обавезног пречишћавања; изградња водонепропусних септичких јама; уградња компактних уређаја за пречишћавање отпадних вода); изградња постројења за пречишћавање отпадних вода за насеља или групе насеља; дефинисање и реализација дугорочног плана за одржавање и развој водног режима на планском подручју, уз рационално коришћење вода у оквиру интегралног система коришћења вода, заштите вода и заштите од вода.

14. Енергетика и енергетска инфраструктура:

- општи циљ: обезбеђење сигурности и редовности снабдевања потрошача (становништва и привреде) квалитетном електричном енергијом и одговарајућим енергентима, уз усклађивање рада и развоја енергетских производних система са потребама сектора потрошње енергије;
- оперативни циљеви: унапређење постојеће електроенергетске мреже повећањем безбедности рада и поузданости система; увођење сталног мониторинга преносних система и планирање техничко-технолошких иновација из области дистрибуције електричне енергије; обезбеђивање коридора и изградња нове електроенергетске мреже, усаглашена са режимима заштите и правилима градње на подручјима посебне намене; обезбеђивање потребног капацитета трансформације; рационална потрошња електричне и топлотне енергије од стране становништва и привреде, уз примену принципа енергетске ефикасности код избора уређаја и опреме, и прилагођавање објеката и простора остваривању уштеде енергије; еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.

15. Електронске комуникације:

- општи циљ: убрзан развој и дигитализација телекомуникационих мрежа, развој приступних мрежа одговарајућег квалитета и повећање процента територије и становништва који су покривени услугама мобилних телекомуникација;
- оперативни циљеви: обезбеђивању потребног броја телефонских прикључака, према потребама корисника на подручју; постављање оптичких каблова и омогућавање савремених система преноса; модернизација мреже, како би се обезбедило поузданије и квалитетније функционисање телекомуникационог система и створили услови за увођење савремених услуга; обезбеђивање добре покривености подручја базним станицама мобилне телефоније; обезбеђивање савремених сервиса кабловског дистрибуционог система; осигурање коридора за телекомуникационе каблове и радио релејне везе.

16. Комуналне зоне и објекти:

- општи циљ: унапређење управљања отпадом и опремање насеља потребном комуналном опремом;
- оперативни циљеви: заустављање тренда просторне дисперзије дивљих депонија (дуж путева, речних токова, у близини сеоских насеља и др.) ширењем сакупљачке мреже на читаво планско подручје; стварање услова за санацију сметлишта и рекултивацију земљишта; успостављање система организованог сакупљања и примарне сепарације комуналног отпада, уз усмеравање на регионалну депонију; редукација количине и опасних карактеристика отпада; коришћење вредности отпада (рециклажа ради добијања сировине, компостирање, поврат енергије и др.); стварање услова за уређење, комунално опремање и проширење постојећих капацитета гробаља.

2.2.3 Посебне намене

У обухвату ПП, издвојене су следеће посебне намене од значаја за концепцију планских решења:

1. **Кључна посебна намена: Манастир Студеница**, споменик културе изузетног значаја (XII век), са својом заштићеном околином (граница непосредне околине и природног простора манастира Студеница), која обухвата површину од 269,34 ha (делови КО Засад, Ушће, Брзова и Долац, град Краљево). Манастир је утврђен за споменик културе 1947. године, док је за непокретно културно добро од изузетног значаја утврђен 1979. године. Заштићена околнина (граница непосредне околине и природни простор манастира) је утврђена 1988. године. У Листу светске баштине UNESCO, уписан је 1986. године, као споменик културе који са непосредном околином чини сагледиву културно-пејзажну целину. Манастир Студеница, заједно са групацијом споменичког наслеђа долине Ибра (Жича, Градац, Ђурђеви Ступови, Сопоћани), представља део међународне културно-туристичке руте "Трансроманика", која повезује европско наслеђе романичког периода. Овим просторним планом предвиђена је детаљна разрада заштићене околине манастира Студеница, уз дефинисање посебних правила уређења, грађења и коришћења подручја, према утврђеним режимима заштите простора.
2. **Парк природе Голија**, утврђен за природно добро 2001. године. Увршћен је у еколошки значајна подручја (Голија – EMERALD RS0000030, Голија – IPA, Голија – IBA RS029IBA и Голија – PBA 09, а планирано је и уписивање у Рамсарску листу). Део Парка природе Голија је 2001. године стекао и међународни статус заштите (уписан је у Листу резервата биосфере МАВ програма UNESCO, као Резерват биосфере "Голија-Студеница" и до сада је једино природно добро на подручју Србије са тим статусом). Режим I степена заштите ("core area") на планском подручју обухвата 13 локалитета на укупно 485,1 ha (0,8% планског подручја), док режим II степена заштите ("buffer area") обухвата 13 делова планског подручја на укупно

2.951,2 ha (око 5% планског подручја). Режим III степена заштите ("transition area") се примењује на осталом делу простора Парка природе у обухвату Просторног плана, односно на 38.925 ha (око 64% планског подручја). У обухвату Просторног плана, Парк природе Голија заузима површину од 42.361 ha (око 70% територије плана). Резерват биосфере "Голија – Студеница" је у целини унутар подручја Парка природе, па се наведени локалитети и делови простора у режиму I и II степена заштите налазе и у Резервату биосфере.

3. **Планинско подручје Голије** представља примарну туристичку дестинацију (планински ризорт "Голија") са комплетном целогодишњом туристичком понудом (регионална целина интегрисане понуде унутар туристичког кластера „Средишња и Западна Србија“). Одрживи развој туризма на Голији, са Радочелом и Чемерном (као високопланинским подручјем од националног значаја, са повољним положајем у односу на потенцијалну туристичку тражњу), стратешко је питање привредног и социјалног развоја централне и западне Србије. Овај развој ће се базирати на презентацији и одрживом коришћењу културних и природних вредности (уз њихову интеграцију у јединствену туристичку понуду овог подручја и окружења), развоју туристичке инфраструктуре и ресурса, као и интегрисању у шире туристичке просторе (планинска зона I реда „Увац-Голија-Копаоник“; Ивањичко-Голијски туристички комплекс; туристички појас "Долина јоргована" – део европског пута културе "Трансроманика"). Најзначајнији туристички ресурси планског подручја:

a. *потенцијално скијашко подручје Голије* протеже се 6,5 km северно и 7,5 km источно од локалитета Врхови-Одвраћеница (око 25 km² у обухвату ПП) и подразумева изградњу модерног скијашког центра (ски центар "Голија"), са свим припадајућим садржајима туристичке инфраструктуре (скијашке стазе, ски-лифтови, ски-стадиони и др.). Капацитет скијашког подручја дефинисан ППППН Парка природе Голија, што је узето као укупни економски, социјални и еколошки прихватни потенцијал планине на дуги рок (око 17.000 истовремених скијаша), претпоставља развој одговарајућег смештајног капацитета за целогодишње коришћење (око 25.000 лежајева у коначној фази).

b. *туристички локалитети:*

б.1. туристичке целине у оквиру планинског ризорта "Голија" (чине јединствени туристички ризорт који је повезан скијалиштем):

- Врхови-Одвраћеница - туристички локалитет на гребен-развоју планине, једним делом у обухвату ПП (КО Брусник и КО Коритник). Центар за зимски спортско-рекреативни туризам;
- Голијска Река - вишенаменски туристички, шумарски и сточарски локалитет, на путном правцу ДП ПА реда број 197 (испод врха Јанков камен), једним делом у обухвату ПП (КО Дајићи). Центар за зимски спортско-рекреативни туризам и секундарни центар Парка природе Голија;
- Беле воде-Дајићи – у целости у обухвату ПП (КО Дајићи). Примарни центар Парка природе Голија;
- Шереметовица-Кути-Плешин – непосредно ван обухвата ПП. Вишенаменски туристички, шумарски, научно-образовни и рекреативни локалитет.

б.2. насеља са израженим туристичким функцијама:

- Ушће (КО Ушће) – улазни пункт у планински ризорт и Парк природе "Голија" (са Ибарске магистрале);
- Студеница (подручје заштићене околине манастира Студеница, са припадајућим насељима у КО Засад, Ушће, Брезова и Долац) – примарни центар духовности и културе;
- Градац (подручје заштићене околине манастира Градац, ван обухвата ПП) центар духовности и културе;
- Рудно (КО Рудно) – секундарни центар на потезу Студеница - Градац, који

помаже интеграцију споменичког наслеђа на међународној културно-туристичкој рuti "Трансроманика", у јединствену туристичку понуду;

- Придворица (КО Врмбаје) – секундарни центар на потезу реке Студенице, који помаже интеграцију споменичког наслеђа у сливу Студенице (група цркава проглашених споменицима културе од великог значаја), у јединствену туристичку понуду;
- Девићи (КО Вионица и КО Чечина) – етно-село;
- Остатија (КО Коритник) – етно-село.

3. Подручја са могућношћу коришћења хидропотенцијала:

- резервисан простор за изградњу вишенаменске хидроакумулације "Препрана" на реци Студеница (КНУ = 665 mm), са ужом зоном заштите. Простор се резервише до усвајања решења концепције коришћења вода реке Студенице. Акумулација је планирана у горњем току реке Студенице (на око 30 km од Ушћа, а око 17 km од извора реке) и спада у тзв. веће акумулације, које су сврстане у изворишта вода од регионалног и републичког значаја, за комплексно решење водоснабдевање становништва. Могуће намене акумулације – снабдевање водом становништва, енергетика, заштита од поплава, оплемењавање малих вода, рибарство и одрживи туризам (у складу са регулативом о заштити вода);
- резервисан простор за изградњу система хидроелектрана на Ибру (директна примена ППППН система ХЕ на Ибру). „Ибарске каскаде“ представљају систем од десет проточних хидроелектрана у границама мајор корита Ибра и саобраћајница. Три профила ХЕ (профили Ушће, Гокчаница и Бојанићи), налазе се на самој граници обухвата ПП, док је профил Главица непосредно изван планског подручја. На сваком профилу могу се издвојити: брана и хидроелектрана са пратећим објектима (машинска зграда, трафостаница, приступни пут, преводница и др.), акумулација одређене котом нормалног успора, као и објекти у функцији туризма (ресторан, етно-кућа, објекат за водене спортове и др.).

4. Подручја реализације коридора магистралне/регионалне инфраструктуре:

а) енергетска инфраструктура:

- далековод 2x110 kV "Краљево 3" - "Нови Пазар 1", са заштитним појасом и подручјем које је у непосредној физичкој и функционалној вези са коридором (објекти и површине које је неопходно штитити од негативних утицаја коридора), укључујући припадајућа чворишта и места укрштања са другим инфраструктурним системима (директна примена ППППН ИК високонапонског ДВ 2x110 kV "Краљево 3 - Нови Пазар 1");

б) саобраћајна инфраструктура:

- обилазница око манастира Студеница, на државном путу I Б реда број 30, у циљу заштите манастирског комплекса. Дужина планиране обилазнице је око 2,6 km. Од постојећег моста преко реке Студенице (1,4 km испред манастира, из правца Ушћа), обилазница иде левом обалом реке до 1,0 km иза манастира, планираним мостом прелази реку и спаја се са постојећим путем;
- измештање дела државног пута I Б реда број 30, од Бажалских Кршева до Придворице, уколико дође до реализације акумулације „Препрана” на реци Студеници. Траса измештања се мора дефинисати кроз израду техничке документације предметне акумулације. Дужина планираног измештања је око 8,8 km.

2.3 РЕЛЕВАНТНИ ПЛАНСКИ И ДРУГИ ДОКУМЕНТИ

У овом поглављу приказани су циљеви и концепти развоја релевантних докумената, са приоритетним освртом на заштиту животне средине, природних и културних вредности вредности и одрживи развој.

Просторни план Републике Србије (Закон о Просторном плану Републике Србије, "Сл. гласник РС", број 88/2010)

Просторним планом Републике Србије од 2010. до 2020. године („Сл. гласник РС”, бр. 88/10), (у даљем тексту: ППРС) утврђене су дугорочне основе организације, уређења, коришћења и заштите простора Републике Србије у циљу усаглашавања економског и социјалног развоја са природним, еколошким и културним потенцијалима и ограничењима на њеној територији. Као стратешки развојни документ, ППРС припремљен је за временски период до 2020. Године и утврдио је следеће:

- манастир Студеница, уписан на Листу Светске баштине UNESCO 1986. године, један је од споменика који са непосредном околином чини сагледиву културно-пејзажну целину. Објекти културног наслеђа заштићени су (према међународним стандардима) као карактеристичне целине и објекти апсолутног и релативног идентитета, од значаја за просторни развој Републике Србије;
- резерват биосфере Голија-Студеница (који се у целини налази у обухвату Парка природе Голија) је природно добро које је стекло међународни статус заштите (уписано 2001. године у Листу резервата биосфере, актом Интернационалног координационог савета МАВ програма UNESCO). У области заштите природног наслеђа, приоритетна активност је уписивање Голије у међународну листу еколошки значајних подручја - Рамсарску листу;
- приоритетна подручја, за која је обавезна израда пројеката „карактеризације предела”, као основе за заштиту, планирање и управљање њиховим развојем, су подручја посебних природних/културних вредности: Голија са Студеницом (подручје интегралних природних и културних вредности); Парк природе Голија (подручје заштићених природних вредности); планинско подручје Голије (туристичка дестинација);
- Голија (са Радочелом и Чемерном) припада високопланинским подручјима од националног значаја (са средње планинским окружењем), са повољним положајем у односу на потенцијалну туристичку тражњу. С тим у вези, стратешки приоритети развоја и заштите подручја Голија обухватају: одрживи развој туризма, инфраструктурно опремање, повезивање села уз унапређење пољопривреде и других комплементарних делатности, унапређење статуса заштићеног природног добра (МАВ);
- развој високопланинског туризма на Голији треба да помогне јачању привредног и социјалног развоја централне и западне Србије. С тим у вези, Голија је издвојена као примарна туристичка дестинација (регионална целине интегрисане понуде унутар туристичког кластера „Средишња и Западна Србија“) са комплетном целогодишњом понудом;
- резервисан је простор за вишенаменску акумулацију „Препрана“ на реци Студеница (КНУ = 665 m³/s), до усвајања решења концепције коришћења вода реке Студенице (намена - снабдевање водом становништва, енергетика, заштита од поплава, оплемењавање малих вода, рибарство и одрживи туризам, све у складу са регулативом о заштити вода);
- резервисан је простор за изградњу „Ибарске каскаде“ - система проточних хидроелектрана у границама мајор корита Ибра и саобраћајница (у складу са Просторним планом подручја посебне намене система хидроелектрана на Ибру).

Регионални просторни план за подручје Шумадијског, Поморавског, Рашког и Расинског управног округа, Уредба о утврђивању РПП ШПРРО („Сл. гласник РС”, број 39/14)

РПП ШПРРО за предметно подручје је утврдио следеће:

- манастир Студеница (заједно са манастирима Жича, Градац, Ђурђеви Ступови и Сопоћани – групација споменичког наслеђа долине Ибра) представља део међународне културно-туристичке руте "Трансроманика", која повезује европско наслеђе романичког периода ("Трансроманика" је уврштена у програм "Главни европски путеви културе", јер повезује и промовише заједничко наслеђе Европе). Долина Ибра је целовито подручје са најзначајнијим споменицима културе (од којих су два на UNESCO листи светског наслеђа), и мора се развијати као посебан национални програм (у циљу афирмације и презентације културне баштине), а не као комплементарни програм туристичке понуде Копаоника или Голије;
- у планској разради РПП утврђује се обавеза израде Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, као просторне целине чију посебност одређује једна или више опредељујућих намена, активности или функција у простору које су од републичког интереса,
- заштићени простор културно-историјске вредности манастира Студеница (НКД од изузетног значаја, културно историјска целина уписана на Листу светске баштине "UNESCO") обухвата 269,34 ha на територији КО Ушће, Засад, Брезова и Долац (град Краљево). Група црква у околини манастира Студеница, на територији КО Ушће, река, Врх, Савово, Милиће и Долац, проглашена је споменицима културе од великог значаја.
- Парк природе Голија (75.183 ha) представља еколошки значајно подручје уврштено у EMERALD мрежу (Голија – EMERALD RS0000030), IPA (Голија – IPA), IBA (Голија – IBA RS029IBA) и PBA (Голија – PBA 09). Део Парка природе Голија (53.864 ha) је UNESCO MAB савет у оквиру програма „Човек и биосфера“, прогласио за Резерват биосфере "Голија – Студеница",
- у циљу заштите манастирског комплекса, планирана је изградња обилазнице око манастира Студеница (на државном путу I Б реда број 30). Такође, у циљу развоја друмског саобраћаја, планирана је и изградња деонице државног пута I Б реда број 30 (некадашњи ДП ИБ–36) на територији општине Краљево, као и доградња и реконструкција деоница државних путева II реда у функцији туризма према Голији;
- туристичке целине (туристичке зоне и правци), диференциране према природним карактеристикама, расположивим туристичким ресурсима, географско-саобраћајном положају и планираним садржајима:
 - а) *Долина јоргована* (долина Ибра, кроз коју пролази Ибарска магистрала) где су стверени темељи српске средњовековне државе, њене духовности и културе (стари град Рас - прва српска престоница, манастир Жича - прва српска архиепископија и манастири Градац, Студеница и Сопоћани, као део европске и светске културне баштине). Овај појас просеца Планинску зону и погодан је за развој културног, манифестационог, едукативног и истраживачког туризма;
 - б) *Планинска зона првог реда* - Голија, Копаоник, Жељин, Столови и околина која се надовезује на планине суседних региона. Погодна за планински, ловни, спелеолошки, сеоски, еко, агро, спортско-рекреативни, манифестациони, излетнички, културни, верски и друге видове туризма, на препознатим природним, антропогеним и манифестационим реперима.

Регионални просторни план Златиборског и Моравичког управног округа, Уредба о утврђивању РПП ЗМО („Сл. гласник РС”, број 1/13);

РПП ЗМО је утврдио следеће:

- културно наслеђе ће се штитити, уређивати и презентовати као развојни ресурс, на начин који ће допринети афирмацији регионалног и локалног идентитета. Очување, унапређење и заштита предела и амбијента око непокретних културних добара ће се вршити у оквиру комплексног уређења и презентације ових целина;
- ово подручје је једно од воднијих и еколошки очуванијих подручја Србије и у свим стратешким документима водопривреде Србије третира се као подручје у коме има највише изворишта регионалних система. Интегрално коришћење, уређење и заштита водних ресурса је основни циљ у области водопривреде. Ово подразумева развој два вишенаменска водопривредна система - Регионалног система за снабдевање водом насеља (Западноморавско-рзавски систем и Ибарско-шумадијски систем) и Речног система за коришћење, уређење и заштиту вода (Западноморавски речни систем и Речни систем Дрине, Лима и Увца). У склопу водопривредних система, планира се изградња већег броја вишенаменских акумулација. Надпросечни водни потенцијал се најбоље уочава када се специфични показатељи анализирају за карактеристичне профиле на рекама на којима се планирају акумулације.
- туристички простор, као део туристичког кластера "Средишна и Западна Србија" обухвата примарну туристичку дестинацију планине и Парка природе Голија, са комплетном целогодишњом понудом. Главна туристичка понуда "Моравско-Драгачевског туристичког рејона са Голијом", биће организована у оквиру Чачанско-Драгачевског и Ивањичко-Голијског туристичког комплекса, уз интеграцију са бројним туристичким ресурсима и природним и културним вредностима овог подручја и окружења (потенцијално скијалиште на Голији, етно село Дивићи, река Студеница и др.);
- побољшање саобраћајне доступности, повећање капацитета и побољшање нивоа саобраћајних услуга на путној мрежи оствариће се применом следећих решења: реализација аутопутског коридора Београд – Јужни Јадран (Генерални пројекат деонице Пожега – Бољари даје предност Источном (Ивањичком) коридору, који има три варијанте); ревитализација, реконструкција и модернизација државних путева, на основу анализе техничко-експлоатационих карактеристика, а у циљу довођења у склад са њиховим ширим значајем и формирања ефикасног система; изградња недостајућих деоница државних путева II реда; санација клизишта на деоницама које пролазе кроз брдско-планинске пределе; изградња нових општинских праваца у циљу бољег међусобног повезивања насеља са општинским центрима, центрима заједнице насеља, насељима у суседним општинама и туристичким локалитетима;

Просторни план подручја посебне намене Парка природе Голија, Уредба о утврђивању ППППН ППГ („Сл. гласник РС”, број 16/09);

ППППН Парка природе Голија, обухвата:

- Парк природе Голија проглашен Уредбом о заштити Парка природе Голија ("Сл. гласник РС", број 45/01 и 47/09);
- Резерват биосфере Голија-Студеница, проглашен актом Интернационалног координационог савета МАВ програма UNESCO (2001. године), који се у целини налази у оквиру граница Парка природе Голија;
- део територије општине Ивањица - целе КО Брусник, Вионица, Врмбаје, Вучак, Гленица, Градац, Дајићи, Добри До, Коритник, Куманица и Чечина; и делове КО Ерчеге

- Братљево, Медовине и Смиљевац;
- део територије града Краљева – целе КО Брезова, Бзовик, Врх, Долац, Дражиниће, Милиће, Река и Рудно; и делове КО Савово, Орља глава, Ушће и Засад;
- Режији заштите:
- режим I степена заштите ("core area") обухвата 18 локалитета на укупно 553,80 ха,
 - режим II степена заштите ("buffer area") обухвата 20 делова подручја на укупно 3.883,10 ха,
 - режим III степена заштите ("transition area") се примењује на осталом делу простора Парка природе од 70.746,10 ха или 94,10% територије Парка природе;
- Организација насеља:
- субопштински центар – Ушће (улазни пункт у Парк природе са Ибарске магистрале);
 - центри заједнице насеља - Студеница и Градац (улазни пунктови у Парк природе), као и Беле Воде-Дајићи, Девићи и Рудно (централна насеља);
 - локални центри - Братљево, Ерчеге, Остатија;
- Туристичка насеља - центри Парка природе: *Врхови-Одвраћеница* (новоформирани туристички локалитет на гребен-развођу планине, који ће имати значајно место у будућој концепцији развоја туризма. Поседује просторне услове за плански дефинисано ширење и изградњу, под условом стриктног поштовања услова заштите природе. Планиран је као центар за зимски спортски и рекреативни туризам); *Голијска Река* (вишенаменски туристички, шумарски и сточарски пункт, испод Јанковог камена, на регионалном путном правцу Ивањица-Дуга Пољана. Планиран је као центар за зимски спортско-рекреативни туризам и секундарни центар Парка природе); *Шереметовица-Кути-Плешин* (планиран је као вишенаменски туристички, шумарски, научно образовни и рекреативни центар Парка природе); *Беле воде-Дајићи* (центар Парка природе).
- Туристички центри:
- насеља: *Девићи, Остатија-Коритник, Студеница, Рудно, Градац*;
 - туристички локалитети / целине: *Беле Воде – Дајићи; Голијска Река; Врхови – Одвраћеница; Шереметовица – Кути – Плешин*, као јединствени туристички ризорт који је повезан скијалиштем "Голија";
- Скијашко подручје Голије: протеже се 6,5 km северно и 7,5 km источно од базног ризорта Врхови-Одвраћеница. Подразумева изградњу модерног скијашког центра са свим припадајућим садржајима туристичке инфраструктуре (скијашке стазе, ски-лифтови, итд.).
- Електроенергетика: на напонском нивоу 35 kV планира се изградња шест трансформаторских станица 35/10 kV са пратећим водовима 35 kV. Крајњи циљ планираног решења је затварање прстена напајања на нивоу 35 kV.
- Планиране акумулације - тзв. веће акумулације, које су сврстане у изворишта вода од регионалног и републичког значаја, за комплексно решење водоснабдевање становништва:
- "Рокци" - профил за изградњу бране на реци Ношници, притоци Моравице, око 2 km узводно од ушћа Ношнице у Моравицу (око 12 km од Ивањице);
 - "Препрана" - у горњем току реке Студенице, око 17 km од Ушћа, односно око 30 km од извора реке;
 - "Људска Река" - на Људској реци, притоци реке Рашке, на око 28 km од Новог Пазара;
 - "Куманица" - на реци Моравици, на око 0,5 km низводно од ушћа Голијске реке тј. на око 18 km узводно од Ивањице;
 - "Градац" - на Градачкој реци, притоци Брвенице, око 1,0 km низводно од ушћа Лучке реке.

Просторни план подручја посебне намене система хидроелектрана на Ибру,
Уредба о утврђивању ППППН СХЕ („Сл. гласник РС”, број 58/12);

ППППН система ХЕ на Ибру:

- Доношењем овог плана створен је плански услов за реализацију система хидроелектрана на подручју реке Ибар, т.ј. дефинисано је просторно уређење, организација, заштита, коришћење и намена простора, као и други елементи значајни за подручје реке Ибар и систем хидроелектрана, а нарочито елементи за директну примену (подручје детаљне разраде плана);
- микролокације десет прибранских хидроелектрана (профили Лакат, Маглич, Добре Стране, Бела Глава, Градина, Церје, Главица, Ушће, Гокчаница и Бојанићи), као целина у којима долази до битних промена у коришћењу, уређењу, изградњи и заштити простора, се детаљно разрађују. У оквиру сваке микролокације могу се издвојити: објекти бране и хидроелектране са пратећим објектима; акумулације; објекти у функцији туризма; локације потребне за измештање/изградњу инфраструктуре.
- подручје овог плана на територији града Краљева захвата целе КО: Баре, Богутовац, Бресник, Брезна, Гокчаница, Замчање, Маглич, Матаруге, Полумир, Прогорелица, Рудњак, Ушће и Церје.

Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора високонапонског далековода 2x110 kV Краљево 3 – Нови Пазар 1, *Уредба о утврђивању ППППН ИК ДВ („Сл. гласник РС”, број 61/16).*

ППППН ИК високонапонског ДВ 2x110 kV "Краљево 3 – Нови Пазар 1":

- Посебна намена обухвата заштитни појас далековода 2x110 kV Краљево 3 – Нови Пазар 1 и подручје које је у непосредној физичкој и функционалној вези са далеководом, са припадајућим чвориштима и местима укрштања са другим инфраструктурним системима, као и подручјима која су у непосредној физичкој и функционалној вези са коридором (заштитни појас и објекти и површине које је неопходно штитити од негативних утицаја коридора), односно утицајним зонама. Посебна намена дефинисана је детаљном разрадом са елементима за директно спровођење, односно за изградњу планираног далековода 2x110 kV Краљево 3 – Нови Пазар 1.
- подручје овог плана на територији града Краљева захвата целе КО: Ратина, Метикош, Драгосињци, Каменица, Мељаница, Брезна, Церје, Рудњак, Ушће и Тадење.

2.3.1 Релевантне националне стратегије и програми

У наставку је дат кратак осврт на важеће националне стратегије и програме.

Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за РС
(„Сл. гласник РС”, бр. 80/11)

Циљеви Националне стратегије за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију (у даљем тексту: НЕАС) су двоструки: на првом месту, бављење питањима комплексности свих изазова који се односе на примену прописа ЕУ из области животне средине у Републици Србији, и на другом месту, обезбеђивање здраве основе за преговоре о приступању у вези са Поглављем 27. Циљ НЕАС-а је да обухвати све изазове које ће процес апроксимације поставити пред националним законодавством (укључујући и одговор на недостатке садашњих правних процедура у Републици Србији), обиму промена које ће бити неопходне при организовању и раду институција надлежних за животну средину, као и приступу за

превазилажење финансијских недостатака који настају као последица "уобичајеног поступања или уобичајених пракси" до потпуне усклађености са правним тековинама ЕУ.

Национални програм заштите животне средине („Сл. гласник РС“, бр.12/10)

Овим програмом су дефинисани стратешки циљеви политике заштите животне средине, као и специфични и приоритетни циљеви за ваздух, воду, земљиште и утицаји појединих сектора на животну средину (индустрија, енергетика, пољопривреда, рударство, саобраћај итд). Дефинисани циљеви до 2019. године, значајни за Стратешку процену су:

У области квалитета вода:

- Побољшати квалитет воде у водотоковима смањењем испуштања непречишћених индустријских и комуналних отпадних вода;
- Повећање степена обухваћености јавним канализационим системима на 65% становника;
- Обезбедити да квалитет воде за пиће у насељима задовољи стандарде квалитета Директиве о води за пиће 98/83/ЕС;
- Рационализовати потрошњу воде код индивидуалних потрошача.

У области заштите земљишта:

- Смањење угроженог земљишта ерозијом за 40% извођењем антиерозионих радова и увођењем ефективних мера за контролу ерозије.

У области заштите природе, биодиверзитета, природних добара и шума:

- Очување, унапређење и проширење постојећих шума (повећање површина под шумама и унапређење структуре шума);
- Успостављање еко коридора за фрагментисане фрагилне екосистеме.

У области рибарства:

- Унапређење система одрживог управљања риболовним водама и смањење негативног утицаја на биодиверзитет и заштићена природна добра
- Развој савременог мониторинга штетних и опасних материја у рибарству.

У области управљања отпадом:

- Изградња регионални центара за управљање отпадом
- Санирати постојећа сметлишта и извршити ремедијацију истих, која престављају највећи ризик по животну средину.

У сектору енергетике:

- Повећање енергетске ефикасности у свим секторима производње и потрошње енергије;
- Повећање обима коришћења обновљивих извора енергије;

У сектору пољопривреде и шумарстава:

- Развијање свести пољопривредних произвођача у области животне средине развојем и промоцијом кодекса добре пољопривредне праксе;
- Унапређење система контролисане употребе ђубрива и средстава за заштиту биља на пољопривредном земљишту ради смањења утицаја на животну средину;
- Унапређење система одрживог газдовања, посебно у приватним шумама.

У сектору транспорта:

- Искључивање из употребе оловног бензина.

Национална стратегија одрживог развоја („Сл. гласник РС“, бр.57/08)

Циљ ове стратегије из 2008.год. је да доведе до баланса економског раста, заштите животне средине и друштвеног развоја, стварајући кохерентну целину, подржану одговарајућим

институционалним оквиром.

Национална стратегија коришћења природних ресурса и добара („Сл. гласник РС”, бр. 33/12)

Националном стратегијом одрживог коришћења природних ресурса и добара (“Сл. гласник РС”, број 33/12), је у делу који се односи на заштићена подручја, као специфичан циљ, утврђена обавеза израде просторних планова подручја посебне намене за заштићена подручја (на основу Одлуке).

Главни, основни циљеви Националне стратегије су:

- 1) усмеравање на и обезбеђивање услова за одрживо коришћење природних ресурса и добара, стварањем основе за постављање планова, програма и основа за сваки појединачни природни ресурс или добро;
- 2) редуковање негативног утицаја коришћења ресурса на економију и животну средину, установљавањем основних индикатора које треба пратити;
- 3) допринос усмеравању развоја ка одрживој производњи (кроз мање и ефикасније коришћење природних ресурса) и потрошњи (промени устаљених начина потрошње), као и озелењавању јавних набавки.

Стратегије управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године ("Сл. гласник РС", број 03/17)

Анализе и истраживања за израду Стратегије управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године урађене су на основу Закона о водама ("Сл. гласник РС", бр. 30/10 и 93/12) и подзаконских аката. Стратегија представља плански документ којим се утврђују дугорочни правци управљања водама на територији Републике Србије. Стратешки и плански документ према претходном Закону о водама ("Сл. гласник РС", број 46/91) била је Уредба о утврђивању Водопривредне основе Републике Србије ("Сл. гласник РС", број 11/02), која је представљала "дугорочни план за одржавање и развој водног режима на територији Републике Србије на једном или више водних подручја или делу водног подручја".

Основни циљ стратегије је постизање интегралног управљања водама, односно усклађеног водног режима на целој територији Републике Србије и обезбеђење таквог управљања водама којим се постижу максимални економски и социјални ефекти на правичан и одржив начин и уз уважавање међународних споразума. Стратегијеа планско подручје разматра на следећи начин (планиране акумулације и решења снабдевања водом):

Могућа решења снабдевања водом за пиће по општинама:

Садашња ситуација	Могућа решења	I алтернатива	II алтернатива
Крагујевац	Локална Гружа, Грошница, Брзан	Оптимизација локалних, РВС Крагујевца	РВС Студеница, РВС Рзав
Краљево	Локална, РВС КГ	РВС Рзав	РВС Студеница

Потенцијалне акумулације запремине веће од 10 милиона m³

Река	Општина	Орјентациони профил бране	Површина F (km ²)	Протицај Qsr (m ³ /s)	Могуће намене
Студеница	Ивањица	Препрана/Девићи*	371	5,5	В,Е

*уз превођење Студенице у Лопатницу,

В – снабдевање водом становништва,

Е - енергетика

Водопривредна основа Србије („Сл. гласник РС“, бр.11/02)

Основни стратешки циљ је одржавање и развој воденог режима којим се обезбеђују најповољнија и најцелисходнија техничка, економска и еколошка решења за јединство управљање водама, заштиту од штетног дејства вода, заштиту вода и коришћење вода. Посебни циљеви за заштиту животне средине су: рационално коришћење вода, рационално управљање водама, осигурање заштите и унапређење квалитета вода до коришћења за предвиђене намене, заштита и унапређење животне средине и квалитета живота, заштита од поплава, ерозија и бујица, заштита и ревитализација угрожених екосистема, антиерозионо газдовање шумама, унапређење и очување природних и створених ресурса и вредности.

Национална стратегија управљања отпадом за период од 2010 до 2019 („Сл.гласник РС“, бр.29/10)

Најзначајнији циљ ове стратегије је управљање отпадом у краткорочном и дугорочном периоду, којим се постиже заштита и унапређење квалитета животне средине и здравља. Стратегијом је дефинисано формирање регионалних депонија, трансфер станица, мрежа центара за рециклажу, компостирање и инсинератора на подручју Републике Србије. Општине у оквиру предметног обухвата припадају Регионалним центрима Краљево и Ужице. Ревидирањем ове стратегије се очекују ажурирани подаци о регионима и систему управљања отпадом за подручје РС, у складу са ЕУ стандардима и препорукама.

Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије за период од 2011. до 2018. год. („Сл. гласник РС“, бр.13/11)

Конференција у Риу усваја Конвенцију о биолошкој разноврсности (биодиверзитету) и дефинише овај појам као: Свеобухватну разноликост и различитост живих организама, укључујући, између осталог, копнене, морске и остале водене екосистеме и еколошке комплексе чији су део; ово укључује диверзитет у оквиру врста, између врста и између екосистема. Предмет регулисања и циљ Конвенције о биодиверзитету је: (1) очување (конзервација) биолошке разноврсности (биодиверзитета), (2) одрживо коришћење његових компоненти (биолошких ресурса) и (3) приступ и праведна подела добити које проистичу од коришћења генетичких ресурса.

Република Србија је сукцесијом постала потписница Рио декларације о животној средини и развоју. Закон о потврђивању Конвенције о биолошкој разноврсности усвојен је 2001 године. Од тог тренутка тај нормативни акт представља основ и оквир за адекватно деловање и развој у правцу очувања биодиверзитета на територији Србије.

Републику Србију карактерише велика генетичка, специјска и екосистемска разноврсност. Високопланинска и планинска област Републике Србије, као део Балканског полуострва, представља један од укупно шест центара европског биодиверзитета. Уз то, Република Србија је по богатству флоре потенцијално један од глобалних центара биљне разноврсности. Иако са 88.361 km² Република Србија чини само 2,1% копна Европе, биолошка разноврсност различитих група живих организама је висока.

На подручју Републике Србије се налази:

- 39% васкуларне флоре Европе;
- 51% фауне риба Европе;
- 49% фауне гмизаваца и водоземаца Европе;
- 74% фауне птица Европе;

- 67% фауне сисара Европе.

Стратегија развоја шумарства Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр.21/07)

Основни циљ ове стратегије је очување и унапређење стања шума и развој шумарства као привредне гране. Значај шума за унапређење животне средине и заштиту природе огледа се у унапређењу одрживог газдовања шумама у заштићеним природним добрима, одрживом коришћењу и валоризацији биодиверзитета шума и система заштите, коришћења и управљања свим функцијама шума у оквиру одрживог развоја, пре свега у погледу заштитних и регулаторних функција у односу на ваздух, воду, земљиште, пределе, буку, ублажавање климатских промена итд. Одрживо газдовање шумама подразумева истовремено одрживо газдовање дивљачи, односно стварање оптималних услова за унапређивање стања аутохтоне дивљачи и реинтродукцију аутохтоне дивљачи.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014. до 2024. године („Сл. гласник РС“, бр. 21/07)

Анализа стања у пољопривредном сектору и руралним подручјима и детектовани спољни и унутрашњи развојни изазови за наредну деценију, определили су развојну визију, циљеве и приоритетна подручја деловања Стратегије.

Визија развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Србије рефлектује пројектовано стање сектора пољопривреде за који се предвиђа:

- 1) да у 2024. години пољопривреда Републике Србије буде сектор чији је развој заснован на знању, модерним технологијама и стандардима, који домаћим и захтевним страним тржиштима нуди иновативне производе, а произвођачима обезбеђује одржив и стабилан доходак;
- 2) да се природним ресурсима, животном средином и културном баштином руралних подручја управља у складу са принципима одрживог развоја, како би се руралне средине учиниле примамљивим местом за живот и рад младима и другим становницима руралних подручја.

Реализација овако постављене визије подразумева уважавање неколико кључних принципа:

1. Одржива пољопривреда је главна оријентација стратешког деловања пољопривредне политике, која мултифункционалну пољопривреду види као једну од најважнијих привредних грана у руралним подручјима. У овом контексту, поштовање принципа одрживог развоја сектора пољопривреде подразумева:

- раст економске ефикасности сектора пољопривреде, базиран на техничко-технолошком напретку и иновативним производима и решењима,
- одговорно управљање ресурсима и њихово очување за наредне генерације, уз дугорочно боље очување биодиверзитета,
- достизање благостања руралног становништва којим би се зауставило даље погоршање демографских трендова; пуно уважавање осетљивог положаја младих на руралном тржишту рада, као и социјалног положаја других осетљивих група;

2. Полицентрични развој, базиран на уважавању различитости система производње и типова пољопривредних газдинства који произлазе из хетерогених географских, природних, социо-економских и других карактеристика руралних подручја Републике Србије.

3. Модернизација органа и организација, спровођење циљева Стратегије уско је повезано са неопходношћу модернизације органа и организација и њиховог оспособљавања за ефикасно управљање јавним политикама.

4. Стабилност и конзистентност пољопривредног буџета, остваривање постављених стратешких

циљева захтева неопходна прилагођавања на страни буџетске подршке пољопривреди.

Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030 („Сл. гласник РС”, бр. 101 /2015)

Глобални циљеви нове Енергетске политике и Стратегије развоја енергетике Србије, проистекли су из намере да се, у новим околностима у земљи и окружењу, у оквиру одабраних приоритетних развојних активности, успоставе квалитативно нови услови рада, пословања и развој целине енергетског система, посебно енергетских производних сектора, на интерном, регионалном и паневропском тржишту електричне енергије и природног гаса производних, преносних, дистрибутивних и сектора потрошње енергије, који ће подстицајно деловати на привредно-економски развој земље, заштиту животне средине и међународне интеграције, укључујући и брже укључење наше земље у ЕУ.

Одрживост енергетског развоја

Највероватнији сценарио глобалног развоја претпоставља економију засновану на ефикасном коришћењу релативно “чисте” и из различитих извора доступне енергије. Други захтев који се поставља пред енергетику је да буде чистија, односно да се у што већој мери ослања на обновљиве изворе енергије, а у што мањој на исцрпиве ресурсе. Трећи захтев који ће у будућности бити доминантан је да производња и потрошња у што већој мери “зелене” енергије остављају што мање негативних последица по животну средину, по воду, ваздух, земљиште, а посредно и на читав ланац исхране, биодиверзитет и људско здравље. Четврти захтев који се поставља пред енергетику се тиче економске ефикасности и тржишта енергије.

Укупан теоретски расположив хидроенергетски потенцијал вода које отичу водотоцима на територији Републике Србије износи око 25.000 GWh/год. Највећи део хидропотенцијала (преко 70%) концентрисан је само на неколико водотока са потенцијалом изнад 1.000 GWh/год: Дунав, Дрина, Велика Морава, Лим и Ибар. Са друге стране, на више река у Републици Србији хидроенергетски потенцијал ће моћи само делимично да се искористи, због приоритетности водопривредног коришћења вода, јер су неке реке планиране као изворишта регионалних водоводних система. Преостали технички хидропотенцијал и могућност његовог искоришћавања биће одређиван и у складу са неенергетским критеријумима који су везани за вишенаменско коришћење вода и проблеме заштите животне средине, као и на основу договора о подели хидропотенцијала са суседним државама. Такође, с обзиром да се процењени потенцијал малих хидроелектрана заснива на Катастру малих хидроелектрана из 1987. године у наредном периоду ће се наставити детаљна ревизија локација, како би се направила прецизнија листа изводљивих локација и створила боља планска основа за коришћење овог обновљивог извора. Такође, за комплетан хидроенергетски сектор је неопходно сагледавање утицаја климатских промена на расположивост коришћења водотокова за производњу електричне енергије. Ово је битно и за сагледавање очекиване производње електричне енергије из постојећих хидроелектрана, тако и за могући потенцијал хидроенергије за изградњу нових.

2.4 ПРЕГЛЕД ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И КВАЛИТЕТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Подручје ПП налази се у југозападном делу Србије. У регионално-географском погледу планско подручје припада Рашком и Моравичком округу, као издвојеној просторној целини према географско природним, историјским, функционалним и културним карактеристикама. У физичком смислу, подручје се простире у висинским зонама од 330 m н.в. до 1833 m.н.в. Укупна

површина подручја ПП износи око 609,05 km². Обухвата делове територија града Краљева и општине Ивањица, и то:

- на територији града Краљева, целе катастарске општине Бзовик, Брезова, Врх, Долац, Дражиниће, Ђаково, Засад, Милиће, Мланча, Орља Глава, Река, Рудно, Савово, Тадење и Ушће (источни део планског подручја, површине 310,30 km²);
- на територији општине Ивањица, целе катастарске општине Брусник, Вионица, Врмбаје, Градац, Дајићи, Добри До, Коритник и Чечина (западни део планског подручја, површине 298,75 km²).

Граница подручја детаљне разраде поклапа се са границом непосредне околине и природног простора манастира Студеница, што заправо представља заштићену околину овог споменика културе изузетног значаја и обухвата површину од 269,34 ha на територији града Краљева (делови КО Засад, Ушће, Брезова и Долац).

2.4.1 Природни системи и ресурси

Релјеф

Релјеф се одликује значајном морфолошком разноврсношћу и има планински карактер, с обзиром да највећи део територије лежи изнад 500 mnm. У орографском погледу шире подручје истраживања припада планинском типу релјефа и то планинама Динарског предела, групи Старовлашко-рашких планина. Најнижа тачка на подручју се налази на ушћу реке Студенице у Ибар (око 330 mnm), а највиша тачка је врх Јанков камен (1833 mnm). Основну морфографску одлику подручја представља лучна мрежа планинских гребена. Од планинских облика доминантно место заузимају планине Голија и Радочело, као и делови Јавора и Чемерна. Планински масиви, венци и гребени су већином специфичног попречног „V” профила, са заравњеним билима и веома стрмим, средњим и доњим деловима падина. Планско подручје одликује сложена морфологија терена брдскопланинског релјефа и композитним долинама Студенице, Ибра и Моравице. Прожимају се обележја централне и југозападне Србије (планинске Србије) са бројним предеоним целинама.

На подручју су изражени периглацијални, крашки и делувилно-пролувијални релјеф са серијом површи у висинском интервалу од 1000 до 1820 m на којима се налази највећи број насеља. Значајнији и карактеристични морфоструктурни облици су изразити планински врхови, хорстови, псеудовулканске купе, као и крашке појаве, вртаче, увале, суве долине, јаме и пећине. У моделирању тектонских облика релјефа значајну улогу је имала хидрографска мрежа, усецајући бројне клисуре и дубодолине, праћене разноврсним флувиоденудационим облицима.

Геолошке карактеристике и минералне сировине

У тектонском погледу, од запада ка истоку, подручје припада делу унутрашњих Динарида, тј. Дринско-ивањичком елементу, а само део подручја Вардарској зони. Доминира тектонска јединица је голијски антиклиноријум.

Сложена геолошка грађа подручја је последица интензивне магматске активности, а велики број геолошких формација је настао у интервалу од старијег палеозоица до данас. У геолошкој грађи учествују бројни литолошки комплекси, од квартарних седимената, као најмлађих, преко стена неогених језерских басена, мезозојских кластичних и карбонатних стена, вулканогено седиментних комплекса, до палеозојских кластита и метаморфита различитог степена кристалинитета. Читав терен и наведени стенски комплекси испресецани су и испробијани

дубинским и жичним стенама различите старости, почев од гранитоида, андезита, дацита, дијабаза, габрова и др.

На подручју Голије су издвојена поједина рудна поља – металогенетске јединице нижег реда и регистровано је више појава чија експлоатациона вредност није утврђена.

Хидрогеолошке и хидролошке карактеристике

С обзиром на доминантну заступљеност чврстих стенских маса у геолошкој грађи подручја и њихову хидрогеолошку функцију, формирано је више типова порозности, од којих преовлађује пукотински:

- Издан у комплексима шкриљаца, магматита и серпентинита – нема изразиту издашност и служи за локална водоснабдевања
- Интергрануларна порозност – у алувијалним равнинама Моравице, Рашке и др. (издан је са слободним нивоом воде и малом издашношћу).

Хидрографска мрежа подручја Голије, која припада Црноморском сливу, веома је развијена и одређују је сливови следећих водотока:

- Студенице – улива се у Ибар и целим својим сливом, током и притокама припада подручју ПП (Бревина, Савошница, Брадуљичка Река, Склапијевац, Брусничка река...)
- Моравице која не протиче планским подручјем, али њена притока Голијска река делом притиче кроз подручје ПП.

Највећи део подручја је заштићен као регионално извориште водоснабдевања првога ранга, обухваћен сливовима Студенице и Моравице (Водопривредна основе Републике Србије).

Унутаргодишња расподела вода на овим речним токовима има одлике снежно-кишног режима, са обилним водама у пролеће.

Непостојање одговарајућих хидролошких података онемогућава да се:

- искажу вредности малих вода на појединим водотоцима, што утиче на утврђивање њихове способности као реципијента отпадних вода;
- утврде коте поплавних таласа великих вода, што онемогућава утврђивање детаљних услова заштите од поплава.

На подручју и у његовој околини се налази већи број минералних извора, који се делимично користе, а који представљају значајан развојни потенцијал. У току су детаљна истраживања могућности флаширања вода са подручја за које су добијене и одговарајуће дозволе (приобаље реке и на подручју манастира Студенице).

Инжењерскогеолошке карактеристике и сеизмолошки показатељи

Велика литостратиграфска разноврсност и висок степен тектонске издељености стенских маса, у садејству са другим својствима, одређују инжењерско-геолошка својства, од којих зависе услови изградње. Распаднутост стенске масе, уз неповољне морфолошке услове, погодују развоју *ерозионих процеса*, као и *бујичних активности* планинских водотокова. Продукција наноса и његово трајно одношење нису равномерно распоређени на целом подручју. Од савремених егзогених процеса, јављају се и други облици и појаве, као што су: *клизишта*, *јаружање* и *спирање*, *бујични токови*, *одроњавање* и *процеси карстификације*.

Према Карти сеизмичког хазарда за повратни период 475г. на површини терена на подручју ПП (Услови СЗ бр. 02-484/2018) EMS вредности су VIII, VIII- IX које је неопходно користити као основ за урбанистичко и просторно планирање.

Према Карти епицентара земљотреса $M_w \geq 3.5$ предметног обухвата припада појасу епицентара од 3.7. до 5.5. (укључујући град Краљево и општина Ивањица).

Према карти сеизмичког хазарда за повратни период 475 г., по параметру максималног хоризонталног убрзања PGA на основној стени ($v_s=800$ m/s) изражено у јединицама гравитационог убрзања g ($g=9.81\text{m/s}^2$), предметни обухват припада зони са следећим нумеричким показатељима (табела бр.2.4.1.1).

Табла 2.4.1.1: Нумерички сеизмолошки показатељи

Место	lat	lon	PGA (g)
Полигон 1			0.1-0.12
Полигон 2			0.12-0.14
Полигон 3			0.14-0.16
Полигон 4			0.16-0.18

Климатске карактеристике

У климатском погледу планско подручје припада умерено-континенталном типу климата.

Географски положај условљава блажу умерено континенталну климу до 700 метара надморске висине, а изнад ових висина субпланинску и планинску. Најтоплији месец је август са просечним температурама од 14-22,7°C, а најхладнији је јануар са температурама од -7°C, до 0,04°C. Највише падавина има током јула и јуна, а најмање у марту и новембру. Годишњи ток релативне влажности указује на умерену влажност на подручју Плана. Просечна осунчаности износи око 2000 сати годишње и то највише у јулу и августу а најмање у децембру и јануару. Од ветрова највећу учесталост имају северни са просечном брзином од 1,3 m/s и северозападни са просечном брзином од 4,1 m/s.

На простору Голије се разликују три основна климатска реона:

- *долински са брдским* – обухвата просторе до 700/750 mnv, а карактерише се умерено-континенталном климом модификованом утицајем околних планина;
- *прелазни-континентални* – обухвата просторе од 700/750 до 1300 mnv, са кратким и свежим летима, топлим данима и свежих ноћи и дугим и оштрим зимама са доста снежних падавина;
- *планински* – обухвата подручје преко 1300 mnv, а карактеришу га оштре и хладне зиме и кратка прохладна лета;
- виши предели овог подручја одликују се *субалпском климом*.

Средње месечне температура на појединим локалитетима зависе од надморске висине, изложености регионалним климатским утицајима, али и од значајне морфолошке и морфометријске разноврсности која утиче на појаву атипичних микроклимата.

Педолошке карактеристике

С обзиром на рељефске, климатске, хидрографске и вегетацијске услове, различитост геолошког супстрата и утицај човека, на планском подручју су образована земљишта која својим морфолошким изгледом, физичким и хемијским особинама припадају различитим таксономским јединицама. Она су представљена следећим редовима:

- аутогени ред (класе неразвијених земљишта, хумусноакумулативних земљишта и камбичних земљишта),
- ред хидрогених земљишта и
- ред субхидричних земљишта.

Доминирају примарно шумска земљишта ниских производних капацитета, угрожена ерозијом.

Најнижи потенцијал имају плитка земљишта која припадају литосолима и регосолима. Појављују се скоро на свим супстратима, махом услед негативног утицаја човека, сечом шуме по стрмим нагибима, непланским пашарењем и преоптерећивањем пашњака већим бројем стоке, отварањем нових и напуштањем старих путева, разоравањем пашњака и гајењем кромпира, што све потенцира одношење земљишта ерозијом, водом, и ветром.

У земљишта мање потенцијалне вредности могу се убројати и калкомеланосол посмеђени, па чак и дистрични камбисоли, иако су нешто дубља земљишта, подложна ерозији чим им се уништи заштитни биљни покривач.

Дистрични камбисоли, доста распрострањени на овом простору, уз одређене услове, представљају изузетан потенцијал. Не сме се дозволити губљење земљишта, уочљиво на нагибима који се разоравају ради гајења кромпира и неких стрнина.

Нешто више потенцијалне вредности су еутрични камбисоли и калкокамбисоли. Не заузимају веће површине, посебно калкокамбисол, а подложни су и ерозији, ако су под ораницама, па се за њих мора применити тзв. заштитно искоришћавање, укључујући контурну обраду, обраду по изохипсама, увођење трава у плодоред, ђубрење стајским и минералним ђубривима која садрже калцијум и др.

2.5 СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ

2.5.1 Мрежа насеља, демографске прилике

Насеља на подручју ПП су махом руралног типа, осим насеља Девихи (мешовити тип насеља) и Ушће (насеље урбаног карактера). Постојећа функционална диференцијација насеља је заснована на институционалном статусу, опремљености услугама, као и привредним и комуналним капацитетима, који могу задовољити потребе садашњег становништва и потенцијалних корисника. Центри месних заједница на планском подручју су: **Придворица (Врмбаје), Девихи, Дајићи, Коритник, Ушће и Рудно**. Минимални ниво институционалне опремљености (осмогодишња школа, здравствена станица, пошта, продавница и месна канцеларија) задовољавају следећа насеља: Девихи, Дајићи, Ушће и Студеница (Брезова). У развојном смислу спорна су она насеља/центри месних заједница, која не поседују основне институције: Врмбаје и Мланча (недостају пошта и продавнице); Савово и Коритник (имају само четвороразредну школу и месну канцеларију). Туристичке потенцијале имају, пре свих, насеља/локалитети: **Студеница, Рудно, Ушће, Беле Воде - Дајићи, Девихи, Голијска река и Врхови - Одвраћеница**.

Демографске прилике на подручју ПП се крећу од незадовољавајућих, преко неповољних, до врло неповољних. Према подацима Пописа из 2002. године, у планском обухвату живело је 7.358 становника, да би се овај број знатно смањио (19,5%) на 5.923 становника, 2011. године.²

Просечна релативна густина насељености планског подручја износи око 9,7 становника на km².

Главни проблеми привредног развоја су: недовољна диверзификација привредних активности, слаба инфраструктурна опремљеност, депопулација, неповољна старосна и образовна структура становништва, и др. С обзиром на повећање потреба за различитим врстама услуга које је неопходно обезбедити за очекивани број туриста (исхрана, приступ телекомуникацијама, угоститељске, хотелијерске, туристичке и друге услуге), очекује се пораст нивоа конкурентности локалне привреде (пре свега кроз одржив развој туризма, угоститељства, хотелијерства, пољопривреде, занатства и домаће радиности, и др.), што ће као резултат имати позитиван финансијско-економски ефекат на локалне заједнице, али и на шире подручје.

2.5.2 Привреда

Пољопривреда

Повољни природни услови, квалитет пољопривредног земљишта и климатски услови, омогућили су развој разноврсне пољопривредне производње. Главна привредна делатност највећег броја насеља у обухвату ПП је традиционална пољопривреда (сточарство, воћарство и ратарство).

Воћарство је једна од најзначајнијих и најразвијенијих грана пољопривреде. У производњи је традиционално заступљена производња шљива и јабука, уз све атрактивнију производњу јагодичастог и бобичастог воћа (малинарство). Сакупљање шумских плодова и лековитог биља је грана која, у последње време све више добија на значају. Такође, за заштићено подручје, као прихватљиви вид пољопривредне производње, јавља се органска пољопривредна производња (без примене хемијских средстава и на одржив начин).

Сточарство по вредности производње и економском значају није у складу са расположивим агроекономским условима. Број и састав сточног фонда далеко је испод потенцијала крмне основе. Карактеристично је континуирано смањење сточног фонда и изумирање традиционалног бачијарења (постоји мањи број регистрованих активних бачишта на ивањичкој страни Голије). Најзначајније су три гране сточарства: свињарство, овчарство и говедарство. Планско подручје испуњава све услове за интензивно бављење овим гранама, као и за производњу млека и млечних производа, меса и месних прерађевина. Живинарство је развијено, углавном, за потребе домаћинства. Коњарство је некада било значајно, али сада не. Савремена пољопривредна производња укључује и пчеларство - приноси по једној кошници у просеку се крећу и до 20 kg (у просечно цветној години и уз повољне климатске услове). Козарство последњих година све више добија на значају. За интензивирање сточарске производње веома битно је удруживање пољопривредника, развој прерађивачког сектора, отварање мини фарми и организован откуп производа.

Ратарска производња је усмерео на производњу сточног крмног биља и трава са природних ливада. Највеће обрадиве површине налазе се под културом кукуруза и пшенице. На подручју ПП, посебно у атарима насеља општине Ивањица, заступљена је и производња хељде - производи од хељде. Повртарство је углавном везано за производњу кромпира, који има значајније приносе и остварује тржишне вишкове.

Шумарство

Шумарство је, поред пољопривреде, једна од основних делатности на подручју ПП. Државним шумама и шумским земљиштем на планском подручју газдује ЈП „Србијашуме”, посредством шумских управа из Ивањице (шумско газдинство „Голија“), Краљева (шумско газдинство „Столови“) и Рашке (шумско газдинство „Шумарство“) које поседују више својих објеката на планском подручју (Студеница, Девићи, Беле Воде, Голијска Река и др.). Планске основе газдовања шумама (шумске основе) не постоје за шуме у приватном власништву, док су шумске основе за подручје Парка природе "Голија" усаглашене са Уредбом о заштити Парка природе „Голија“. Основна намена шуме је производња техничког дрвета, заштита земљишта од ерозије, стална заштита шума (изван газдинског третмана), заштита шума у оквиру режима заштите Парка природе. План обухвата шуме високе заштитне вредности: HCVF-1, представљају подручја која а глобалном, регионалном или државном нивоу садрже значајну заступљеност биодиверзитета и HCVF-4, који представљају подручја која пружају основне природне користи у критичним ситуацијама.

Шумовитост од око 50 %, указује да је планско подручје већим делом обрасло шумом, што представља један од основних ресурса развоја, без обзира на посебне намене и режиме заштите.

Просечна запремина ($250 \text{ m}^3/\text{ha}$) и прираст дрвне масе ($5.7 \text{ m}^3/\text{ha}$) су далеко изнад републичког просека. Под антропогеним утицајем донекле је измењен квалитативни састав високих шума (преко 10% од укупне обрасле површине чине разређене или деградиране високе шуме).

Производни потенцијал планског подручја се користи са 70% у односу на производну снагу станишта, а пропратни ефекти су умањена стабилност и умањени полифункционални ефекти, уз отежане услове за газдовање шумама у целини. На планском подручју је присутна првенствено примарна обрада дрвних сортимената, док је прикупљање секундарних производа и њихова прерада ограниченог обима.

Осим одрживог коришћења шума у складу са општим принципима заштите животне средине, планско подручје обилује повољним природним условима за сакупљање и производњу аутохтоног и плантажног лековитог биља (глог, крушина, зова, липа, дивља ружа, клека, јагорчевина, хајдучица, кичица, линцура, мајчину душица, кантарион, враниловка, плућњак, коприва и др.), гљива и шумских плодова (боровница, купина, шумске јагоде, шипурак и др.), што се показало економски исплативим.

Лов

На планском подручју се налазе делови неколико ловишта (Голија, Студеница, Чемерница и др.), чији су корисници Ловачки савез Србије и Јавно предузеће „Србијашуме”, а управљачи ловачка удружења са подручја. Ловиштима се газдује према постојећим ловним основама. Ловишта се разликују по степену уређености, опремљености, матичном фонду и одстрелу главних врста гајене дивљачи. У ловиштима постоје: терени за обуку ловачких паса, прихватилиште за дивље свиње, хранилишта за крупну и ситну дивљач, солишта, прихватилишта за фазанску дивљач, чеке на дрвету, постојећи шумарски објекти, шумски путеви и стазе (преко 150 km). Најраспрострањеније, економски и ловно најзначајније врсте су крупна и ситна длакава дивљач и пернате дивљачи, а затим и јеленска дивљач. Због изостанка адекватних узгојних мера и материјалне подршке, бројно стање основног матичног фонда и одстрел главних врста гајене дивљачи врло је скроман и вишеструко мањи у поређењу са природним одликама станишта и економским капацитетом.

На планском подручју се налази риболовно подручје којим управља Управа Парка природе "Голија", а чији су корисници општинске/градске организације спортских риболоваца, удружења спортских риболоваца и ЈП "Србијашуме". Највећи део текућих вода припада салмонидном региону, у коме су поточна пастрмка и липљан, најцењеније врсте риба за спортски риболов. Најзначајнији производни капацитети на планском подручју: пастрмски рибњак за производњу калифорнијске пастрмке за конзум на реци Студеници, са мрестилиштем на Брадуљичкој реци; рибњак капацитета 50 t годишње, са мрестилиштем од 60.000 комада млађи годишње, на реци Студеници, у Мланчи.

Рударство и минералне сировине

Према садашњем степену истражености, озбиљних лежишта минералних сировина на планском подручју нема, осим оних које су већ у различитим фазама експлоатације (угаљ, камен) или истраживања (неметаличне сировине). Регистрована су лежишта метала (гвожђе; олово и цинк; шелит; антимон), неметала (магнезит; азбест), угља (лигнит), грађевинског и украсног камена (више каменолома и позајмишта грађевинског камена у кречњацима).

На територији града Краљева налази се лежиште каменог угља Тадење-Прогорелица и лежиште доломита Ђаково, који су у саставу Рудника каменог угља "Ибарски рудници" (Јавно предузеће за подземну експлоатацију угља "Ресавица"). "Ибарски рудници" су највећи послодавац на планском подручју и запошљавају око 500 радника. Према истраживањима, залихе угља се

процењују на више од 26 милиона тона, што ће омогућити експлоатацију најмање седам наредних деценија.

Производне делатности

Природни потенцијали планског подручја омогућили су и развој производних делатности, али релативно малих капацитета. Најзаступљенији је дрвопрерађивачки сектор, који има дугогодишњу традицију засновану на одрживом коришћењу богатог шумског фонда. Дрвопрерађивачка делатност је усмерена ка примарној преради дрвета (више мањих и већих стругара у различитим облицима својине, од којих су највећи капацитети у Ушћу, Студеници, Рудном и Мланчи), а у мањем обиму и ка секундарној обради дрвета и производњи готових производа (најзначајнији производни погон је фабрика паркета у Ушћу). Осим тога, у Ушћу се налазе и погони за производњу металне галантерије и дрвно-металних производа. Исканан је инвестициони интерес за даљи развој производних делатности на планском подручју, а пре свега за секундарну обраду дрвета, флаширање воде и развој мањих конфекцијских погона.

2.5.3 Инфраструктурни сисмети

Саобраћајна инфраструктура

Подручје ПП, карактерише изолованост и слаба повезаност са градским и општинским центрима који га окружују.

Кроз подручје ПП пролазе следећи државни путеви I реда:

- ДП ИБ реда број 30, Ивањица – Ушће;
- ДП ИБ реда број 22, Београд – Љиг – Горњи Милановац – Прелјина – Краљево – Рашка – Нови Пазар – Рибариће – државна граница са Црном Гором (гранични прелаз Мехов Крш) – тзв. "Ибарска магистрала".

Непосредно ван обухвата ПП су и:

- ДП ИБ реда број 29, државна граница са Црном Гором (гранични прелаз Јабучка) – Пријеполје – Нова Варош – Сјеница – Нови Пазар;
- ДП ИБ реда број 21, Нови Сад – Ириг – Рума – Шабац – Коцељева – Ваљево – Косјерић – Пожега – Ариље – Ивањица – Сјеница.

Кроз подручје ПП пролазе следећи државни путеви II реда:

- државни пут IIА реда број 197, Каона – Ивањица – Бук – Преко Брдо – Дуга Пољана – Расно – Карајукића Бунари – Угао – државна граница са Црном Гором;
- државни пут IIА реда број 198, Рашка – Кути – Одвраћеница – Преко Брдо;
- државни пут IIБ реда број 412, Брвеник – Градац – Рудно.

Мрежу општинских, некатегорисаних и шумских путева, а посебно у делу ПП који је у оквиру Парка природе Голија, карактерише низак квантитет и квалитет у односу на величину територије и размештај насеља. У великој мери, постојећа мрежа је без адекватног коловозног застора, најчешће неприхватљивих експлоатационих карактеристика, што се посебно односи на путеве на већим надморским висинама.

Источном границом ПП (долином Ибра, уз државни пут ИБ реда број 22), пролази магистрална пруга Е-85, Лапово - Крагујевац - Краљево - Косово Поље - Ђенерал Јанковић - државна граница, која је једноколосечна и неелектрификована, и чија је ревитализација и модернизација, уз изградњу другог колосека, стратешко питање за даљи развој железничког саобраћаја на територији Републике Србије.

Водоснабдевање и одвођење отпадних вода

Највећи део локалних водовода не испуњава потребне санитарно-техничке услове, а каптаже су примитивно урађене и без зона санитарне заштите. Локални водоводи који се снабдевају из каптажа и одговарајућа разводна мрежа, евидентирани су у насељима: Придворица (са насељима Врмбаје и Добри До); Девићи (са насељима Вионица и Чечина); Дајићи (са насељем Градац); Остатија (са насељима Брусник и Коритник); Рудно (има изграђен примарни водовод, који није у функцији). Једино насеље Ушће има општински водовод са извориштем у подземним водама алувиона.

На подручју ПП, нису грађени системи за евакуацију отпадних вода, као ни постројења за пречишћавање отпадних вода (осим у насељу Ушће, које има изграђену канализацију, без пречишћавања). Отпадне воде (на нивоу индивидуалних домаћинстава, али и већих потрошача) се одводе у компактна постројења, септичке јаме, нужнике пропусног типа, или отворене јаме за осоку. У Студеници санитарне отпадне воде из старих и нових манастирских конака, месне канцеларије, здравствене станице и јавног тоалета се одводе до септичке јаме, уз коју је постављен биофилтер. Воде се испуштају у Студеницу.

Атмосферске воде површински отичу до најближег реципијента. На територији плана нису вршени значајнији регулациони радови на водотоцима.

Планско подручје поседује значајан водопривредни потенцијал. Планским и развојним документима вишег реда и ширег подручја установљава се обавеза резервације простора за акумулацију „**Препрана**” на Студеници (вишенаменски водопривредни систем). Текуће воде сливних подручја Студенице и Моравице, имају велике протицаје (који се значајно не смањују ни у периоду малих вода), те су проглашени за заштићена изворишта националног и регионалног значаја. Подземне воде представљају вредан потенцијал, недовољно испитан, који се највише користи за индивидуално снабдевање становаштва. На планском подручју постоје могућности и за изградњу малих хидроакумулација („**Колешница**“ и др.) за решавање локалних проблема (локално водоснабдевање, заштита од бујичних вода, наводњавање, формирање рибњака, рекреација и др.).

Електроснабдевање

Подручје ПП добија електричну енергију преко преносних мрежа 220kV и 110kV из трафостанице ТС 220/110kV “Краљево 3”, “Увац” и “Валач”. Источном границом ПП пролази далековод 110kV, који повезује трафостаницу ТС 220/110kV “Краљево 3” са трафостаницом ТС 110/35kV “Рашка”. Преносна мрежа 110kV представља проблем, због немогућности да се обезбеди резервно напајање у случају испада из погона неког од водова 110kV у петљи.

Напајање планског подручја врши се из трафостаница ТС 35/10kV, као и из већег броја трафостаница 10/0,4kV које се напајају одговарајућим водовима 10kV. На подручју ПП или непосредно ван планског обухвата налазе се следеће трафостанице ТС 35/10kV: ТС “Куманица”, ТС “Црњево” (општина Ивањица) и ТС 35/10kV “Ушће” ТС 35/10kV “Рудно” (град Краљево).

У 35kV мрежи, проблем представља напајање ТС 35/10kV “Ушће” и ТС 35/10kV “Рашка 1”, и непостројање резервног напајања за све трафостанице ТС 35/10kV за конзум планског подручја.

Наведене недостатке треба отклонити кроз реконструкцију постојећих и изградњу нових електроенергетских објеката на напонском нивоу 35 kV и 110 kV (унутар и изван подручја ПП).

Остале инфраструктурне мреже

Постојећа *телекомуникациона инфраструктура* се састоји од:

- Фиксне телекомуникационе мреже са ТК канализацијом и кабловском инфраструктуром (мини IPAN “Голијска река”, који је оптичким каблом повезан са радио-базном станицом RBS CA32 - Јанков камен WLL, и др.);
- објеката бежичне телекомуникационе мреже (активне базне станице Голијен WLL, Јанков камен WLL, Поглед WLL, Голија WLL и др.).

У планском обухвату нема изграђених *гасовода и гасоводних објеката*, али је планиран развој дистрибутивног гасоводног система, који ће омогућити гасификацију планског подручја.

Природни потенцијали подручја

Висинска диспозиција, експозиција и нагиби терена представљају значајан природни потенцијал, посебно у оквиру глобалног еколошког простора. Рељеф чини основу комплексног екосистема, са специфичном климом, богатством воде, флоре и фауне, који се мора штитити посебним режимима, као значајно природно богатство овог подручја.

Изолованост и привредна неразвијеност планског подручја у посматраном контексту представљају условну предност, односно **потенцијале** предметног планског подручја, које карактерише:

- изузетна културно-историјска баштина - основа за развој посебних видова верског, научног, културног и екотуризма, са акцентом на етно наслеђу. Недовољна истраженост и недовољна улагања у конзервацију, реконструкцију, ревитализацију/пренамену објеката и презентацију добара, није омогућила њихово валоризовање као неспорног научно-истраживачког, васпитно-едукативног и туристичко-рекреативног потенцијала,
- очувана животна средина - квалитет и особености средине и њени потенцијали, од значаја за ширу заједницу, морају да уживају сву потребну заштиту и подршку, богатство природним ресурсима биолошка разноврсност, изузетне пределе вредности, центар реликтних и ендемичних биљних врста, очуване шуме, атрактивни геоморфолошки облици и појаве и добар конзервациони статус екосистемских услуга у првом режиму заштите; до сада није извршена адекватна валоризација водних, шумских, пољопривредних, водопривредних, туристичких и других ресурса којима ово подручје обилује. Планом се пружа могућност да се на подручју примени концепт одрживог развоја који је компатибилан са примарним циљевима заштите (одрживог туризма, пољопривреде и органске производње хране, ограничене експлоатације шума и шумских плодова, лова и риболова, услужних делатности уз туризам).
- богатство водним ресурсима (локалним изворима) што обезбеђује сигурност у водонабдевању насеља,
- статус подручја-Омогућава укључивање у разноврсне програме и активности са коришћењем специфичних извора средстава на интернационалном и националном нивоу.

Природни фактор ограничења

Подручје ПП карактеришу **ограничења**, која представљају корективни фактор у квантитативном и у квалитативном смислу при дефинисању оптималне намене и квантификацији основних развојних параметара. Доминантан ограничавајући фактор је рељеф (нагиб, експозиције...) који је еволутивно настао услед природних процеса (бујични водотоци, ...) који и даље трају али делом и услед антропогеног утицаја (ерозија, клизишта, поплаве, зарастање ливада и пашњака).

Ови природни и комбиновани утицаји (природни процеси и човек) утицали су на даљи размештај намена у простору, постављање функција и инфраструктуре, који дефинише:

- разбијени систем насеља,

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

- присутно загађење ваздуха и водотокова у насељима и у зонама рудника и каменолома,
- ниске густине насељености и неповољне демографске карактеристике (депопулација, демографска старост) и економска неразвијеност,
- неизграђена саобраћајна инфраструктура и недовољна покривеност квалитетним саобраћајницама (лоше стање локалне путне мреже),
- слабо развијена насељска и регионална инфраструктура, непрописно изграђене септичке јаме
- непокривеност планског подручја сакупљачком мрежом и непостојање примарне селекције отпада,
- евидентиран повећан ризик од пожара и поплава у нижим деловима ПП, као последица утицаја климатских промена,
- сметлишта комуналног и пољопривредног отпада у близини речних токова и карстних терена,
- интензивна пољопривреда и претерана хемизације, преоравање ливада и пашњака, зарастање ливада и пашњака (гашењем сточарства),
- непласнско инвестиционо улагање (изградња ски центара)
- смањење пашњачких и ливадских екосистема услед смањења сточарске производње
- непотпуна туристичка презентација и валоризација,
- неповољна конфигурација терена за решавање саобраћајних проблема и унапређе саобраћајне мреже,
- непостојање резервног напајања у случају испада неког од водова или ТС,
- неразвијена свест о потреби очувања животне средине и климатским променама
- недовољно присутан мониторинг животне средине (метеорологија, стање шума, количина и структура отпада).

Рељеф изузетно погодује појави и развоју ерозивних процеса. Разни геоморфолошки облици са стрмим падинама омогућавају да вода добије велику разорну снагу. Рељеф је веома развијен у горњим и средњим токовима река, па су и ерозивни процеси развијени, или су у пуном развоју.

Ограничен друштвено-економски развој подручја умногоме доприноси смањеном развоју еколошке свести. Подручја са нижим степеном развијености у погледу заштите животне средине преваходно се суочавају с проблемима руковања отпадним водама и чврстим отпадом.

3 КАРАКТЕРИСТИКЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЗОНАМА ГДЕ ПОСТОЈИ МОГУЋНОСТ ДА БУДЕ ИЗЛОЖЕНА ЗНАЧАЈНОМ УТИЦАЈУ

До података о постојећем стању квалитета животне средине дошло се на основу увида у постојећу планску документацију којом је обухваћено предметно подручје, затим на основу резултата досадашњих мерења квалитета појединих медијума животне средине (мониторинга) у оквиру планског подручја од стране надлежних институција, као и на основу других података из студија и истраживања који се били релевантни за предметни обухват.

Подручје ПП представља сложену структуру природних (морфолошких, хидрогеолошких, педолошких, биомских и других) одлика и антропогених утицаја у изграђеним урбаним, руралним и инфраструктурним зонама. У садашњем начину коришћења простора претежно су заступљени еколошко очувана подручја и предели заштитених природних добара (Парк природе „Голија“ са подручјем Резетвата биосфере „Голија - Студеница“) са местимичном појавом угрожених зона и локација у оквиру грађевинског подручја – насеља (где су могуће појаве загађења земљишта и вода због нерешене санитације), зоне и појасеви инфраструктурних објеката, дивље депоније, зоне и локације на којима се врши експлоатација мнералних сировина, МХЕ као и угрожене зоне које су последица доминантних природних процеса (флувијалне ерозије) и комбиновано природно антропогених процеса (активирање бујица и клизишта, ...).

3.1 АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

3.1.1 Квалитет ваздуха и основни проблеми

Имајући у виду да се на предметном планском подручју не врше систематска мерења загађености ваздуха (мерења се врше у околним урбаним центрима у Краљеву), о могућим изворима загађивања можемо говорити на основу познатих ставова и механизма загађивања атмосфере. С обзиром на врло низак ниво привредне развијености и одсуство активних индустријских капацитета (идентификовани су мањи погони у периферним зонама плана - у Ушћу), као најзначајнијих извора загађења, релативну изолованост подручја од главних саобраћајних токова (сем појединих путних праваца) и специфичан карактер планског подручја, може се констатовати да је ово једно од очуванијих, незагађених подручја Србије. Мали проценат обрадивих површина и проветреност простора у знатној мери доприносе да се ефекат пољопривредних активности у функцији загађења ваздуха не идентификује. Главни извори могућег загађења ваздуха на територији ПП су:

- индивидуална ложишта домаћинства, односно мање котларнице стамбених објеката, које загађују ваздух током зимског периода године (за огрев се користи углавном дрво и спорадично угаљ);
- саобраћај дуж «оптерећенијих» путних праваца (у чијој непосредној близини долази до повећања концентрације загађујућих материја као продуката непотпуног сагоревања у моторима са унутрашњим сагоревањем (сумпор-диоксида, угљен-моноксида, азотних оксида) и специфичних полутаната (формалдехида, дима, чађи и олова), као и дуж локалних путева без коловозног застора (повећана запрашеност јавља се током сушних летњих месеци);
- сметлишта комуналног отпада представљају локалне загађиваче ваздуха, с обзиром да у оквиру плана не постоји званична депонија отпада,

- каменоломи као локални извор загађења ваздуха.

Оцена квалитета ваздуха

На основу претходних података и чињенице да нема озбиљних индустријских загађивача који би могли да изазову веће загађење ваздуха, као и сама изолованост простора од стране фреквентних транзитних праваца, високог степена проветравања, може се закључити да је квалитет ваздуха на подручју плана незагађен, а да се повремено могу јавити повећане концентрације појединих загађујућих материја у ваздуху око саобраћајница и на појединим локацијама (локално у зони каменолома), малог емисионог потенцијала.

3.1.2 Квалитет површинских и подземних вода, основни проблеми

На квалитет површинских и подземних вода посебно утичу као извори загађивања, следећи фактори:

- непречишћене комуналне отпадне воде из насељених (руралних) подручја (без одговарајућег третмана упуштају се у природне реципијенте);
- неизграђеност канализационе инфраструктуре у већини сеоских насеља, односно непрописно изграђене септичке јаме (често водопрпусне);
- депоније и сметлишта отпада у близини речних токова;
- употреба агрохемијских средстава (минерална ђубрива, пестициди, итд.) у пољопривредној производњи;
- неадекватан начин одлагања чврстог и течног отпада са пољопривредних објеката;
- саобраћајне површине (атмосферским падавинама запрљане честице са коловоза доспевају у околне површинске токове, уз могућност загађења водоносних издани);
- продукција и транспорт наноса у бујичним токовима.

У складу са одредбама Уредбе о класификацији вода и Уредбе о категоризацији водотока ("Сл. гласник СРС", бр. 5/68 и 33/75) за Студеницу (од изворишта до ушћа у Ибар) је прописана I категорија, која обухвата воде које се у природном стању, уз евентуалну дезинфекцију, могу употребљавати за пиће и у прехранбеној индустрији, а површинске воде и за гајење племенитих врста рибе (*Salmonide*). С обзиром на одсуство већих индустријских капацитета који представљају главне загађиваче површинских и подземних вода, као и слабу густину насељености, очекивани квалитет воде реке Студенице на планском подручју највероватније одговара захтеваном квалитету.

На предметном подручју се не врши редовни мониторинг површинских вода (који спроводи АЗЖС). О квалитету вода најбоље сведочи богатство рибљег фонда, односно оријентација на подизање хладноводних рибњака (салмонидни) за узгој рибе и мрестилишта који се могу подизати само на рекама I класе квалитета (планинске текућице или изворишни делови река салмонидног типа указују на физичко-хемијске карактеристике воде високог бонитета, са великим садржајем раствореног кисеоника). Све остале реке, којима ово подручје обилује, имају карактеристике планинских чистих речица и потока.

Подаци из 2001. године (мониторинг квалитета воде Студенице код Ушћа)¹ указују да је квалитет воде био I/II класе. Од опасних и штетних материја регистрован је случај повећане концентрације Fe (III/IV класа). Сапробиолошке анализе реке Студенице указују на умерено органско оптерећење воде. У испитиваним узорцима доминирали су организми β-мезосапробних

¹ Извор података: Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину Плана детаљне регулације коридора инфраструктуре, на подручју Просторног плана Парка природе „Голија” (на територији општине Ивањица), EcologicaUrbo, 2017.

и олигосапробних вода. Може се констатовати присуство органског оптерећења, као последица спирања органских и минералних материја са пољопривредних површина, лоше санитације и присуства производних погона (рудника и других привредних објеката у непосредном окружењу), који немају изведен систем за управљање отпадним водама.

Угроженост **подземних вода** у вези је са захватањем подземних вода каптирањем извора/врела или бушеним/копаном бунарима, и то највише од стране локалног становништва, а у знатно мањем обиму за потребе привредних објеката.

Експлоатација подземних вода је пропорционална степену насељености (депопулацијско подручје), те се из тог разлога не може говорити о угрожености квантитативних својстава издани услед проблема прецрпљивања издани. Међутим, посебан проблем представља тзв. "дивље" каптирање извора, за које код надлежних служби не постоје регистровани подаци. Промена квалитета подземних вода зависи од услова инфилтрације загађујућих материја до водоносних слојева, који зависе од својстава стенских маса.

Промена квалитета подземних вода у вези је са условима за инфилтрацију загађујућих материја до водоносних слојева, који зависе од својстава стенских маса.

Терен је изграђен од стена различитих хидрогеолошких својстава, те су и услови загађивања формираних подземних издани различити. Као и на други теренима, посебно су осетљиве карстне издани. Захватање вода из ове средине је превасходно везано за каптирање врела и извора. Повољност, са становишта њихове заштите је, релативно велика удаљеност од сеоских насеља.

Загађивање подземних вода је, углавном последица неадекватног третмана септичких јама у свим насељима. У највећем броју насеља реч је о пропусним септичким јамама које су ван контроле. Новији објекти, било да је реч о фармама или туристичким објектима, поседују непропусне септичке јаме које се периодично празне.

Одлагање отпада из домаћинства у близини окућница, формирање дивљих сметлишта на теренима са карстним карактеристикама, укопавање животињских лешева ван локација сточних гробаља, неадекватно одлагање пољопривредног отпада у плитким водоносним слојевима, може допринети инфилтрацији загађујућих материја у подземне слојеве. С обзиром на то да се не располаже одговарајућим подацима о употреби минералних ђубрива и пестицида у пољопривреди, претпоставља се да примена ових средстава нема значајнији утицај на загађивање подземних вода на предметном планском подручју.

Оцена квалитета вода

Предметно подручје обилује водотоцима планинског типа, који на основу биолошких индикатора (салмонидних врста риба) указују да још увек остварују захтеван квалитет воде или је он на прелазу између захтевне класе квалитета и лошије класе. Узрок могућег и повремениог загађења је лоша санитација у насељима и загађење из пољопривреде, који могу утицати на погоршање квалитета како површинских тако и подземних вода.

3.1.3 Квалитет земљишта и основни проблеми

Основна намена земљишног ресурса, као природне компоненте великог капацитета, јесте производња здравствено безбедне хране, уз очување и унапређење квалитетних пољопривредних површина и шумских подручја. Примарна функција земљишта на предметном планском подручју делимично је нарушена дејством више међусобно комплементарних фактора (природних и антропогених) које се огледају у промени њених физичких структура и физичко-

хемијских особина у педолошком супстрату:

- природне појаве и процеси: ерозија земљишта, јаружање, браздање, одроњавање, бујични токови, клизишта, појава опустошених и непродуктивних земљишта – зарастање ливада;
- антропогене појаве и процеси у великој мери нису подједнако присутне: промене намене земљишта (конверзија пољопривредних у грађевинска подручја изградњом насељских структура и пратећих инфраструктурних објеката), неадекватан начин обраде земљишта, сметлишта и депоније отпада, водопропусне септичке јаме у домаћинствима, примена пестицида и минералних ђубрива у пољопривреди, отварање каменолома и позајмишта камена, загађивање земљишта уз путни појас, итд.

Од природних појава и процеса на квалитет земљишта посебно негативно утичу *ерозиони процеси*, настали као последица неповољних карактеристика рељефа (дисецираност терена), а преважно услед прекомерне експлоатације шума (формирање шумских влака за извлачење дрвне масе, израда приступних путева, смањење интензитета интерцепције). Процесима ерозије нарочито су захваћена плитка и стрма земљишта са већим нагибима (нагиби преко 20°), посебно она која се обрађују.

У погледу *антропогенних активности*, као доминантан извор загађивања земљишта истиче се употреба агрохемијских средстава у пољопривреди и локације сметлишта чврстог отпада, позајмишта камена и рудници, док у знатно мањој мери на овај вид загађења утичу саобраћајне и туристичке активности, односно нелегална изградња.

Оцена квалитета земљишта

Загађење углавном долази из пољопривреде и неадекватне санитације (рурално загађење) као и из саобраћаја, дивљих депонија, рудника и каменолома. Могуће повећане концентрације полутаната у земљишту везане су за поједине локације са специфичном наменом, док је остало земљиште због неприступачних терена и ограничене урбанизације, углавном незагађено.

3.1.4 Бука и вибрације

На планском подручју не постоји мрежа мерних места за мерење нивоа комуналне буке у животној средини, те се одређени закључци могу извести на основу општих сазнања о овој врсти акустичног загађивања средине и обиласка стања на терену. Евидентно је одсуство значајнијих извора који кумулативно продукују акустични вид загађења. Ниво емисије и степен изложености овом специфичном виду загађења, може постати сметња настојањима да се побољша квалитет живљења и укупна туристичка атрактивност подручја. Ово загађење, поред утицаја на здравље људи, утиче на квалитет становања, услове рада, а посебно на одмор и рекреацију туриста. Имајући у виду да је реч о неурбанизованом делу РС, као и да је постојећа путна мрежа неоптерећена саобраћајем већег интензитета, може се констатовати да комунална бука не утиче на деградацију квалитета животне средине. Евантуална прекорачења дозвољених нивоа буке краткотрајног су интензитета, и претежно се односе на буку пореклом од саобраћаја (на прометнијим путним правцима) који воде ка туристичким локалитетима. Вибрације у знатно мањој мери негативно утичу на стање животне и радне средине од буке али овај критеријум у одређеним ситуацијама може представљати релевантну чињеницу у смислу намене планираних објеката. Негативне последице вибрације углавном се испољавају у две основне сфере утицаја: као утицај на људе и као утицај на објекте. Последице вибрација на људе се огледа кроз директна механичка дејства променљивог убрзања на покретне делове човечијег тела као и кроз секундарна биолошка и психолошка дејства услед надражаја и оштећења нервних рецептора. Негативни ефекти вибрације на грађевинске објекте огледају се првенствено у замору материјала, који доводи до скраћење века њиховог трајања.

3.1.5 Електромагнетно зрачење

Последњих година научници интензивно испитују и све више подвлаче штетност такозваног електромагнетног зрачења. Ово зрачење изазива појаву врсте загађења које називамо *електромагнетно загађење* које се јавља код уређаја који производе електромагнетно зрачење.

Мобилни телефони, каблови високог напона, репетитори и антене само су неки од извора електромагнетног зрачења. Мобилни телефони су узрочници различитих можданих обољења. Мобилни телефони који зраче ултра кратке таласе, спадају у ред микро таласа и представљају најопаснији део подручја електромагнетних таласа.

Данас се све више електромагнетном зрачењу приписује одговорност за озбиљне здравствене проблеме. Утврђено је да електромагнетно загађење код човека изазива нервозу, депресију, главобољу, несаницу, па и појаву озбиљнијих болести.

Научници тврде да посебна опасност долази од појаве која настаје као резултат превеликог електромагнетног зрачења, а називају је електросмог.

Циљеви стратешког планирања на нивоу ПП подразумева изградњу, ревитализацију и доградњу електромреже као и развој телекомуникационих система. У том смислу се сагледава утицај нискофреквентног зрачења - далеководна и објеката ТС, као и зрачење високофреквентних извора – радиобазних станица.

На основу увида у податке www.sepa.gov.rs, Извештај о систематском испитивању нивоа нејонизујућих зрачења у животној средини, на територији планског обухвата нису вршења мерења нивоа зрачења.

Јонизујуће зрачење и извори јонизујућег зрачења нису предмет ове процене.

3.1.6 Ризик од настанка удеса

Хемијски удес

Ризик од настанка удеса у индустријским постројења је сведен на минимум због чињенице да предметни обухват нема развијену индустрију која представља најчешћи фактор ризика.

Удеси у транспорту су везани за друмски саобраћај и не могу се предвидети.

Производња и потрошња опасних материја је у сталном порасту. Код нас постоји велики број постројења код којих се у оквиру редовне делатности производе и примењују опасне материје, врши транспорт, њихово складиштење и чување, па тако постоји стална потенцијална опасност од њиховог неконтролисаног доспевања у животну средину. Локацијски, опасне материје су углавном везане за веће градове, индустријске центре и уз значајније саобраћајнице.

Према подацима Министарства заштите животне средине у оквиру предметног обухвата, (бр. 532-02-03044/2018-03, од 01.10.2018.) утврђено је да се на подручју посебне намене **не налазе севесо постројења/комплекси**.

Севесо постројења се морају пажљиво планирати у складу са Правилником о садржини политике превенције удеса и садржини и методологији израде Извештаја о безбедности и Плана заштите од удеса („Сл. гласник РС“, бр. 41/10), који даје полазни основ за идентификацију повредивих објеката односно даје ограничења од минимум 1000 m од границе севесо комплекса, док се коначна процена ширине повредиве зоне – зоне опасности, одређује на основу резултата моделирања ефеката удеса.

Област превенције и контроле хемиског удеса дефинише Закон о заштити животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, 36/09-др.закон, 72/09- др.закон, 43/11 – Одлука УС, 14/16), а област израде екстерних планова заштите и спасавања као и одговора на удес је одређена у Закону о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама („Сл. гласник РС“, 87/18).

ПП-ом се у оквиру Парка природе „Голија“ не предвиђа могућност изградње севесо постројења.

Природне непогоде и шумски пожари

Подручје ПП за повратни период од 100 година припада зони са могућим интензитетом удара од VIII, VIII - IX° MCS скале. У последњим декадама на овим просторима су регистрована сеизмичка померања тла са епицентрима Mw у просеку од 3,7 до 5.5 (општина Ивањица и град Краљево).

Клизишта могу бити активна (са убрзаним и спорим дејством) и умирена клизишта. Неуређеност сливног подручја водотокова који се групишу на подручју Плана и нерегулисани токови реке, представљају опасност од плавлена подручја. Њихови нерегулисани токови узрокују ерозивне процесе на околном земљишту и уништавање плодних површина тако да се тек њиховом комплетном регулацијом може обезбедити одговарајућа заштита. Мере заштите се односе на изградњу насипа, контрола експлоатације шљунка, а у новије време примењују се биотехничке мере којима се стабилизује обала.

Неконтролисана антропогена активност у шуми често доводи до изазивања **пожара** што самно по себи намеће потребу за бољом заштитом шума. Пожари су честа појава, а како је глобална температура Планете из годину у годину све већа, опасност од пожара је све извеснија.

Угроженост шумских састојина од пожара се може разврстати у категорије од 1.-6. степена угрожености, у зависности од заступљене састојине. На основу степена угрожености може се рећи да је угроженост четинарских шума од пожара највећа, искључиво због садржаја смоле у четинарским врстама.

3.2 ОТПАД

Разматрање проблематике управљања отпадом, као основно полазиште имало је у виду Стратегију управљања отпадом за период 2010-2019.год. (*"Сл. гласник РС", број 29/10*).

За планско подручје не постоје подаци о количини отпада, нити о његовом организованом сакупљању. Комунални отпад се неплански одлаже, у највећем броју случајева, на најнеповољнијим локацијама са становишта заштите животне средине. На територији Града Краљево, ЈКП „Чистоћа— Краљево организовано сакупља и трајно депонује чврст комунални отпад на подручју ГП-а Краљева, и околног подручја у који се убраја територија КО Ушћа и подручје Студенице (манастирски комплекс и објекти у непосредној близини). Не постоје подаци о прикупљању отпада на терији Општине Ивањица (односно са сеских подручја у оквиру обухвата плана).

Неадекватно поступање са отпадом представља један од већих еколошких проблема, када говоримо о урбаним подручјима. Сасвим је другачија ситуација у руралним подручјима, а у вези са веома ниским степеном социо-економског развоја. Заступљене су знатно мање количине, у највећем степену, комуналног отпада (отпад из домаћинства који није опасан). Рурална подручја су најчешће изостављена из циклуса организованог сакупљања отпада од стране јавних комуналних предузећа, што за последицу има формирање локалних сметлишта у многим селима често на неодговарајућим локацијама. Евиденција о стању сеоских депонија и локалних сметлишта на истраживаном подручју не постоји. Неадекватно одлагање отпада је присутно у

долинама река, дуж путева, у шумама и другим отвореним просторима, што загађује природу и деградира амбијент. На локацијама која се користе као излетишта, иако на појединим локалитетима постоје контејнери за одлагање отпада, евидентирана су сметлишта са доминантним комуналним отпадом.

Према саставу, остали отпад који се може наћи у оквиру ПП доминантно припада:

- специфичном органском биоразградивом отпаду - пољопривредном отпаду (биљном и дрвном отпаду),
- индустријском отпаду – отпад од рударства и каменолома, док класичног отпада од индустрије нема, сем струготине као нус продукт рада стругара.

Формиране депоније пиљевине/струготине углавном прате сваку стругару. На истраживаном подручју не постоји организовано прикупљање струготине која би се могла искористити као секундарна сировина у друге сврхе. Ове депоније нису заштићене ни од атмосферских падавина.

Неконтролисани отпад обухвата пољопривредни отпад и отпад из рударства и каменолома. Индустријског отпада је знатно мање, и јавља се у насељима у којима су лоцирани мањи производни капацитети (КО Ушће). Уз саобраћајнице, на местима где се извлаче трупци из шуме за даљи транспорт, приметне су веће количине дрвног отпада.

Не постоје подаци о степену рециклирања отпада, о производњи и прикупљању опасног отпада, као ни о посебним токовима отпада.

Систем управљања мора бити заснован на смерницама из докумената вишег реда као и на основу процењене количине и карактеристика отпада који ће настајати на подручју Плана. То подразумева регионални концепт управљања отпадом на предметном подручју према одлукама и опредељењу општинских власти на територији ПП (Краљево и Ивањице) кроз примену свих неопходних организационих и техничких мера којима би се минимализовали потенцијални негативни утицаји на квалитет животне средине.

Град Краљево је преузео низ активности на формирању региона за управљање отпадом са градовима Крушевац и Нови Пазар и општинама Врњачка Бања, Александровац, Брус, Варварин, Рашка, Трстеник, Тутин, Ћићевац и Параћин и потписан је Споразум о сарадњи у циљу заједничког решавања управљања отпадом. Регион броји 650 000 становника и 150 000 тона отпада. Формиран је Савет који ће водити све послове око спровођења законских обавеза.

Девет општина златиборског и Моравичког округа (Ужице, Чачак, Ариље, Пожега, Бајна Башта, Лучани, Косјерић, Чајетина, у региону укључујући и Ивањицу), основале, су посебно Јавно комунално предузеће „Дубоко“, које је, у сарадњи са локалним самоуправама, изградило регионалну санитарну депонију чврстог отпада по стандардима Европске Уније. Од 2013. године, све количине отпада сакупљене на подручју општине Ивањица, које се не издвајају ради рециклирања у Ивањици, одвозе се ради депоновања на регионалну депонију „Дубоко“.

3.3 ПРИРОДНЕ И КУЛТУРНЕ ВРЕДНОСТИ

3.3.1 Природна добра

У оквиру обухвата плана налази се следеће природно добро: Парк природе „Голија“ проглашен Уредбом Владе Републике Србије („Сл. гласник РС”, бр. 45/01). Део Парка природе „Голија“ је Актом Интернационалног координационог савета МАВ програма UNESCO-а проглашен 2001. године за Резерват биосфере „Голија-Студеница” који обухвата око 72,5% површине Парка природе „Голија“ на територији општине Ивањица и града Краљева. По основу критеријума заштите природних вредности, подручје Парка природе зонирани је на три степена заштите, и то:

I степен - 553,8 ha на 18 издвојених локалитета (0,74% територије Парка природе);
II степен - 3.883,1 ha на 20 издвојених локалитета (5,16% територије Парка природе);
III степен - 70.746,1 ha (94,10% територије Парка природе).

– Парк природе Голија (укупне површине 75.183 ha, а у оквиру обухвата предметног ПП 42.361 ha) представља еколошки значајно подручје уврштено у EMERALD мрежу (Голија – EMERALD RS0000030), IPA (Голија – IPA), IBA (Голија – IBA RS029IBA) и PBA (Голија – PBA 09).

У складу са основном функцијом Парка природе „Голија” и Уредбом о заштити Парка природе „Голија” установљен је тростепени режим заштите:

- Режим I степена заштите - „core area” обухвата: 13 локалитета - укупно 485,1 ha или 0,8% територије предметног ПП,
- Режим II степена заштите - „buffer area” обухвата: 13 делова подручја - укупно 2.951,2 ha (5%) територије предметног ПП,
- Режим III степена заштите - „transition area” се примењује на осталом делу простора Парка природе од 38.925 ha (64%) територије предметног ПП.

Резерват биосфере "Голија – Студеница" је у целини унутар подручја Парка природе, па се наведени локалитети и делови простора у режиму I и II степена заштите налазе и у Резервату биосфере.

Издвојене зоне различитих режима заштите представљају полазиште, обавезан саставни елемент, у будућем концепту просторне организације, уређења и заштите планског подручја. Истоветан принцип обавезности и строгог поштовања односи се и на мере које су дефинисане пропорционално значају локалитета (забрана или ограничено, строго контролисано, селективно коришћење ресурса).

Резерват биосфере „Голија - Студеница” је просторно-физички структуриран на:

- ужа подручја (core areas),
- тампон зону (buffer zone),
- прелазну зону (transition area)

На основу података из Студије о проглашењу Парка природе, на подручју Парка природе највећи је удео шумског (око 52%), а затим пољопривредног (око 45%), а најмањи неплодног земљишта (око 3%). По питању својинске структуре, најзаступљеније су државне шуме (око 60% свих шума) и пољопривредно земљиште у приватној својини (око 87% пољопривредног земљишта).

Парк природе „Голија” поверен је на старање ЈП „Србијашуме”. У обављању законом утврђених послова заштите и развоја природног добра, ЈП „Србијашуме” је овлашћено и дужно да: доноси средњорочни и годишњи програм заштите и развоја; обезбеђује спровођење програма, прописаних режима заштите и очувања природног добра, научно-истраживачке, културне, васпитно-образовне, информативно-пропагандне и друге активности; подноси извештај о остваривању програма министарству надлежном за заштиту животне средине; доноси акт (уз сагласност министарства надлежног за заштиту животне средине) којим обезбеђује обележавање природног добра, унутрашњи ред и чуварску службу, и уређује правила за спровођење режима заштите и развоја (начин и услови кретања и боравка посетилаца, коришћења рекреативних и других јавних површина, постављања информативних и других ознака; мере заштите приликом обављања научних истраживања и извођења истражних радова; услови за обављање дозвољених делатности и посебне мере и ограничења у спровођењу режима заштите); обезбеђује средства за заштиту и развој природног добра из прихода остварених обављањем сопствених делатности, из буџета Републике, или из других извора у складу са законом.

Резерват биосфере "Голија - Студеница" је у целини унутар подручја Парка природе "Голија" у границама ПП. Зонирање подручја по режимима заштите у Резервату биосфере идентично је са

оним у Парку природе (утврђени локалитети и делови простора у режиму I и II степена заштите). Сва планска решења и правила, односно мере заштите и уређења, која се односе на Парк природе "Голија", примењују се, у идентичном смислу, и за територију Резервата биосфере. Ово се односи и на примену свих законских обавеза и управних овлашћења на нивоу Републике.

Досадашњим истраживањима на овом подручју су регистровани:

- хидрогеолошки објекти, т.ј. појаве изузетних хидрогеолошких, физичко-хемијских карактеристика и ресурсних потенцијала - специфични хидролошки елементи, земљишта која су под снажним утицајем воде, стална или повремена језера, тресаве и тресетне ливаде, каскаде и букови, наслаге бигра и др.;
- водни објекти, т.ј. изворишта и изворишне зоне термомонералне и минералне воде (перспективне са аспекта валоризације у привредне сврхе);
- геоморфолошки објекти – врхови, гребени и хорстови (на планинама Голија, Радочело и Чемерно), псеудовулканске купе, разноврсни флувиоденудациони и морфоструктурни облици, ерозивни и акумулативни остаци плеистоценог глацијалног рељефа (лежиште ледника и др.), и друга подручја и појаве изузетних визуелних и пејзажних обележја, са карактером геонаслеђа.

3.3.2 Биодиверзитет

Флористички биодиверзитет чини око 900 таксона биолошког света; један од најзначајнијих центара биљних врста и терцијарних реликата са значајним ендемичким, и угроженим различитим врстама флоре, као и врстама које повезују западни и централни део Балканског полуострва; ботанички значајна подручја са очуваним лишћарским и лишћарско-четинарским шумама прашумског типа, као и шумама четинара, посебно субалпијске смрче. Ендемске и реликтне врсте посебно су заступљене у шумским заједницама које гради планински јавор (*Asegheldreichii*), који у ботаничком погледу симболизује целу планину, а посебан значај има и зеленика (*Ilexaquifolium*).

Голија се издваја по већем квантитативном присуству терцијарних глацијалних реликтних врста, а утврђено је и присуство и ендемичних и субендемичних врста. Због висинске разлике од око 1500 m, на овом подручју се среће репрезентативан спектар (око 20) шумских заједница. Доминирају чисте састојине у односу на мешовите. Евидентирано је више од 45 врста дрвећа, уз присуство племенитих лишћара, дивљих воћкарица, као и ретке и карактеристичне врсте жбуња и приземне флоре. У дрвном фонду бројније су лишћарске од четинарских врста. Ливаде и пашњаци су мозаично распрострањени на подручју и у односу на висински положај имају брдски, брдскопланински и планински карактер, а евидентирано је 15 ливадских фитоценоза. Констатоване орнитофаунистичке вредности указују на велику биолошку разноврсност, па се подручје може сматрати важним европским центром орнитолошке специјске и генетичке разноврсности. Од животиња су присутни сисари: срна, дивља свиња, зец, јазавац, куна (златица и белица), пух, веверица, ласица; од птица: шумска шљука, дивљи голуб, еја, соко, мишар, сова ушара, шумска сова, ћук, гавран, тетреб.

Простор у оквиру обухвата Парка природе обилује значајним специјским биодиверзитетом на националном и међународном нивоу (стечен међународни статус заштите категорије резервата биосфере МАВ програма UNESCO, као Резерват биосфере "Голија-Студеница) припада еколошкој мрежи EMERALD (RS0000030) као значајно подручје за заштиту, флоре, птица и лептира и Европској мрежи за заштиту биодиверзитета НАТУРА 2000, а део подручја планиран за упис у Рамсарску листу.

3.3.3 Непокретна културна добра

На планском подручју, према подацима надлежних завода за заштиту споменика културе, постоје следећа непокретна културна добра:

- а. *споменик културе изузетног значаја, који је и на Листи светске баштине UNESCO:*
 - манастир Студеница (Брезова, град Краљево), XII век;
- б. *споменици културе великог значаја*- група црква у околини манастира Студеница, утврђена за НКД од великог значаја Одлуком о утврђивању непокретних културних добара од изузетног и од великог значаја, "Службени гласник СРС" број 28/83:
 - Црква Светог Николе у Палежу (КО Река, град Краљево), XIV век.
 - Стара црква (Црква Светог Ђорђа) у селу Врх (КО Врх, град Краљево), XVII век.
 - Црква Свете Богородице у Долцу (КО Долац, град Краљево), обновљена у XV веку.
 - Гробљанска црква Свете Катарине у Тадењу - засеок Косурићи (КО Тадење, град Краљево), XVI век.
 - Гробљанска црква Светог Николе у Тепечима - засеок Железница (КО Тадење, град Краљево), XVII век.
 - Гробљанска црква Светог Алексија (Богочовека) у Милићима (КО Милиће, град Краљево), XVII век.
 - Горња испосница у Савову (КО Савово, град Краљево), XIII век.
 - Доња испосница у Савову (КО Савово, град Краљево), XIII век
 - Црква Светог Николе у Ушћу (КО Ушће, град Краљево), XIV век.
 - Црква посвећена Светом Преображењу у Придворици (КО Врмбаје, општина Ивањица), XIII век.
- в. *споменици културе (проглашена непокретна културна добра):*
 - Црква Никољача у Рудном (КО Дражиниће, град Краљево). Решење о утврђивању за НКД - споменик културе бр.1351/48 од 17.08.1948.год. (Завод за заштиту и научно проучавање споменика НРС);
 - Стара школа у Ушћу (КО Ушће, град Краљево). Одлука о утврђивању старе школе у Ушћу за споменик културе, "Службени гласник РС" бр. 126/07 од 28.12.2007.год.;
 - Кућа у којој је живео и радио Венјамин Маринковић у Вионици (КО Чечина, општина Ивањица), крај XIX века.
 - Црква Преображења у Дајићима - засеок Средња Река (КО Дајићи, општина Ивањица).
 - Грачки крст (КО Градац, општина Ивањица), XVIII век.
 - Црква Светог Кузмана и Дамјана у Остатији (КО Коритник, општина Ивањица), XVII век.

г: *Локалитети са археолошким садржајем и други евидентирани објекти од интереса за заштиту:*

Град Краљево, КО Дражиниће:

- Грчке колибе, насеље;
- Старо гробље на Ливадама;
- Стара кућа у Антонијевићима;
- Стара кућа у Аксентијевићима;
- Кућа Перише Дамљановића у Дражинићима (крај XIX века);
- Штала у Дражинићима, народно градитељство.

Град Краљево, КО Рудно:

- Црквина и Селиште, црква и насеље;

*Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира
Студеница, на животну средину*

- Старо гробље под Молитвом;
 - Гроб Мартић Радојице;
 - Турско гробље, некропола;
 - Пинге, рударство;
 - Тумул, некропола;
 - Старо село, насеље.
- Град Краљево, КО Бзовик:
- Грчко гробље, некропола;
 - Старо гробље;
 - Чиста у долини Бревине, металургија;
 - Грчко гробље у Гојићима, некропола.
- Град Краљево, КО Река:
- Грчко гробље у Дубу, некропола;
 - Црквина Св.Петра, објекат;
 - Старо село, насеље.
- Град Краљево, КО Врх:
- Грчко гробље, некропола.
- Град Краљево, КО Долац:
- Старо гробље, некропола;
 - Црквина у Врањеву (XIII-XIV век), објекат;
 - Црквина у Годовићима (XIV-XV век) и шљака, објекат и металургија;
 - Кућа Јордана Дугалића у Врањеву, народно градитељство.
- Град Краљево, КО Брезова:
- Стари водовод, инфраструктура;
 - Црква (Светог Николе) и старо гробље (XVI-XVII век), објекат и гробље;
 - Зидине, објекат;
 - Трапина, металургија;
 - Црквина у Годовићима (XIV-XV век) и шљака, објекат и металургија.
- Град Краљево, КО Ушће:
- Црквина у Белобраћи (XVI-XVII век), објекат и некропола;
 - Плавци, некропола;
 - Водично - Латинско гробље;
 - Црква Плавци;
 - Целепи, код активног гробља;
 - Пећина испосница у Коњици (XIII-XIV век).
- Град Краљево, КО Засад:
- Црквина Св.Илије у Батини, објекат;
 - Тумули, некропола;
 - Градачко брдо, утврђење.
- Град Краљево, КО Орља Глава:
- Дебели јасен и трагови рударења у долини јасенске реке;
 - Пинге, рударење;
 - Грчко гробље на Рашћу (Бажале), некропола;
 - Старо гробље у Бажалама;
 - Старо гробље у Орљој Глави;
 - Црквина у Бажалици (XVI-XVII век), објекат;
 - Кућа Радојка Бажалца (Бажале), народно градитељство;
 - Кућа Вукашина Бажалца (Бажале), народно градитељство.
- Град Краљево, КО Милиће:

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

- Дуварине и Средње Ливаде, насеље и металургија;
- Шићи - Грчко гробље, некропола;
- Витловача, насеље;
- Јажа, трагови рударења;
- Блекино брдо, насеље;
- Молитва, некропола и објекат;
- Грчко гробље и старо гробље;
- Кошара сибара у Раленовићима, народно градитељство.

Град Краљево, КО Ђаково:

- Старо гробље;
- Селиште, насеље;
- Циновско гробље, некропола;
- Старо гробље и Селиште, гробље и насеље;
- Црквина (Живичка), објекат;
- Градина, утврђење;
- Кућа, штала и сенара Александра Ракића у Калудри, народно градитељство.

Град Краљево, КО Савово:

- Црква Св.Јована (XIII век), црквина и гробље;
- Градина, утврђење.
- Град Краљево, КО Мланча:
- Грчко гробље, некропола;
- Стара кућа и домаћинство.

Град Краљево, КО Тадење:

- Савранџија - Иванов гроб;
- Потез Видовача у Железници, некропола;
- Црквина у Тепечима (XVI-XVII век);
- Кућа Миодрага Вучковића у Железници, народно градитељство.

Општина Ивањица, КО Врмбаје:

- Јеринин град у Придворици, утврђење;
- Тумул;
- Црквина;
- Келије у Придворици, утврђење;
- Крајпуташа;
- Кућа и штала Љубише Станића у Врмбаји, народно градитељство.

Општина Ивањица, КО Добри До:

- Грчке куће;
- Црквина (посвећена Благој Марији) и старо гробље у Головши (XV век);
- Тумул;
- Дуварине;
- Црква брвнара (XVI-XVII век) у Грабљу (Вељовићи) и грчко гробље
- Кошара сибара у луговима изнад Вељовића, народно градитељство.

Општина Ивањица, КО Чечина:

- Црквина (XV век);
- Грчко гробље;
- Римска чесма;
- Старо гробље на Молитви;
- Старо гробље у Девићима (са Црквом Св.Луке - поч. XX века, на старијим темељима);
- Кућа Славољуба Гиздавића у Чечини, народно градитељство;

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

Општина Ивањица, КО Коритник:

- Црквина;
- Црква и старо гробље под Молитвом;
- Дуварина;
- Градиште;
- Самоковска река (обале реке и непосредна околина);
- Градина у Остатији, утврђење;
- Црквина у Остатији;
- Тоцилина;
- Рударење;
- Грчко гробље;
- Кућишта;
- Гробље у Плочнику.

Општина Ивањица, КО Вионица:

- Црква (Св.Спиридона) и старо гробље у Доњим Перишићима.

Општина Ивањица, КО Брусник:

- Грчко гробље;
- Црква (Свете Ане) у Муњићима (Карадак) - почетак XX века (на старијим темељима);
- Црквина (XV-XVI век);
- Тумул;
- Колибе.

Општина Ивањица, КО Дајићи:

- Шумске куће на Голијској реци;
- Кулина;
- Грчке куће;
- Споменик у ливади.

Општина Ивањица, КО Градац:

- Црквина у Бабићима (XVI-XVII век);
- Градина;
- Стара црква.

На наведеним локалитетима са археолошким садржајем и другим евидентираним објектима од интереса за заштиту, као и у њиховој непосредној околини (пречник 150 m), није дозвољено извођење било каквих земљаних радова без посебних услова надлежног Завода за заштиту споменика културе у Краљеву.

Уколико се приликом извођења земљаних радова открије до сада непознат културни слој, извођач радова и инвеститор су дужни да радове обуставе и о томе обавесте надлежну службу заштите, како би се предузеле одговарајуће мере заштите откривеног археолошког материјала, а након увида у овај материјал и друге одговарајуће мере и истраживања.

На планском подручју се примењују и одредбе међународних конвенција које је потписала и ратификовала Република Србија, а којима се регулише заштита и очување културног наслеђа и културних предела.

Манастир Студеница и културни предео

Манастир Студеница је утврђен за споменик културе 1947. године (Решење о утврђивању манастира Студеница за непокретно културно добро - споменик културе, Завод за заштиту и научно проучавање споменика НРС, број 421/47), док је за непокретно културно добро од изузетног значаја утврђен 1979. године (Одлука о утврђивању непокретних културних добара од изузетног и од великог значаја, "Сл. гласник СРС" број 14/79). Заштићена околина манастира је

утврђена 1988. године (Одлука о утврђивању границе непосредне околине и заштити природног простора манастира Студеница, број 350-22/88, "Сл. лист општине Краљево" број 13/88). У Листу светске баштине UNESCO, уписан је 1986. године (под бројем 389), а према критеријумима везаним за: уметничку вредност византијског живописа Краљеве цркве; „монументални стил“ зидних слика Богородичине цркве; архитектонски стил Богородичине цркве, као модела „рашке школе“; сагледивост културно-пејзажне целине, коју манастир чини са заштићеном околином; историјски, културни и духовни значај Студенице за српску средњовековну државу, српску православну цркву и српски народ.

Сви елементи који одржавају изузетну универзалну вредност манастира Студеница налазе се у обухвату од 1,16 ha (простор унутар кружног зида) - споменик културе изузетног значаја манастир Студеница. Велика "buffer" зона обухвата 269,34 ha и представља заштићену околину манастира Студеница - граница непосредне околине и природни простор манастира Студеница.

Манастир Студеница је споменик културе изванредне универзалне вредности на којем се непрекидно изводе заштитни радови, како би се сачувао комплетан и нетакнут скуп атрибута који преносе ову вредност (обликовност, материјализација, функција и др.). Конзерваторско-рестаураторски радови се спроводе оригиналним материјалима и традиционалним техникама, и не представљају претњу аутентичности споменика културе. Прате их детаљна архитектонска, уметничка, археолошка и историјска документација, која оправдава њихов избор и осигурава њихову аутентичност.

На подручју у коме гравитациони центар чини манастир Студеница (културно добро од изузетног значаја, уписано на Листу светске баштине), идентификован је и валоризован велики број непокретних културних добара (споменика културе) и евидентираних културних добара, међу којима је највећи број остатака сакралних здања и мањи број утврђења и примера народног неимарства. Проучавањем и разумевањем сложене семиотике простора која је настајала око манастира Студеница, утврђен је изузетан културно-историјски значај, у коме доминира религијски карактер, односно карактер сакралне топографије у ширем просторном обухвату. Ова појава свакако је условљена снажном улогом манастира Студеница, под чијим утицајем се ширила религијска свест, те су подизане бројне богомоље, које су неретко грађене уз гробља за потребе мањих заједница. Предеоне карактеристике указују на настајање мањих насеобина разбијеног типа, али се готово у континуитету, може пратити жива градитељска делатност од средњег века до данас.

Препознавањем и очувањем бројних вредности планског подручја, чија су симболичка својства изразита са аспекта духовне - нематеријалне баштине, која се испољавају једино у садејству са материјалним датостима (материјалним наслеђем), а кога окружује и особен природни предео, остварио би се заједнички циљ који би унапредио слику прошлости, оснажио спону духовних, материјалних и предеоних вредности кроз концепт *културног предела* у садашњости, те би се обезбедио простор за свеукупну надградњу и очување изузетних вредности у будућности. Такав приступ интегративне заштите и очувања наслеђа, заснива се на унапређењу интеракције између културног и природног наслеђа, где се холистичким разумевањем простора идентификује културни предео, у коме се једновремено чувају и штите материјални остаци културе етничких заједница прошлости у надградњи са одликама живе традиционалне културе, али и све вредности у одређеном социјалном, културном, природном и временском контексту.

Имајући у виду да се манастир Студеница налази на Листи светске баштине UNESCO, да највећи део територије ПП припада Резервату биосфере "Голија-Студеница" (UNESCO MaB - светска мрежа резервата природе "Човек и биосфера") и Парку природе "Голија" (природно добро од изузетног значаја), као и да је појам културног предела антиципиран *Конвенцијом о заштити Светске културне и природне баштине* (1972. год.), а признат и правно регулисан као посебан облик наслеђа ревизијом оперативних смерница за примену *Конвенције* (1992. год.), овај ПП омогућава идентификацију и дефинисање културног предела, који одређује однос између

вредности културног наслеђа и природних вредности, и где се препознају „заједничка дела природе и човека“, са акцентом на људску историју, континуитет културне и религијске традиције и друштвене вредности. Важно је истаћи и да је Република Србија ратификовала *Европску конвенцију о пределу (European Landscape Convention, из 2000.год.)* и обавезала се *Законом о потврђивању Европске конвенције о пределу ("Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 4/11)*, да ће „креирати предеону политику којом се успоставља заштита, управљање и планирање предела, као и интеграција предела у политике просторног (регионалног) и урбанистичког планирања“. Поред тога, важећи ППРС је иницирао предеону политику, којом се успоставља обавеза заштите и уређење предела (*Закон о Просторном плану Републике Србије 2010-2020, "Сл. гласник РС", бр. 88/2010*).

3.3.4 Карактеристике предела

У односу на степен модификације природног предела, разликују се *природни и културни предели* (рурални или урбани, у складу са карактером и интензитетом промена, коришћењем и насељавањем простора). Створене структуре не морају нужно бити супротстављене изворним својствима природне средине, већ заједно са својим природним окружењем могу бити предмет очувања предеоног диверзитета и идентитета. С тим у вези, заштита културних предела је заснована на интегралном вредновању природних и културних вредности предела, и обухвата препознатљиве и репрезентативне пределе са ретким или јединственим обрасцима предеоне структуре, објекте културног наслеђа у пределима и проглашена природна добра.

Када се сагледају сви природни атропогени обрасци простора, основна карактеристика територије ПП, са становишта заштите предела јесте Голија која представља подручје изразитих предеоних вредности које је центар генетске, специјске и екосистемске разноврсности у Републици Србији, на Балкану и у Европи. То је предео високих сценских квалитета, са манифестицајама традиционалног коришћења земљишта, јединственом друштвеном организацијом и још увек живим локалним обичајима и старим занатима - због чега је подручје и заштићено као Парк природе и Резерват биосфере.

Обухват ПП се, на основу типизације предела, сврстава у **културни предео, подтип природи блиски културни предео**, који је сагласно међународној Конвенцији о заштити предела, основни предмет заштите и очувања. Читав простор ПП а посебно простор шире зоне заштите културног добра Манастира Студеница, представља *јединствени културни предео* који се може користити за унапређење предеоних одлика и унапређење инфраструктуре ка непокретним културним добрима, ревитализацију насеља, потенцирање културних рута унутар изразите сакралне топографије подручја и друге активности.

Увођење концепта „културног предела“ везаног за манастир Студеница (као посебне вредности са становишта заштите културних добара), сматра се незаобилазним условом, имајући у виду карактер и изузетне универзалне вредности подручја, потврђене међународном легислативом. Предеони приступ планирању омогућава идентификацију заједничких просторних система за културно и природно наслеђе, превазилажење конфликта и разумевање сложених односа и утицаја, који могу допринети заштити и очувању подручја и одрживом развоју локалне заједнице, са културног, социјалног, економског, еколошког и других аспеката.

У складу са претходним, на подручју ПП и у непосредном контактном подручју, идентификоване су две значајне просторне (предеоне) целине културног предела:

- *просторна (предеона) целина „Слив реке Студенице“*, која обухвата манастир Студеницу (као највредније културно добро и „кључну“ посебну намену овог ПП), заштићену околину манастира и њено контактено подручје, и потез узводно и низводно од манастира, који се протеже од Придворице, преко Савиних испосница и манастира

- Студенице, према Ушћу, са краком дуж реке Бревине ка Рудном (и даље ка манастиру Градац, ван планског обухвата). У овој просторној целини успоставља се чврста веза (са историјском, културном и уметничком подлогом) између најзначајнијих средњовековних споменика на планском подручју, уз истовремену повезаност са природним окружењем у којем су ови споменици настали, што у одређеној мери омогућава формирање представе о средњовековном периоду на овом простору.
- *просторна (предеона) целина „Долина Ибра“* (тангира планско подручје), стара римска и средњовековна траса која је опстала до данас као једна од најпрометнијих комуникација у Србији, повезује најзначајнију групацију средњовековног споменичког наслеђа (Жича, Студеница, Градац, Ђурђеви Ступови, Сопоћани), која представља део међународне културно-туристичке руте "Трансроманика" (повезује европско наслеђе романичког периода). Групацији споменичког наслеђа долине Ибра припадају и средњовековни утврђени градови Маглич и Брвеник, манастири Стара и Нова Павлица, цркве светог Николе у Брвенику и Баљевцу и др.

У контексту карактеризације природних елемената културног предела, издвајају се следећи комплекси *биотопа*, који су утврђени у циљу заштите биотопа, унапређења услова опстанка врста и њихових станишта²:

- **Комплекси биотопа шума и експлоатационих шума** - Заступљене су лишћарске, лишћарско-четинарске и четинарске фитоценозе, а највише су заступљене шуме букве, јеле и смрче (*Abieto -Fagetum piceetosum*) и шуме смрче - три асоцијације (*Picetum submontanum, Picetum montanum i Picetum subalpinum*),
- **Комплекс биотопова отворена подручја са појединачним дрвећем и шумарцима,**
- **Комплекс биотопова** отворених подручја на сувим стаништима, заступљен на ливадама, на њивама, или представљају стадијум сукцесије шуме.
- **Комплекс биотопа њива** (различите гајене врсте),
- **Комплекс биотопа ливада и пашњака**, обухвата ливаде и пашњаке са типовима влажних и мокрых ливада. Претераном испашом ове ливаде прелазе у различите састојине тврдаче *Nardetum strictae* с.л.
- **Комплекс биотопа стајаће воде и тресаве,**
- **Комплекс биотопа текуће воде** са доминантним сливом Студенице. Текуће воде Голије припадају региону вода пастрмке.
- **Комплекс биотопа насеља развијеног типа.** Оваква сеоска насеља заузимају велике површине и подељена су на засеоке које окружују њиве, ливаде и пашњаци.
- **Комплекс биотопа деградираног земљишта** - оштећено и еродирано тло, тло развијено кроз сукцесију на сировом земљишту.

3.3.5 Обновљиви извори енергије

Употреба обновљивих извора енергије (ОИЕ) утиче позитивно на смањење потрошње електричне енергије и фосилних горива за грејање, повећање коришћења локалних енергетских ресурса и смањење топлотних губитака. Предметни простор у погледу коришћења обновљивих извора енергије има потенцијала за:

- коришћење геотермалне енергије у областима нискотемпературне примене, кроз технологију топлотних пумпи, којима се може се обезбедити енергетски ефикасно грејање и хлађење простора,
- грејање санитарне воде преко соларних колектора; топлотне пумпе;

² ЦЕП (2005), Заштита и уређење предела Парка природе „Голија“: документациона основа ППППН Парка природе „Голија“, 2005.

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

- грејање простора (котларнице које као енергент за сагоревање користе биомасу; не препоручује се коришћење активних соларних система за потребе грејања простора, због сезонске расположивости соларне енергије, што утиче на економску исплативост);
- производњу електричне енергије (коришћење фотонапонских панела, који се најчешће постављају на кровове објеката; коришћење биомасе и др.);
- когенерацијску производњу топлотне и електричне енергије (коришћење биомасе);
- производњу биогорива (коришћење биомасе);

Све системе који користе ОИЕ, могуће је градити у складу са прописима који се односе на ову врсту објеката и инсталација, и препорукама произвођача опреме.

Локације за коришћење хидроенергетског потенцијала, за које су већ издате употребне дозволе, односно стечени статуси повлашћених произвођача електричне енергије, као такве се задржавају на планском подручју. Локације са издатим грађевинским дозволама, односно стеченим статусом привременог повлашћеног произвођача електричне енергије, представљају стечено право и реализују се у складу са важењем издатих правоснажних докумената. Издата енергетска (енергетска дозвола, енергетска сагласност - у случајевима када се за хидроенергетске објекте инсталисане снаге мање од 1 MW није издала енергетска дозвола) и водна акта (водни услови, водна сагласност), без издате грађевинске дозволе, не представљају стечено право у контексту реализације локација за коришћење хидроенергетског потенцијала.

Ове, као и друге потенцијалне локације за коришћење хидроенергетског потенцијала и других ОИЕ, биће предмет разраде овог ПП, уколико истраживања потенцијала за коришћење ОИЕ на нивоу посебне намене или локалне самоуправе, покажу оправданост реализације постројења за производњу енергије из обновљивих извора на простору опредељеном за њихов развој, а у складу са успостављеним режимима заштите простора.

4 ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ РАЗМАТРАНА У СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ И ПРИКАЗ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА

Питања заштите животне средине разматрана у предметној стратешкој процени, дефинисана су на основу постојећег стања животне средине и утицаја планираног развоја, што обезбеђује полазну тачку заштите и унапређења стања животне средине у планском периоду.

Разматрана су следећа питања:

- 1) *статус осетљивих подручја* – подручја постојећих природних и културних добара (са режимима заштите), значајна подручја за заштиту дивље флоре и фауне, кроз сагледавање њиховог садашњег и будућег статуса и могућност интеграције у планиране развојне циљеве на локалном, регионалном и међународном нивоу; уочава се изразита природна конзерваторска очуваност зона у I режиму заштите, што представља изразит потенцијал подручја.
- 2) *присуство постојећих конфликтних зона и потенцијално угрожених подручја* и простори–идентификација и разматрање могућих утицаја на животну средину. Иако простором доминира очувано природно подручје, конфликтне зоне су присутне и појављују се:
 - а) зоне дуж траса постојеће инфраструктуре, зоне експлоатације минералних сировина (зона утицаја) као и зоне под ерозијом и клизиштима, зоне плављења,
 - б) локације сметлишта, рудника и каменолома, изграђене МХЕ остварују значајан локални (директан) и посредни утицај на животну средину и природно окружење.
- 3) појава *могућих конфликтних односа* које се могу развити на нивоу:
 - а) *заштите природних и културних вредности и реализовање водопривредних захтева*;

Један од општих услова и смерница из виших планских докумената, као и стратешких докумената (Стратегије управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године ("Сл. гласник РС", број 03/17),) је изградња акумулације „Препрана“ на реци Студеници приоритетно за потребе водоснабдевања, али и за енергетске потребе и друге (обезбеђивање заштите од поплава, оплемењивање малих вода, рибарство и одрживи туризам). Поред ове планира се још једна мања акумулација „Колешница“ за локално водоснабдевање.

Усаглашавање конфликтних односа у овом случају је сложено јер је врло тешко установити приоритете над важним циљевима заштита изворишта водоснабдевања, природних добара и вредности, без сагледавања социјалних прилика и економског бенефита. Иако је приоритет заштита природних и културних добара и биодиверзитета на локалном и међународном нивоу, водопривредни захтеви који обезбеђују заштиту изворишта водоснабдевања, заштиту од поплава и наноса као и оптимални проток воде, морају се разматрати као неопходан инструмент у решавању значајних проблема и даљој превенцији водних ресурса РС.

Водоснабдевање, хидроенергетика и стриктни услови коришћења воде као ресурса, заштите природе, чувања, одржавања и коришћења културних добара, односно мере заштите природних и културних добара, отварају питања еколошке одрживости, социјалне прихватљивости и економске оправданости планираног коришћења хидропотенцијала река. Релативизација овог конфликта кретаће се у правцу усаглашавања законских и подзаконских аката, планских и развојних докумената на нивоу Владе РС, уз координацију са институцијама које обезбеђују међународни статус заштите подручја (листа светске баштине UNESCO; листа резервата биосфере МаВ програма UNESCO; листа еколошки значајних подручја - Рамсарска листа; листа

еколошких мрежа - EMERALD, IPA, IBA и PBA; листа станишта од значаја за заштиту европске дивље флоре и фауне - NATURA 2000).

б) заштите природних и културних вредности и развоја туризма;

Капацитет заштићеног подручја на територији ПП директно условљава усклађеност садржаја и обима туристичке изградње (у контексту захтева и стандарда очувања природних и културних вредности), што ће омогућити остварење јасно дефинисаних комерцијалних интереса у туризму и пратећим делатностима кроз развој различитих видова одрживог туризма и пратећих компатибилних делатности а у складу са очувањем и унапређењем природног и културног наслеђа, станишта и биодиверзитета;

в) заштите природних и културних вредности и развоја шумарства;

Усагласити интерес заштите природних и културних вредности и шумарства кроз очување садашњег степена шумовитости, побољшање квалитета и степена обраслости, као и нега шума прописане законом, актом о заштити Парка природе „Голија“, међународним конвенцијама заштите у оквиру МаВ програма и др. актима и утврђене шумским основама, спровођење мера противпожарне заштите и спречавање нелегалне и непланске сече шума, непотребне изградње шумских путева, које могу бити узрок појачаног интензитета ерозионих процеса и фрагментације станишта; забрана сеча реликтних, ретких и угрожених врста дрвећа, спречавање ширења ареала шума на рачун пашњака и ливада; спречавање интродукције инвазивних врста, унапређење мониторинга.

г) заштите природних и културних вредности и коришћења пољопривредног земљишта;

Усагласити начин употребе земљишта за пољопривредну производњу са заштитом природних и културних добара а у складу са приоритетним циљем очувања квалитета ваздуха, земљишта, подземних вода и локалних изворишта водоснабдевања, предела и станишта; свести употребу земљишта на традиционални екстензиван начин обраде земље и узгој стоке како би се очувале предеоне вредности (културног предела) према Европској конвенцији о заштити предела (Закону о потврђивању Европске конвенције о пределу ("Сл. гласник РС" број 4/11)).

д) заштите животне средине и природних вредности и експлоатације минералних сировина;

Такође, могуће конфликтне ситуације са аспекта коришћења природних ресурса и заштите природних добара могу се јавити у фази истражних радова и експлоатације на локацијама минералних резерви у смислу нерационалности и појаве локлног загађења, које може имати и значајније размере.

Релативизација конфликта предузимањем стратешких опредељења у циљу заштите природних ресурса - ограниченом експлоатацијом минералних сировина (ван I и II зоне заштите природних и културних добара); експлоатација минералних сировина вршиће се контролисано, ограничено, применом адекватних мера и најбољих доступних техника, уз доследну примену прописа и стандарда заштите животне средине у околини заштићених природних и културних вредности; санација и рекултивација свих локација у којима је завршена или обустављена експлоатација.

ђ) заштите животне средине и природних вредности и коришћење обновљивих извора енергије,

У свим стратешким документима коришћење обновљивих извора енергије намеће се као основни плански циљ и као неопходност будућег еколошког развоја. Један од општих услова и смерница из виших планских докумената (ППРС, РПП, ППППН Парка природе Голија, ППППН система хидроелектрана на Ибру као и стратешких докумената (Стратегије управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године ("Сл. гласник РС", број 03/17),) је изградња хидроелектрана на Ибру („Ибарске каскаде“) - десет проточних хидроелектрана у границама

мајор корита Ибра и "Ибарске магистрале", од којих су три на самој граници обухвата ПП, и свака садржи брану, хидроелектрану са пратећим објектима, акумулацију и садржај у функцији туризма. Из ППППН Парка природе Голија, пренет је конфликт везан за активирање локалног хидроенергетског потенцијала (изградња малих хидроелектрана, као алтернативног извора напајања у циљу побољшања електроенергетског стања подручја), с обзиром на потенцијално неповољан утицај на животну средину и заштићена подручја. Укупна инсталисана снага, према тадашњој процени, превазилазила би укупну инсталисану снагу трансформације на нивоу 10/0.4 kV, али не представља већи значај за електроенергетски систем Републике, па би се производња електричне енергије вршила углавном у комерцијалне сврхе (приватне инвестиције).

Сагледавањем могућности и значаја коришћења обновљивих извора енергије кроз еколошки бенифит, потенцијално се може говорити о могућностима за унапређење стања животне средине на локалном и глобалном нивоу. Са друге стране, коришћење хидроенергије на малим водотоцима у основи мења хидролошку слику водотока, остварује трајни утицаја на екосистем и живи свет, при чему је енергетски добитак релативно врло мали. Усаглашеност треба тражити у преиспитивању оправданости тежње да се на малим рекама са променљивим хидролошким режимом и енергетским потенцијалом, који су из године у године све нижи, због евидентних климатских промена, подижу МХЕ.

У току израде предметне Стратешке процене, нека питања нису разматрана:

- Климатске промене и озонски омотач,
- Смањење јонизујућег зрачења.

Прецизни подаци о загађености појединих подручја изостају, а поједини резултати квалитета појединих медијума животне средине су везана за истраживања која су обављана у протеклом периоду у оквиру Пројеката и Студија. Због тога је отежана категоризација могућих утицаја појединих загађивача, као и пројекција будућих загађивача и њиховог утицаја (интензитета, вероватноће и др. значајних карактеристика).

Аспекти климатских промена и озонског омотача нису обрађени с обзиром на глобалност проблема. Утицај јонизујућег зрачења такође није обрађен јер нису предмет овог нивоа планирања.

4.1 ПРОСТОРНА ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Према просторној диференцијацији животне средине (извод из ППРС, "Сл. гласник РС", бр.88/10), а узимајући у обзир постојеће стање квалитета животне средине и тренд у наредном периоду, простор ПП припада подручју **веома квалитетне животне средине** (подручја заштићених природних добара на националном и међународном нивоу – Парк природе Голија и мочварна подручја, подручја заштићена међународним конвенцијама, Резерват биосфере „Голија – Студеница“, планински врхови и тешко приступачни терени, водотоци I класе) у којима доминирају позитивни утицаји на човека и живи свет. Треба обезбедити таква решења којима се задржава постојеће стање квалитета животне средине и штите природно вредни и очувани екосистеми.

Иако је генерално посматрано на простору ПП установљена врло квалитетна животна средина, у микроеколошком смислу (на нивоу зона и локација), поједине зоне и локације, су изложене већим или мањим притисцима и тиме представљају зоне:

- **квалитетне животне средине** (зоне природних и полуприродних подручја ван Парка природе Голија, туристичке зоне контролисаног развоја, пољопривредне воћарске и виноградарске зоне, подручја са природном деградацијом, ливаде и пашњаци, ловна и

риболовна подручја, водотоци II класе, територије сеоских насеља- грађевинска подручја насеља),

- **угрожене животне средине** (подручја и локације експлоатације минералних сировина, државни путеви II реда, фарме и други привредни објекти, објекти без санитације у грађевинском подручју, еродирани површине, клизишта, плавна подручја).

До података о постојећем стању квалитета животне средине дошло се на основу увида у постојећу планску документацију за предметно подручје, затим на основу података о резултатима досадашњих мерења квалитета појединих медијума животне средине у неким деловима планског подручја од стране надлежних институција, као и на основу обиласка терена. На основу расположивих података извршена је условна категоризација планског подручја са аспекта заштите животне средине, у којем су доминантно заступљени природно очувани предели са незнатним локацијама угрожавене животне средине, пре свега дејством деградирајућих природних (процеси флувијалне ерозије) и природно-антропогених утицаја (ерозија проузрокована крчењем шума, активирање бујица и клизишта, плављење терена, итд.) и искључиво антропогеним утицајем (дивље депоније, рудници и каменоломи). Подручја са делимично загађеном животном средином, која су доминантно условљена антропогеним активностима у насељима (постојећи објекти без санитације или неадекватне санитације, саобраћајни објекти, туристички објекти, мали производни погони, итд.).

Дата је категоризација животне средине у контексту заштите простора, у складу са плановима вишег реда, а на основу дефинисаних потенцијала и ограничења предметног простора, како би се уочили и идентификовали постојећи фактори угрожавања животне средине.

ГРАФИЧКА ДОКУМЕНТАЦИЈА: *Карта бр.1: Категоризација животне средине, постојеће стање, Р 1: 50 000.*

4.2 ВАРИЈАНТНА РЕШЕЊА

ПП не дефинише варијантна решења. Како је према Закону о СПУ дефинисана обавеза разматрања варијантних решења, у оквиру стратешке процене су припремљена два варијантна решења ПП. Прво варијантно решење се односи на нереализовање ПП, док друго представља решење ПП.

Варијанта 1. – План се не реализује

У наредној табели (табела 4.2.1) приказани су предности и недостаци опције 1 – да се план не реализује.

Табела 4.2.1: Опција да се план не реализује – предности и недостаци

Сектори	Предности	Недостаци
Економија		<ul style="list-style-type: none">- Непотпуна туристичка валоризација и презентација природних и културних вредности на подручју ПП,- Економска неразвијеност подручја и слаба диверзификованости привредне структуре.- Привреда искључиво усмерена на експлоатацију минералних сировина и пилане

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

Друштво	<ul style="list-style-type: none"> - Сачувао би се традиционални начин живота људи који живи на подручју ПП. 	<ul style="list-style-type: none"> - Продубљивање дуготрајне депопулације и изразите демографске ослабљености - Наставиће се опадање броја становника у овом подручју, што је случај и са другим брдскопланинским сеоским насељима, - Просечна старост становништва ће наставити да се повећава, ниско учешће деце и младих у укупној популацији, - Наставиће се тренд мале стопе запослености, без шансе за отварање нових радних места, - Низак друштвени стандард који се огледа у свим животним аспектима.
Животна средина и културни предео	<ul style="list-style-type: none"> - Смањена угроженост услед стагнирања привредног развоја и туризма, (без изградње саобраћајница које су извор аерозагађења и буке) и посредно утицаја од нагомилавања отпада (комуналног и специфичног пољопривредног или индустријског...), - Без утицаја у зонама планирног развоја (објеката и инфраструктуре) 	<ul style="list-style-type: none"> - Управљање подручјем без контроле загађења животне средине, - Без система за одвођење и пречишћавање отпадних вода доћиће до загађења Студенице и других водотокова, као и локалних изворишта, - Угроженост изворишта непланском изградњом и дивљим прикључцима, - Угроженост малих водотокова због великог притиска на њихов енергетски потенцијал (неоправдана изградња МХЕ), - Бујични токови и настали облици ерозије без антиерозионих мера и регулације могу изазвати велике штете у природи и животној средини, - Нелегална и прекомерна сеча шума од стране локалног становништва могла би да угрози биодиверзитет и да подстакне процесе ерозије, - Нелегална градња и непланско претварање квалитетног земљишта у грађевинско може изазвати велики проблем у заштити природних ресурса и културног предела, - Интензивна пољопривреда са прекомерном хемизацијом може изазвати загађење вода у околини, чиме могу бити угрожена околна изворишта водоснабдевања и сл., - Загађење животне средине услед проблема са отпадом (неразвијеност система прикупљања и дивље депоније), - Пропадање интегритета културног предела, - Угрижен статус природних добара, без јаче стручне, институционе, организационе и финансијске подршке, - Интензивирање природно-деградационих процеса без примена санкционих мера.

Варијантно решење 4.2.2: Реализација Просторног плана

У наредној табели (табела 4.2.2) приказани су предности и недостаци опције 2 – да се план реализује.

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

Табела 4.2.2: Опција да се план реализује – предности и недостаци

Сектори	Предности	Недостаци
Економија	<ul style="list-style-type: none"> - Изразити потенцијали за унапређење туристичке понуде новим видовима туризма, кроз промовисање понуде, повезивање и опремање атрактивних садржаја и изградњом инфраструктуре, - Изразити потенцијали за обнову пашњачког сточарства, воћарства, виноградарства, пчеларства и узгоја лековитог и ароматичног биља, у режиму традиционалне интегралне и органске пољопривреде и њихову прераду у малим производним погонима на мултифункционалним газдинствима. - Развој и размештај малих предузећа микробизниса у центрима заједнице насеља у складу са локално-развојним потенцијалима и расположивим ресурсима у складу са ограничењима због режима заштите природе. - Више могућности за развој шумарства, лова и риболова - Унапређене транспортне везе. - Могућности за инвестирање. 	<ul style="list-style-type: none"> - Повећана производња ће довести до повећане потражње за услугама и инфраструктуром, - Могућ проблем пласмана производа без јаке инфраструктуре,
Друштво	<ul style="list-style-type: none"> - Делумично побољшање демографског стања лежи у становништву које је мигрирало са ових простора ка општинским средиштима и већим урбаним центрима ван подручја Плана,, - Олакшицама заинтересованим субјектима може се обезбедити развој предузетништва (планским мерама, кредитирањем, пореским олакшицама). - Погодност за развој пољопривредне производње – локална традиција у пољопривредној производњи. - Развој туризма као мотива за демографски опоравак. - Стварање привредног амбијента који ће омогућити запошљавање и самозапошљавање локалног становништва, посебно млађег фертилног контингента становништва. - Повећање животног стандарда. 	<ul style="list-style-type: none"> - Губитак традиционалних стилова живота. - Повећана потражња у односу на постојеће социјалне службе услед прилива становништва ради туристичке понуде. - Мере компензације за локално становништво због ограничења која су проситекла иза заштите природних и културних добра, изградње инфраструктуре.
Животна средина и културни предео	<ul style="list-style-type: none"> - Планирани развој је усклађен са режимима заштите природних и културних добара те се очекује максимална заштита истих, кроз ограничења и контролу свих активности у оквиру ПП, - Предвиђене су мере очувања и заштите културног предела као основног идентитета ПП, - Унапређењем техничке инфраструктуре побољшаће се рад и контраола рада водоизворишта, водоснабдевање и решиће се проблем одвођења и третмана отпадних вода, - Привредни развој (МСП) подразумева примену нових одрживих технологија минимализује утицај на животну средину (изградња предтретмана у погонима у којима се производе отпадне воде; органска пољопривреда са контролисаном употребом хемикалија и коришћење обновљивих извора енергије (акцент на бимаси, геотермалној енергији и соларним панелима)... - Планом се предвиђа поред заштите простора и рекултивација деградираних и девастираних зона – посебно у зони утицаја експлоатације минералних сировина. - Просторном и функционалном интеграцијом подручја доћи ће до унапређења управљања отпадом као значајног проблема заштите животне средине, - Експлоатација минералних сировина, као и претходни истражни радови биће ограничени на зоне ван I II режима заштите природних и културних добара, базирани на БАТ техникама усклађеним са интересима заштите природе уз обавезне мере санације, рекултивације и мере компензације. 	<ul style="list-style-type: none"> - Нагли и неконтролисани развој туризма са прекомерним оптерећењем простора може изазвати негативне утицаје на животну средину, биодиверзитет и природна добра, - Развој саобраћаја и прекомерна оптерећеност одређених зона саобраћајним кретањима (чворишта, државни путеви првог и другог реда) могу изазвати негативне утицаје на животну средину уколико се не примене мере заштите животне средине, односно не пронађу најоптималнија решења која не нарушавају животну средину и културни предео, - Локално се и даље могу очекивати повећане концентрације загађујућих материја у ваздуху и тачкасти извори загађења површинских и подземних вода.

4.3 КОНСУЛТАЦИЈЕ

У току израде Стратешке процене утицаја ПП, вршене су консултације са надлежним републичким органима из области заштите животне средине, као релеванитним институцијама из области заштите животне средине (Завод за заштиту природе Србије, Републички завод за заштиту Споменика културе, Београд, Министарство заштите животне средине, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, ЈП Србијашуме, Републички хидрометеоролошки завод Србије, Завод за заштиту културе, Краљево).

5 ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА

5.1 ОПШТИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Основни циљ Стратешке процене је заштита природе и основних чинилаца животне средине кроз одрживо коришћење природних ресурса и природних вредности, са циљем смањења загађења и притисака на животну средину, биодиверзитет и здравље људи. Из основног циља произилазе следећи **општи циљеви**:

- Заштита основних чинилаца животне средине;
- Заштита и одрживо коришћење природних ресурса и природних и културних вредности;
- Заштита од буке;
- Унапређење енергетске ефикасности;
- Унапређење управљања отпадом;
- Управљање ризиком;
- Унаређење еколошке свести и учешћа јавности у доношењу одлука везаних за заштиту животне средине.

5.2 ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

У наредној табели приказани су посебни циљеви Стратешке процене утицаја (табела 5.2.1).

Табела 5.2.1: Посебни циљеви Стратешке процене утицаја

Општи циљеви СПУ	Посебни циљеви СПУ
Заштита основних чинилаца животне средине	1. Очување и унапређење квалитета ваздуха
	2. Очување квалитета вода и интегрално управљања водама
	3. Унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације
Заштити природних ресурса и природних и културних вредности	4. Заштита природних и културних добара, биодиверзитета и предела
	5. Заштита шума и шумског земљишта
	6. Заштита пољопривредног земљишта
Заштита од буке	7. Заштита од буке у животној средини
Унапређење енергетске ефикасности	8. Унапређење енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије
Унапређење управљања отпадом	9. Унапређење сакупљања отпада, ширење сакупљачке мреже и чишћење дивљих сметлишта, успостављање примарне селекције
Управљање ризиком	10. Смањење ризика од настанка свих врста удеса
Успостављање мониторинга	11. Успостављање мониторинга и израда катастра загађивача
Унаређење еколошке свести и учешћа јавности у доношењу одлука везаних за заштиту животне средине	12. Информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине, спровођење политике заштите животне средине на свим нивоима

5.3 ВРСТЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА КОЈИ СУ КОРИШЋЕНИ ПРИ ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Индикатори (показатељи, индекси) представљају основни инструмент за систематско идентификовање, оцењивање и праћење стања, развоја и услова средине и сагледавање последица. Они су неопходни као улазни подаци за свако планирање (друштвено-економско и просторно-урбанистичко) и представљају полазну основу за планирање развоја заштите животне средине.

У припреми Стратешке процене утицаја ПП на животну средину, индикатори су припремљени у складу са циљевима Стратешке процене, а на основу Националне листе индикатора заштите животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 37/11) и приказани су у табели 5.2.2.

Табела 5.2.2: Циљеви и индикатори Стратешке процене

Заштита основних чинилаца животне средине	Очување и унапређење квалитета кваздуха	<ul style="list-style-type: none"> – Учесталост и прекорачење дневних граничних вредности за SO₂, NO₂, PM₁₀, O₃ прашкастим, органским и неорганским материјама – Потрошња супстанци које оштећују озонски омотач (ОДЦ), – Емисија закисељавајућих гасова (NO_x, NH₃ и SO₂) – Емисија перкурсора озона (NO_x, CO, CH₄ и NMVOC) – Емисија примарних суспендованих честица и секундарних прекурсора суспендованих честица (PM₁₀, NO_x, NH₃ и SO₂), – Емисија гасова са ефектом стаклене баште – Емисија тешких метала, – Емисија ненамерно испуштених дуготрајних органских загађујућих материја (UPOPs)
	Очување квалитета вода и успостављање интегралног управљања водама	<ul style="list-style-type: none"> – Индикатор потрошње кисеоника у површинским водама – Нутријенти у површинским и подземним водама – Индекс сапробности (SI) – Serbian Water Quality Index (SWQI) – Квалитет воде за пиће – Квалитет воде за купање – Процент становника прикључен на јавни водовод – Процент становника прикључен на јавну канализацију – Постројења за пречишћавање отпадних вода из јавне канализације – Загађене (непречишћене) отпадне воде – Емисије загађујућих материја из тачкастих извора у водна тела
	Унапређење квалитета земљишта, заштите од загађења и деградације	<ul style="list-style-type: none"> – Промена начина коришћења земљишта – Ерозија земљишта – Површине деградираног земљишта – Садржај органског угљеника у земљишту – Управљање контаминираним локалитетим

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

	Заштита природних и културних добара, биодиверзитета и предела	<ul style="list-style-type: none"> - Заштићена подручја - Диверзитет врста
Заштити природних ресурса и природних и културних вредности	Заштита шума и шумског земљишта	<ul style="list-style-type: none"> - Шуме: мртво дрво - Шумске врсте - Депозиција загађујућих материја, шумско земљиште и мониторинг здравственог стања шума - Штете у шумама - Прираст и сеча шум - Управљање шумама и потрошња из шума
	Заштита пољопривредног земљишта	<ul style="list-style-type: none"> - Подручја под органском пољопривредом - Потрошња минералних ђубрива и средстава за заштиту биља - Наводњавање пољопривредних површина - Пољопривредне области високе природне вредности
Заштита од буке	Заштита од буке у животној средини	<ul style="list-style-type: none"> - Укупни индикатор буке - Индикатор дневне и ноћне буке
Унапређење енергетске ефикасности	Унапређење енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије	<ul style="list-style-type: none"> - Укупна потрошња примарне енергије по енергентима - Потрошња примарне енергије из обновљивих извора - Потрошња електричне енергије из обновљивих извора
Унапређење управљања отпадом	Унапређење сакупљања отпада, успостављање савременог управљања отпадом и успостављање <small>пешчаника</small>	<ul style="list-style-type: none"> - Укупна количина произведеног отпада - Производња отпада (комунални, индустријски, опасан) - Количина произведене амбалаже и амбалажног отпада - Количине посебних токова отпада - Депоније отпада

5.4 КОМПАТИБИЛНОСТ ЦИЉЕВА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ПП

Одређивање степена компатибилности циљева СПУ и циљева ПП извршена је у наредној табели (табела 5.4.1).

Заштита и одрживо коришћење природног и културног наслеђа, природних ресурса, заштита животне средине и културног предела. Овај циљ је у потпуности компатибилан са свим СПУ циљевима.

Просторна и функцијска интеграција подручја са регионалним окружењем, јачањем привредних, саобраћајних и других веза. Овај циљ је компатибилан са циљевима СПУ чиме се остварује боља интегрална заштита животне средине и природних ресурса, јачање институционалне заштите природних добара и вредности од међународног, националног и регионалног значаја.

Унапређење привредног развоја и квалитета живљења локалног становништва, стимулацијом постојећих и развојем нових делатности, које су усклађене са режимима и мерама заштите природних и културних добара и одрживом коришћењу природних ресурса (пре свега кроз унапређење туризма, шумарства и пољопривреде, јачањем јавних служби и активним учешћем у заштити културног наслеђа, природе и животне средине). Да би овај циљ постигао већи степен компатибилности са циљевима СПУ неопходне су мере заштите кроз интегрални приступ планирања простора и заштите животне средине чиме се остварује висок степен одрживости.

Табела 5.4.1. Матрица компатибилности СПУ и ПП

СПУ циљ	Заштита основних чинилаца животне средине	Заштити природних ресурса и природних и културних вредности	Унапређење енергетске ефикасности	Заштита од буке	Унапређење управљања отпадом	Управљање ризиком	Унапређење еколошке свести и учешћа јавности у доношењу одлука везаних за заштиту животне средине
ПП циљ							
Заштита и одрживо коришћење природног и културног наслеђа, заштита животне средине	√	√	√	√	√	√	√
Просторна и функцијска интеграција подручја са регионалним окружењем	√	√			М	√	√
Унапређење привредног развоја и квалитета живљења	М	М	М	М	М	М	М
Унапређење саобраћајне и техничке инфраструктуре (водовод, канализација, електроенергетика, ТТ, управљање отпадом и остали комунални системи)	М	М	М	М	√	М	

√ - компатибилан, М- компатибилност је условљена применом мера заштите.

Унапређење саобраћајне и техничке инфраструктуре (водовод, канализација, електроенергетика, управљање отпадом) развојем мреже јавних путева, унапређењем јавног саобраћаја и остварује се већа отвореност простора према окружењу, односно ствара се добра приступачност туристичким локалитетима, руралном подручју, што је подршка привредном развоју. Изградња и осавремењавање техничке инфраструктуре активно делује на заштиту животне средине. Овај

*Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира
Студеница, на животну средину*

циљ остварује већу компатибилност са циљевима СПУ уколико се примене мере заштите животне средине на свим нивоима инфраструктурног опремања, посебно у сектору саобраћајне инфраструктуре.

6 ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА ПП НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Реализацијом планских активности могу се јавити потенцијални штетни утицај и у различитим фазама реализације планских решења. Процена утицаја планираних намена и планских циљева на животну средину вршена је са аспекта могућих утицаја у односу на циљеве Стратешке процене. Ово укључује и процену утицаја варијантних решења (нереализације и реализације плана) на животну средину.

Еколошка процена Плана је важан аспект у поступку доношења Одлуке за усвајање могућих намена, начина коришћења и заштите природних ресурса и животне средине. Избор решења за које је урађена Стратешка процена извршена је према следећим критеријумима:

- процена је вршена само за планска решења која су од суштинског значаја за будући развој планског подручја,
- за планска решења из области заштите животне средине, заштите природних ресурса, природних и културних добара, заштите биодиверзитета, није вршена процена, јер су ова решења у функцији заштите животне средине самим тим усклађена са циљевима Стратешке процене (потпуно су компатибилна):

У области заштите *природних система и ресурса*:

- а) Пуна планска заштита и одрживо коришћење природних вредности и ресурса - водних ресурса, геолошких ресурса, шумског и пољопривредног земљишта,

У области *заштите природног и културног наслеђа, заштите културног предела*:

- а) Интегрисана заштита природних вредности (Парк природе „Голија“, МаБ Резервата биосфере „Голија - Студеница“, еколошко значајно подручје Емералд мреже, ИВА ИРА, РВА подручја, Натура 2000 и потенцијално подручје на Рамсарској листи) и развој подручја у складу са режимима заштите
- б) Интегрисана заштита културног предела (културних вредности манастира Студенице НКД од изузетног значаја, КИЦ уписану у Листу UNESCO и свих осталих споменика културе, као и њиховог непосредног окружења, са особеном амбијенталношћу којим доминира природни елемент предела) кроз промоцију традиције, наслеђа, обичаја и верског туризма.

У области *заштите животне средине*:

- а) Очување квалитета воде ваздуха и земљишта, смањење емисије загађујућих материја из постојећих и спречавање настанка нових загађења,
- б) Израда катастра загађивача, увођење мониторинг система ради контроле загађивача
- с) Едукација становноштва о значају заштите животне средине на свим нивоима.

У области *инфраструктурног опремања*:

- а) Унапређење комуналне хигијене у насељима кроз ефикасно управљање отпадом.

На основу планских циљева (поглавље 2.2- Циљеви развоја, ове процене) издвојена су планска решења **за које је извршена процена утицаја на животну средину:**

1. У области *демографије, мреже насеља и јавних служби*:

- а) очување, опремање и обнова руралног подручја, неговање и промовисање насељских вредности ради унапређења демографских прилика насеља, јачање јавних служби у складу са посебном наменом,

2. У области *привредног развоја*:
 - a) изградња и презентација туристичких локалитета и смештајних објекта, инфраструктуре и супраструктуре, активирање планинских насеља и становништа у презентацију и услугу за потребе туризма,
 - b) одрживи развој постојећих и планираних привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП)
 - c) развој мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроеколошких услуга, у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних и културних вредности, биолошке и предеоне разноврсности (узгајање лековитог биља, традиционалних повртарских и воћарских култура, сточарство);
 - d) одрживи развој шумарства и пратећих делатности уз одрживо газдовање и интегралну заштиту и унапређење шума, унапређење ловства и ловне дивљачи, риболова;
 - e) експлоатација нематаличних и металичних минералних сировина.
3. У области *инфраструктуре*:
 - a) интегрисање планског подручја у шире окружење повећањем саобраћајне доступности (изградња, реконструкција, опремање и функционисање државних, општинских, туристичких путева и других саобраћајних система, који ће обезбедити квалитетнију доступност и повезаност подручја ПП са другим деловима Србије);
 - b) унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (изградња нових водоизворишта, успостављање зона санитарне заштите, изградња система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока,³
 - c) унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије,
 - d) изградња и доградња свих осталих инфраструктурних објеката (ТТ инфраструктуре, гасовода...),
 - e) унапређење комуналне хигијене - изградња недостајућих комуналних објеката (пијаца, гробаља и сл.).

6.1 ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА ПЛАНА И ЊИХОВО ПОРЕЂЕЊЕ

У процесу Стратешке процене анализирана су два сценарија развоја ПП:

- **Варијанта 1** – уколико не дође до реализације/спровођења ПП и
- **Варијанта 2** – уколико дође до спровођења/реализације циљева ПП.

Процена утицаја варијантних решења на циљеве Стратешке процене уређена је како би се омогућило поређење анализираних варијантних решења, а указало на повољније варијантно решење са становишта заштите животне средине. Поређење варијантних решења извршена је у наредној табели (табела 6.1).

³ Овај циљ обхвата и резервисање простора за изградњу водоакумулације „Препрана“ и „Колешница“ на са заштитном зоном који је пренет из планова вишег реда и стратешких развојних докумената, и као такав се разматра.

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

Табела 6.1: Процена утицаја варијантних решења на животну средину

Циљ стратешке процене	Варијантно решење бр.1 (план се не реализује)	Варијантно решење бр.2 (план се реализује)
1.Очување и унапређење квалитета ваздуха	-	+/М
2.Очување квалитета вода и интегрално управљање водама	-	+/М
3.Унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације,	-	+
4. Заштита шума и шумског земљишта	-	++
5.Заштита природних и културних добара, биодиверзитета и предела	-	++
6. Заштита пољопривредног земљишта	-	+/М
7. Рационално и одржива експлоатација природних ресурса	--	М
8. Унапређење енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије (рационално коришћење необновљивих извора енергије)	--	М
9. Унапређење сакупљања отпада, ширење сакупљачке мреже и чишћење дивљих сметлишта, успостављање примарне селекције успостављање примарне селекције (рециклаже)	-	++
10. Смањење ризика од свих врста удеса	--	++
11. Успостављање мониторинга и израда катастра загађивача	--	++
12.Информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине	-	+

+ позитиван тренд (унапређење ж.средине)

- негативни тренд (деградација ж.средине)

0-без значајних промена,

М - уз мере заштите/компензације, могућ позитиван тренд.

Варијантно решење 1: које се односи на нереализовање ПП, неповољније је са аспекта заштите животне средине, јер би дошло до настављања негативног тренда у управљању подручјем када се посматра заштита животне средине без планског и правног оквира са циљем заштите природно - урбаног подручја ПП и свих његових знаменитости. Досадашњим трендом би се наставило са неодговарајућим управљањем природним и културним вредности са различитих аспеката. Непланско управљање простором узрокује да најпроблематичнији комунални и функционални проблеми (управљање отпадним водама, проблемима у водоснабдевању и заштита водоизворишта, дивље депоније, дивља градња) и даље остају нерешени. Свака неконтролисана и илегална сеча шуме (за енергетске потребе, трговину, прераду дрвета и све друге нелегалне и неоправдане експлоатације) доприносе нерационалном трошењу природних ресурса, појави и подстицању ерозије, загађењу животне средине и уништавању културног предела. Посебно би била угрожена природна и културна добра у строгом режиму заштите, због непланског и нерационалног управљања уз могућност губитка валоризованих посебности (непланска сеча шума, инвазивни туризам са ширењем урбаног подручја на земљишту које није грађевинско, и сл.). У већ промењеним/деградираним енклавама (ерозиона подручја, сметлишта, рудници и каменоломи и друге зоне које трпе негативне утицаје) би се притисци на животну средину вишеструко увећали уколико би се наставила нерационалан експлоатација са отварањем нових копова, без санације и рекултивације. Река Студеница, као и цео речни слив који јој гравитира у еколошком и хидролошком смислу је потенцијално угрожен због постојећих и планираних интервенција на водотоцима у циљу експлоатисања хидроенергије (МХЕ). Друштвени и економски аспект кроз сагледавање овог сценарија (да се план не реализује) би такође био неповољнији, јер се не очекује економски бољитак, смањење стопе незапослености, могућности

да се побољша демографска слика поднебља и задржи становништво.

Варијантно решење 2: које се односи на реализовање Плана, значајно је повољније са аспекта заштите животне средине, природних и културних добара јер је основ развоја подручја базиран на принципима одрживости, вишегенерацијске користити, а пре свега у функцији режима заштите природних и културних особености и идентитета. Планом се предвиђа интегрална заштита културних и природних добара, културног предела, животне средине, природних ресурса и биодиверзитета, уз одрживи развој привреде (туризма кроз разноврсну и интегрисану понуду, агропољопривреде, малих привредних субјеката компатибилних са туристичком промоцијом и заштитом простора...) који се заснива приоритетно на поштовању принципа, одредби и Услови заштите природних и културних добара и заштити природних ресурса. Конкретни циљеви из водопривреде и енергетике (унапређење водоснабдевања, изградња система за одвођење и пречишћавање отпадних вода, решење проблема санитације у руралном подручју, као и све већа афирмација у коришћењу биомасе, воде и соларне енергије у циљу смањења потрошње необновљивих природних ресурса) представљају добар избор у смеру развоја подручја без штетних утицаја на околину. Такође, планирани циљеви на обезбеђивању боље повезаности и опремљености простора недостајућом инфраструктуром (посебно саобраћајном – изградња обилазнице око манастира, унапређење друмског и ободног железничког саобраћаја...) свакако се намећу као бољи избор за унапређење статуса простора на регионалном и међународном нивоу. Позитиван утицај се огледа у решавању проблема управљања отпадом, који подразумева ширење сакупљачке мреже на рурална подручја, стимулисање рециклаже и санацију простора под дивљим депонијама. Плански урбани развој, који је строго ограничен на грађевинско подручје, онемогућава губитак вредног пољопривредног и шумског земљишта, односно елиминише бесправну сечу шуме и крчење друге шумске вегетације, чиме се чува биодиверзитет подручја и плодно тле за узгајање биолошки вредне хране.

Развој подручја подразумева социјално друштвени бољитак који се огледа у задржавању становништва и заустављању миграција, стварањем услова за нова радна места (услуге, туризам, агропривреда и сл...) и већим економским стандардом становништва.

Нереализовање Плана је варијантно решење са могућим негативним последицама у односу на циљеве стратешке процене и губитак могућности ефикасног деловања у свим секторима развоја подручја. ПП-ом предложен је одржив развој подручја уз очување постојећих потенцијала, природних и културних вредности и ресурса као и решења за спречавање конфликта у простору и разрешење постојећих просторних еколошких проблема. Стога је неопходно доношење и имплементација Плана са понуђеном еколошком поставком одрживог развоја. Базирајући се на високом степену одрживости који планира унапређење простора и статуса природних и културних добара, у појединим секторима плански циљеви не искључују реализацију програма и решења који могу имати негативне утицаје на животну средину (ако се сагледају циљеви СПУ). Због тога у свим сегментима планског развоја где се негативни ефекти очекују (где је утврђен низак степен компактибилности), план мора предвидети мере (М) и услове под којима су планиране активности једино могуће. (табела 6.1)

6.2 ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ СА ОПИСОМ МЕРА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И ОГРАНИЧАВАЊЕ НЕГАТИВНИХ, ОДНОСНО УВЕЋАВАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА

6.2.1 Процена утицаја планских решења на животну средину

У овом поглављу је извршена квалитативна анализа и евалуација могућих утицаја, који су приказани као збирни утицаји на животну средину. Узете су у обзир следеће карактеристике утицаја:

- Врста процењених утицаја планских циљева је дата вредновањем укупних позитивних утицаја и укупних негативних утицаја одређеном бојом и њеним интензитетом. Зелена боја представља позитивне, а црвена негативне утицаје, док је бела боја знак да утицаја нема или су непознати. Интензитет боје указује на јачину позитивних односно негативних утицаја.
- Вероватноћа дешавања утицаја (сигуран (С), вероватан, (В), могућ (М)),
- Трајање утицаја (краткорочан (К), дугорочан (Д))
- Учесталост утицаја (повремен (По), привремен (Пр), сталан (Ст)).
- Просторне размере утицаја (локални (Л), регионални (Р), национални (Н) и међународни (М)).

Методологија је описана у поглављу 9.1. *Примењена методологија*, ове процене.

Евалуација утицаја је извршена за дефинисане планске циљеве (решења) која су претходно наведена у овом поглављу, у односу на циљеве стратешке процене, описно према наведеним критеријумима утицаја и приказана у наредној табели – (табела 6.2.1).

Планско решење 1а: Очување, опремање и обнова руралног подручја, неговање и промовисање насељских вредности ради унапређења демографских прилика насеља, јачање јавних служби у складу са посебном наменом

Унапређењем (обновом и опремањем) руралног подручја, доћи ће до позитивних утицаја у домену заштите основних елемената животне средине – воде, ваздуха и земљишта јер то подразумева опремање простора адекватном санитарном/комуналном инфраструктуром. Јачањем институција остварује се превентивна и континуирана заштита животне средине и посебне намене кроз унапређење управљачког система над природним и културним добрима и реализацију пројеката заштите и унапређења, уз спровођење позитивне законске регулативе у свим областима, успостављањем мониторинга квалитета животне средине, еколошког образовања на свим нивоима. Позитивни утицаји су дуготрајни, извесни и на локалном и регионалном нивоу. У зависности од примене мера заштите животне средине и ограничења која су условљена режимима заштите, негативни утицаји се могу очекивати у погледу заштите природних и културних добара, предела, биодивезитета а односе се на нову изградњу која може да наруши аутентичности предела. Могући негативни утицаји су углавном локалног карактера, али могу имати и значајније утицаје. У односу на одређене циљеве заштите животне средине неопходна је примена мера заштите животне средине.

*Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира
Студеница, на животну средину*

Табела:6.2.1:Евалуација процењених утицаја

Циљеви стратешке процене	Плански циљеви	Демографија, мрежа насеља и јавне службе	Туризам и привреда				заштита од буке	унапређење ЕЕ и коришћење обновљивих извора енергије	унапређење сакупљања отпада ширене сакупљачке мреже и чишћење дивљих сметлишта, <small>планирање селективног</small>	смањење ризика од настанка свих врста <small>улеса</small>	успостављање мониторинга и израда катастра загађивача	информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине
			изградња и презентација туристичких локалитета и смештајних објекта, инфраструктуре и супраструктуре,	одрживи развој постојећих и планираних привредних активности (производни и прерађивачки погони МСП)	развоје мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи у складу са специфичним захтевима подручја	експлоатација неметалничних и металничних сировина						
очување и унапређење квалитета ваздуха			МПо КЛ	МПо КЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МПо КЛ		СД СтР	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтР
очување квалитета вода и интегрално управљања водама		СД СтР	МПо КЛ/Р	МК ПоЛ/Р	ВД СтР	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ/Р	СД СтЛ
унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације		ВД СтЛ	СД СтР	МД СтЛ	ВД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ
заштита шума и шумског земљишта		МД СтЛ	СД СтР	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ
заштита природних и културних добара, биодиверзитета и предела		МД СтР/ Н	ВД СтР	МД СтЛ	СД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ/Н/М	МД СтР/ Н/М
заштита пољопривредног земљишта		ВД СтЛ	ВД СтЛ	МД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ		
заштита од буке		МПо КЛ	МПо КЛ	МК ПоЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ
унапређење ЕЕ и коришћење обновљивих извора енергије			ВД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ
унапређење сакупљања отпада ширене сакупљачке мреже и чишћење дивљих сметлишта, <small>планирање селективног</small>		СД СтР	МПр КР	МПр КЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ
смањење ризика од настанка свих врста <small>улеса</small>		СД СтЛ	ВД СтЛ		ВД СтЛ	ВД СтЛ	ВД СтЛ	ВД СтЛ	ВД СтЛ	ВД СтЛ	ВД СтЛ	ВД СтЛ
успостављање мониторинга и израда катастра загађивача		СД СтЛ		ВД СтЛ								
информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине		СД СтР	СД СтР	МД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

Плански циљеви		Циљеви стратешке процене		
Инфраструктура унапређење комуналне инфраструктуре – изградња недостајућих комуналних објеката (пијача, гробаља и сл.). изградња и доградња свих осталих инфраструктурних објеката (гасовод, ГТ инфраструктуре) унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије. унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (изградња нових водозворништа, успостављање зона санитарне заштите, изградња система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима и туристичким центрима) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока	интерисање планског подручја у шире окружење повећањем саобраћајне доступности (изградња, реконструкција, опремање и функционисање државних, општинских, туристичких путева и других саобраћајних система, који ће обезбедити квалитетнију доступност и повезаност ПП са другим деловима Србије);	одрживи развој шумарства и пратећих делатности уз интегралну заштиту и унапређење шума и унапређење ловства, риболова	очување и унапређење квалитета ваздуха	
	унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.	унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (изградња нових водозворништа, успостављање зона санитарне заштите, изградња система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима и туристичким центрима) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока	СД СтР	очување квалитета вода и успостављање интегралног управљања водама
	изградња и доградња свих осталих инфраструктурних објеката (гасовод, ГТ инфраструктуре)	унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.	СД СтР	унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације
	унапређење комуналне инфраструктуре – изградња недостајућих комуналних објеката (пијача, гробаља и сл.).	унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.	СД СтЛ	заштита шума и шумског земљишта
	унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.	унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (изградња нових водозворништа, успостављање зона санитарне заштите, изградња система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима и туристичким центрима) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока	СД СтЛ	заштита природних и културних добара, биодиверзитета и предела
	изградња и доградња свих осталих инфраструктурних објеката (гасовод, ГТ инфраструктуре)	унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.	СД СтЛ	заштита пољопривредног земљишта
	унапређење комуналне инфраструктуре – изградња недостајућих комуналних објеката (пијача, гробаља и сл.).	унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.	СД СтЛ	заштита од буке
	унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.	унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (изградња нових водозворништа, успостављање зона санитарне заштите, изградња система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима и туристичким центрима) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока	СД СтЛ	унапређење ЕЕ и коришћење обновљивих извора енергије
	изградња и доградња свих осталих инфраструктурних објеката (гасовод, ГТ инфраструктуре)	унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.	СД СтЛ	унапређење сакупљања отпада ширене сакупљачке мреже и чишћење дивљих смељница, прањараца
	унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.	унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (изградња нових водозворништа, успостављање зона санитарне заштите, изградња система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима и туристичким центрима) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока	СД СтЛ	смањење ризика од настанка свих врста улеса
	изградња и доградња свих осталих инфраструктурних објеката (гасовод, ГТ инфраструктуре)	унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.	СД СтЛ	успостављање мониторинга и изградња катастра загађивача
	унапређење комуналне инфраструктуре – изградња недостајућих комуналних објеката (пијача, гробаља и сл.).	унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.	СД СтР	информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине

Планско решење 2а.: Изградња и презентација туристичких локалитета и смештајних објекта, инфраструктуре и супраструктуре, активирање планинских насеља и становништва у презентацију и услугу за потребе туризма

Планирање и развој туризма у подручјима заштићене природне и културне баштине иако мора бити заснован на одрживим начелима и принципима који подразумевају њихову приоритетну заштиту, је врло осетљив задатак. Из тог разлога у оквиру сагледавања усклађености развоја са циљевим СПУ, су уочени могући већи или мањи негативни утицаји (јер се централни мотив развоја планског подручја базира на различитим облицима туризма). Изградња објеката, смештајних капацитета, центара (потенцијално скијалиште), инфраструктуре, супраструктуре и осталих пратећих делатности у свим фазама развоја захтева примену мера заштите животне средине и поштовање одредби, услова и ограничења везаних за режиме заштите природе, заштите културне баштине, изворишта водоснабдевања, заштите културног предела, заштите шума и пољопривредног земљишта... Како негативни утицаји могу изазвати далекосежне последице (пример је Национални парк Копаоник и други планинаски туристички центри) који се огледају у губитку статусних вредности као последица угрожавања појединачних природних ентитета и загађења природе, непланске градње и сл.... Развој туризма без обзира на планирани степен одрживости се у оквиру ове процене мора посматрати као значајна еколошка претња. Утицаји су еволуирани као значајни и врло значајни, на регионалном нивоу и односе се на пратеће негативне утицаје туризма, која на различите медијуме остварују различит утицај (са циљевима СПУ остварује низак степен компативилности) и самим тим захтева примену посебних мера заштите.

Планско решење 2б: Одрживи развој постојећих и планираних привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП)

Као и претходни плански циљ, утицај овог решења према факторима животне средине зависи од примена мера заштите животне средине, које је потребно применити за потенцијалну нову производњу у погледу рационалног коришћења земљишта, заштите вода од непречишћених отпадних вода и заштите ваздуха. У ваћем делу планског обухвата планом се не предвиђају пројекти и производње великих капацитета који имају значајне и посебне захтеве за заштитом животне средине. Такође, планом је дефинисан однос ових погона и посебан намене у оквиру режима заштите. Ово решење има позитивне утицаје на економски развој, прилику за отварање нових радних места и задржавање становништва које ће бити везано за нови посао. Тиме ће се поправити и демографска слика подручја и природни прираштај становника.

Примена мера заштите животне средине подразумева примену најбоље доступних техника у производњи и еколошки оправданих технологија са инсталираним системима за пречишћавање отпадних вода и смањење/елиминацију отпадних материја у ваздух, воду и земљиште, као и мера спречавања ризика од настанка удеса. Савремене производне технологије подразумевају и адекватно управљање отпадом, према утврђеном систему где се произвођач обавезује да га сакупља и третира на безбедан начин према важећем закону и подзаконским актима. Примена оваквог принципа управљања отпадом у привреди, има позитивне утицаје у сектору управљања отпадом (као стратешком циљу заштите животне средине). Могући негативни утицаји су углавном локалног карактера али се утицаји могу и глобално сагледати. Примена мера заштите је неопходна у готово свим секторима заштите природе, културног предела и животне средине.

Планско решење 2с: Развој мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроеколошких услуга, у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних и културних вредности, биолошке и предеоне разноврсности (узгајање лековитог биља, традиционалних повртарских и воћарских култура, сточарство)

Ово решење које се базира на интегралном развоју пољопривреде са режимима заштите природе

и природних добара, а заснована на органској екстензивној пољопривреди, углавном остварује позитивне утицаје усклађене са посебном наменом. Позитиван утицај се испољава готово у свим секторима заштите природе и животне средине, на коришћење обновљивих извора енергије и унапређење управљања отпадом, јер одржива пољопривреда подразумева коришћење квалитетне загађене воде, обновљивих енергетских извора, очување земљишта од загађења и ерозије и смањење количине створеног отпада. Примена органске пољопривреде на планском подручју од значаја је за обезбеђење одрживог развоја уз производњу органске препознатљиве, здраве хране, са географским пореклом. Ово решење има средње вероватан, дугорочан и сталан утицај локалног и регионалног значаја.

Планско решење 2d.: Одрживи развој шумарства и пратећих делатности уз одрживо газдовање и интегралну заштиту и унапређење шума и развој ловства и ловне дивљачи, риболов,

Ово решење има позитиван утицај на заштиту квалитета ваздуха, заштиту земљишта од деградације и доприноси заштити животне средине, заштити од ерозије клизишта, очувању и унапређењу предела и биодиверзитетa подручја. Такође, развој и заштита животињских станишта, одрживог ловства, позитивно је условљен овим планским циљем. Планско решење има позитиван дуготрајан, сталан утицај локалног, регионалног и националног значаја.

Планско решење 2e.: Експлоатација неметаличних и металичних сировина

Плански циљ остварује искључиво негативне утицаје мањег или већег значаја (јачине) у односу на све циљеве заштите животне средине. Постојећа и планирана експлоатација минералних сировина на локацијама у оквиру планског обухвата, мора бити ван I и II зоне заштите природног добра Парк природе Голија, односно резервата Биосфере, уз примена мера заштите животне средине на свим нивоима као и примена мера компензације чиме је неопходно надоместити штету која настаје у еколошки вредним подручјима (Правилник о компензацијским марама, „Сл. гласник РС“, бр. 20/10), на основу утврђених или планираних губитака насталих угрожавањем природе. Потенцијално негативан утицај се може испољити у свим секторима заштите животне средине, природних ресурса, биодиверзитетa и предела, а може се негативно одразити и на управљање отпадом. Ово решење има сигуран, дугорочан, сталан утицај регионалног значаја/националног значаја.

Планско решење 3a. Интегрисање планског подручја у шире окружење повећањем саобраћајне доступности (изградња, реконструкција, опремање и функционисање државних путева и других саобраћајних система, који ће обезбедити квалитетнију доступност и повезаност са другим деловима Србије);

Утицај овог планског решења зависи од примене мера заштите, које су обавезне у односу на све циљеве СПУ. Развој саобраћаја доприноси равномерном регионалном и просторном развоју планског подручја, обезбеђује унапређење позиција подручја у ширем контексту, унапређује доступност и привредни развој, ефикаснији транспорт и прикупљање отпада (већу доступност руралним подручјима) што се може окарактерисати као позитиван утицај. Негативни утицаји се могу очекивати у сектору заштите ваздуха, вода, земљишта као и у сектору заштите природних вредности, предела и биодиверзитетa приликом трасирањем нових саобраћајница. Неопходне су мере заштите у свим фазама планирања, реконструкције и изградње нових саобраћајница, као и у фази коришћења саобраћајница - при транспорту опасних и других штетних материја, примена мера заштите од удесних ситуација, ради очувања квалитета ваздуха, вода и земљишта, односно природних добара и културних вредности. Врло важан аспект при планирању и пројектовању је дати значај еколошким прелазима различитог типа, чиме се обезбеђује очување животињских станишта различитих врста и непрекидност еколошких коридора. Ово решење има сигуран, дугорочан, сталан/повремен утицај регионалног (националног) и међународног нивоа.

Планско решење бр. 3b.: Унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре

(изградња нових водоизворишта, успостављање зона санитарне заштите, изградња система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока

Стратешки утицаји овог решења позитивни су у области заштите и коришћења вода, уколико се унапреди систем водоснабдевања, обезбеди систем за пречишћавање отпадних вода и успостави санитација из индивидуалних загађивача (јавних и приватних објеката). Тиме би се постигао велики позитивни утицај у спречавању директног сливања отпадних вода у површинске воде, односно превенцији будућих загађења.

Позитивна примена овог решења се огледа и у области заштите земљишта од загађења и деградације, а антиерозивним мерама се унапређује квалитет земљишта, шума и шумског земљиша. Код планиране изградња водопривредних објеката (устава, акумулација за потребе водоснабдевања, одржавања водног режима, задржавања поплавног таласа и сл.), регулисање корита река и инфраструктурно опремање објеката, идентификован је значајан негативан утицај на живи свет у окружењу, чиме би се могла угрозити природна подручја еколошке мреже са ретким биљним и животињским врстама, шумско подручје, квалитет воде или деградација земљишног покривача. Одређени водопривредни циљеви остварују низак ниво компатибилности са појединим секторима заштите животне средине (заштита природних предела и културног идентитета, приобалних екосистема...) што захтева виши ниво преиспитивања одлука и сагледавање ширих утицаја јер је простор врло осетљив – резерват биосфере, па ингеренције превазилазе регионалне и државене нивое. И негативни и позитивни утицаји овог решења су дугорочног, сталног, регионалног, националног (међународног) карактера.

Планско решење бр. 3д: Унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.

Сигурност и поузданост енергетског система као основног планског циља обезбеђује значајне позитивне социјалне ефекте, али и спречавање настанка удеса чиме су безбедност и здравље људи и животне средине у великој мери контролисани. Примена техничких мера и стандарда из ове области при планирању и пројектовању у овој области обезбеђује се неопходна заштита од штетног нејонизујућег зрачења. Негативни утицаји на земљиште су минимални (деструктивног типа) због последица трасирања енергетске инфраструктуре (без загађења). Трасирање електроенергетских објеката у оквиру значајних културних предела захтева мере за очување пејзажа као и мере заштите живог света који може бити угрожен у зони трасирања. Стратешки, унапређење енергетске ефикасности и коришћење обновљивих извора енергије има велики утицај на унапређење квалитета ваздуха и очување природних ресурса као предуслова заштите животне средине и здравља становништва. Коришћењем обновљивих извора енергије доприноси се смањењу притисака из зона које емитују загађење из конвенционалних извора енергије (индивидуална ложишта, угаљ, мазут...) као и потребу за новим сировинама и додатном потрошњом необновљивих ресурса. Утицаји на заштиту биодиверзитета врста, екосистеме и квалитет воде, заштиту водног подручја и хидролошког режима, могу бити значајно неповољни уколико се посматра изградња МХЕ (на малим водоточима у оквиру обухвата због стеченог права из виших планских докумената) као један од аспеката овог циља. Овим планским документом у оквиру циљева водопривреде, преузима се решење акумулације са браном на реци Студеници – „Препрана“, који поред водоснабдевања има и циљ унапређења енергетског система. Међутим, може се сагледати и значајан позитиван утицај на животну средину уколико се посматра коришћење биомасе као органског отпада за добијање енергије. У области органске пољопривреде користе се обновљиви извори енергије, што представља позитиван утицај овог решења. Ово решење има вероватан, дугорочан, сталан утицај, локалног, регионалног и националног значаја.

Планско решење 3 е: Изградња и доградња свих осталих инфраструктурних објеката (гасовод

ТТ инфраструктуре. ...)

Иако се развој гасоводног система планира врло скромно, ово решење има врло позитиван утицај на унапређење квалитета ваздуха и очување природних ресурса као предуслова заштите животне средине и здравља становништва. Коришћењем гаса као енергента доприноси се смањењу притисака из зона које емитују загађење из конвенционалних извора енергије (индивидуалних ложишта). Трасирање ове као и других објеката инфраструктуре мора се ускладити са режимима заштите природе и културних добара. Применом техничких мера и стандарда извршиће се усклађивање постојећих намена и објекта и будућих траса. Негативни утицаји нису значајни и јављају се као последица трасирања енергетске инфраструктуре (без већих загађења и деградације). Евентуално се приликом изградње и коришћења ових објеката мора обратити пажња на постојање ризика од настанка удеса. Ово решење остварује могућ, дугорочан утицај, локалног карактера.

Као и претходно решење, развој ТТ мреже, обезбеђује бољи квалитет живота и рада становника планског подручја, али се у току изградње могу као и у претходном циљу јавити негативни утицаји. Радио и базне станице као извори електромагнетног зрачења могу представљати ризик по животну средину и здравље људи, као и природна добра и биодиверзитет. У свим фазама реализације, морају се примењивати мере заштите у складу са техничким прописима и захтевима за ове објекте. Изградња ових објеката у зони природних добара и значајним подручјима за заштиту врста дивље флоре и фауне, спроводиће се на основу услова и режима заштите природних и културних добара.

Планско решење 3 ф: Унапређење комуналне хигијене – изградња недостајућих комуналних објеката (пијаца, гробља и сл.)

Унапређењем комуналне хигијене и изградњом објекта се генерално доприноси заштити животне средине али се морају у току изградње и припреме локација предвидети мере заштите животне средине које се односе на организовано сакупљање отпада, одвођење отпадних вода и неопходне мере озелењавања. Утицаји су евалуирани позитивно и углавном имају сигуран локални карактер.

6.3 МЕРЕ ЗА СМАЊЕЊЕ НЕГАТИВНИХ И УВЕЋАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

6.3.1 Општи принципи и приоритетна решења заштите животне средине

Опште мере и приоритети за смањење негативних и увећање позитивних утицаја на животну средину за све секторе плана су:

Управљање заштићеним културним и природним добрима (што је један од основних планских циљева) је неопходно унапредити, интегрисати кроз већу координацију система управљања са осталим развојним циљевима подручја. Значај за локално становништво је утолико већи, уколико у њиховој околини нема алтернативног перспективног развоја, односно углавном доминирају неразвијена подручја. У том смислу је неопходно применити принципе одрживог коришћења, којима ће се обезбедити користи на локалном, регионалом, националном и међународном нивоу.

Заштиту културног предела, биодиверзитета и биолошких ресурса у оквиру еколошких подручја Плана, обезбедити очувањем аутохтоних станишта, биљних и животинских врста и њихових ареала на подручју Плана са планом очувања и у непосредној зони окружења. За заједнице које имају посебну важност (предеону, естетску, научно истраживачку и сл.) спровести посебан третман очувања и заштите идентитета подручја али и заштите посебно значајних елемената биотопа (ендемичних врста, ендемично реликтних, ретких и угрожених

врста биљака и животиња). Општи интерес очувања природних и културних вредности мора имати пресудну важност при дефинисању развојних циљева ПП.

Унапређење у упављању отпадом – подразумева санацију контаминираних локација под сметлиштима, ширење сакупљачке мреже на рурална подручја (подручје ПП преко централизованог система у надлежности општина којима гравитира), смањење количине отпада на извору и успостављање рециклаже (примарне селекције), као и коришћење отпада као ресурса.

Очување и заштита квалитета површинских и подземних вода – подразумева све мере којима се спречава накнадно и постојеће загађење вода, деградацију и уништавање водних ресурса а односе се на комплексан систем мера заштите вода (изградња система за прикупљање, одвођење и пречишћавање отпадних вода биолошким третманима, увођење нових напредних технологија (БАТ техника) у све технолошке процесе и рационално коришћење воде). Очување водених ресурса је најзначајнији национални и регионални циљ, који интегрално обухвата заштиту квалитета површинских и подземних вода намењену приоритетно за водоснабдевање и одржавање хидролошког минимума.

Очување квалитета пољопривредног земљишта и заустављање губитка у непољопривредне сврхе – подразумева санацију загађеног земљишта (контаминираних локација) и заштиту од даљег загађења, спречавање зарастања и побољшање статуса ливада и пашњака, као и заштиту од ерозије адекватним методама обраде земље; спречавање ширења шума на рачун пољопривредног земљишта.

Подстицање рационалног коришћења природних ресурса и коришћења обновљивих извора енергије – кроз смањење/супституције употребе конвенционалних извора енергије и фосилних горива, уз смањење емисије штетних гасова из домаћинства и подстицај коришћења обновљивих извора енергије (геотермалне енергије, биомасе, сунчеве енергије). Експлоатација минералних сировина мора бити ограничена на постојеће локалитете и на начин да се рационално располаже ресурсима са максималним искоришћењем и минималним губитцима у експлоатацији, као и обавезним санационим и рекултивационим мерама.

Израда катастра загађивача, санација и рекултивација деградираних локација и успостављање мониторинга су основ идентификације, ревитализације и контроле животне средине посебно у осетљивим природним зонама и зонама могућих конфликта.

Примена приоритетних решења у области заштите животне средине требало би да обезбеди побољшање постојећег стања и категорија животне средине у зонама које су делимично или потпуно угрожене односно очување, промоцију и презентацију значајних природних и културних вредности. У циљу заштите природних ресурса, спречиће се њихова даља деградација рационалном коришћењем и експлоатацијом природних ресурса (воде, земљишта, рудних богатстава и шума), коришћењем обновљивих извора енергије, унапређењем комуналне инфраструктуре насеља, одрживим газдовањем шумама, ловним подручјима и сл..

6.3.2 Опште мере заштите животне средине

Решења и мере за смањење негативних утицаја, односно увођење позитивних утицаја ПП представљени су за сваку категорију према постојећем степену загађености и јачине притисака на животну средину, у форми стратешких начела и концепата којима се:

- унапређује стање животне средине у категоријама угрожене животне средине – мерама унапређења и побољшања стања животне средине,
- обезбеђује задржавање постојећег стања у категоријама квалитетне и врло квалитетне животне средине – мере појачавања позитивних утицаја.

Предвиђени су следећи концепти и решења заштите животне средине:

За постојеће зоне угрожене животне средине, над којима је детектован највећи притисак и које неповољно утичу на човека и живи свет повременом или сталном емисијом загађујућих материја изнад ГВЕ, обезбеђују се решења и опредељења којима се спречава даља деградација и умањују негативни ефекти. То су зоне у којима је неопходно зауставити даље загађење, санирати постојеће, ограничити штетни утицај на окружење формирањем баријера или унапређењем технолошких процеса, односно установити најбоље решење за будуће сличне објекте-загађиваче. Најбитније је унапредити живот и здравље људи који живе у зони утицаја. Најугроженија подручја су: зоне дуж државних путева, подручја под јаком ерозијом, локације клизишта, водоплавна подручја и локације дивљих депонија, рудници и каменоломи, грађевинска подручја без адекватне санитације и мали производни погони (фарме, пилане...).

Могућност развијања подручја ПП у складу са режимима заштите природе и животне средине, која се базира на интегралном промовисању природних лепота, културних вредности и развоја комплементарних делатности у функцији заштите природе (фаворизовање и неговање традиционалне пољопривреде, одрживог туризма, комплетирање насељске и туристичке инфраструктуре), значајан су потенцијал планског подручја са аспекта очувања природе и природних вредности. Приоритетан задатак ПП је да усклади све планиране активности са заштитом природних и културних добара, односно ограничити и елиминисати све оне које могу на било који начин изазвати штету у животној средини и на здравље људи. Кроз инсталирање инфраструктурних капацитета која се тичу водоснабдевања и санитације отпадних вода, унапређењем система одношења отпада, стимулацијом рециклаже, коришћењем обновљивих извора енергије и повећањем енергетске ефикасности, доприноси се заштити животне средине у свим секторима развоја. Увођењем посебних мера заштите према секторима делатности и медијумима животне средине који могу бити угрожени, доприноси се смањењу ризика од настајања штетних утицаја у животној средини.

Приоритетан задатак ове процене је да обезбеди стратешке мере заштите сливног подручја реке Студенице, у циљу заштите њених природних, културних, екосистемских и ресурсних капацитета од директног и индиректног утицаја који се може очекивати планираним активностима.

Угрожене зоне захтевају посебан третман кроз процену стања и услове који ће максимално заштитити даљу деградацију и унапредити санацију простора. Реализација радова и примена мера заштите у овим зонама, може довести до тога да се већина негативних утицаја избегне, а најважније су:

- израда катастра загађивача за подручје ПП,
- проценити еколошки капацитет угрожених зона и локација на основу релевантних показатеља и предложити структуру и организацију активности;
- извршити санацију, ремедијацију и рекултивацију свих загађених и деградираних зона и локација (санирати локације сметлишта, зауставити и предупредити даље процесе ерозије уз примену мера за ублажавање последица тамо где је она евидентна, санирани зоне под клизиштима и превенирати настанак нових у зонама где је утврђена могућност настанка, санирати и рекултивисати све зоне експлоатације (рудници, позајмишта камена и сл.) фазно, с тим да је крају експлоатационог периода обавезна комплетна рекултивација простора према теничким и биолошким условима који су усаглашени са принципима заштите биодиверзитета и предела...);
- у зонама еколошки значајних подручја и заштићених природних добара ради ублажавања штетних последица, неопходно је у складу са Правилником о компензацијским мерама („Сл. гласник РС“, бр.20/10) предузети **компензацијске мере** у зависности да ли су оштећења предвиђена или проузрокована (мере санације, мере рехабилитације, успостављање новог локалитета или комбинацијом претходно наведених мера),

- развој привреде кроз привредне делатности које су специфичне за предметни простор (прерада дрвета, производња и прерада хране, и др.) базирати на одговарајућим БАТ технологијама које остварују најоптималнији однос према животној средини и одрживом развоју; уколико се производња планира на већ деградираним локацијама неопходна је рекултивација (санација постојећих загађења – успостављање „нултог“ стања пре било какве нове изградње, на основу процене стања и утврђених параметара загађења),
- нису оправдане активности које могу имати значајан негативан ефекат на животну средину, односно све врсте индустријских пројеката великих капацитета који захтевају посебне услове заштите животне средине, односно чија изградња, рад или престанак рада може изазвати штету по животну средину, повећан ризик од настанка удеса односно хаваријског загађења; уколико се ипак утврди нужност за изградњу оваквих пројеката у подручјима заштићених природних добара, неопходна је стриктна примена компензацијских мера према Правилнику о компензацијским мерама („Сл. гласник РС“, бр.20/10) на основу процене штете и последица пројеката, радова и активности,
- за све планиране програме и пројекте, у зонама ПП у којима је предвиђена и могућа реализација привредних и инфраструктурних објеката, који могу утицати на животну средину обавезан је поступак процене утицаја на животну средину према *Закону о процени утицаја* („Сл. гласник РС“, бр. 135/04 и 36/09) и на основу Уредбе о Листи пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена на животну средину („Сл.гласник РС“ бр.114/08),
- све планиране и постојеће објекте обавезно је санитарно опремити системом за одвођење отпадних вода (изградњом водонепропусне септичке јаме са редовним пражењем обезбедити минималне услове за управљање отпадним водама, са индицијом да се модернизује начин управљања отпадним водама изградњом биљних (мочварних) пречистача – **екосистемских процесора** који имају велики еколошки значај и оправданост у природним подручјима са разуђеним насељима;
- изградити функционалне предтретмане према капацитету и врсти објеката/комплекса који у производном процесу производе технолошке отпадне воде, како би вода која се испушта у реципијент била одговарајућег квалитета према важећим законским прописима,
- управљати и складиштити животињски стајњак, укључујући и ђубрење стајњаком у складу са Нитратном директивом (91/696/ЕЦ) како би се обезбедила заштита зељишта, вода односно спречило загађење површинских и подземних вода,
- унапредити и превенирати квалитет водотокова и стајаћих вода чишћењем обала и успостављањем контроле загађења кроз редукацију испуштања отпадних вода и уз одредбе претходне ставке,
- утврдити стање и успоставити сталну контролу квалитета и плодности земљишта, како би се створили услови за побољшање квалитета контаминираних и потенцијално контаминираних зона, што је основ за органску производњу здраве хране,
- у зони државних путева и железнице (у оквиру постојећих и планираних траса) спровести мере заштите са аспекта утицаја буке подизањем заштитних коридора, применом техничких и биолошких мера заштите;
- техничко биолошким, санационим и рекултивационим мерама санирати зоне и локације под клизиштим и ерозиона подручја; превенирати зоне умирених клизишта техничким мерама и ограничењима у градњи (забраном градње и дефинисањем заштитног одстојања) као и начином коришћења простора под шумом, ливадама и пољопривредног земљишта,
- успостављање система управљања отпадом који подразумева предходно рашчишћавање локација постојећих сметлишта и успостављање прописног руковања отпадом у свим фазама реализације плана,

- организовано и на свим нивоима предупредити и обезбедити заштиту од поплава и других удесних ситуација посебно у саобраћају,
- техничко санационим мерама извршити биолошку рекултивацију свих позајмишта минералних сировина фазно и са крајњим исходом комплетне рекултивације; биолошка санација мора бити у складу са мерама очувања културног предела и биодиверзитета.
- око зона и локација у оквиру којих се емитују загађујуће материје (прашина, дим, непријатни мириси, бука...) неопходно је подићи континуирани заштитни зелени појас (баријеру) ка окружењу.

За **зоне квалитетне животне средине** (подручја ван зоне ПП „Голија“, туристичке зоне са туристичким објектима и зонама планираних скијалишта, пољопривредне ратарске, воћарске и виноградарске зоне, подручја са природном деградацијом, ливаде и пашњаци, ловна и риболовна подручја, водотоци II класе, територије сеоских насеља, зона планираних водоакмулација – регионално и локално извориште водоснабдевања): У овим зонама је неопходно спречити даљи притисак и деградирање животне средине, са ограничавањем делатности и објеката са технолошким процесима који загађују животну средину, елиминисањем или смањењем могућих загађења, односно подстицањем позитивних ефеката и активности у функцији заштите животне средине, а све остале делатности спроводити уз прописане мере заштите:

- утврдити (попис) катастар загађивача и проценити еколошки капацитет простора за даљи развој насеља који подразумева развој усклађен са природом и режимима заштите природних добара: одрживи туризам, органска пољопривреда у сточарству и воћарству, очување и рационално коришћење шума уз развијање компатибилних делатности – сакупљање гљива, лековитих трава, шумских плодова, одрживи лов...
- дефинисати зону (подручје) и резервисати простор регионалног система за водоснабдевање у циљу опредељења за сигурно и дуготрајно снабдевање водом будућих генерација; обезбедити најоптималније решење са минималним негативним утицајима на предео и живи свет; обезбедити дислоцирање свих загађивача ван зона санитарне заштите како би се сачувао квалитет воде,
- за све планиране пројекте који могу утицати на животну средину обавезан је поступак процене утицаја на животну средину према Закону о процени утицаја („Сл.гласник РС“, бр. 135/04 и 36/09) и на основу Уредбе о Листи пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена на животну средину („Сл. гласник РС“ бр.84/05),
- све планиране и постојеће објекте обавезно је санитарно опремити системом за одвођење отпадних вода (изградњом водонепропусне септичке јаме са редовним пражњењем обезбедити минималне услове за управљање отпадним водама, са индицијом да се модернизује начин управљања отпадним водама изградњом биљних (мочварних) пречистача – **екосистемских процесора** који имају велики еколошки значај и оправданост у природним подручјима са разуђеним насељима;
- начин коришћења пољопривредних површина у овој зони прилагодити условима терена уз обавезну примену мера заштите од загађења и очувања плодности као потенцијала за производњу биолошки вредне хране и заштите површинских и подземних вода;
- предвидети увођење нових метода заштите као и развој технолошких решења која ће бити заснована на принципима чистих технологија (биолошки принципи заштите). Иницирати и подржати заштиту биља средствима која не загађују земљиште и имају краткотрајно дејство.
- ограничити претварање пољопривредног земљишта у грађевинско, осим објеката искључиво у функцији пољопривредне производње;
- очувати еколошку стабилност флористички богатих екосистема као значајних еколошких потенцијала подручја, одрживим коришћењем, без штетних утицаја из пољопривреде употребом пестицида или других загађивача,
- смањити притисак на оптерећене туристичке зоне, ограничити посету у складу са

- капацитетима и изградити неопходну комуналну инфраструктуру (пре свега успостављањем система сакупљања и одношења отпада са ових локалитета, ...), контролисани туризам мора бити основ свих развојних праваца, над којим мора бити успостављен континуирани мониторинг,
- у зони планираних скијалишта морају се примењивати мере заштите животне средине како би се спречило загађење земљишта и вода (површинских и подземних) и посебне мере заштите предела, које се односе на биотопе који могу бити угрожени – биотопи шума, ливада (6.4.1 Заштита животне средине у сектору привредног развоја, Заштита животне средине у сектору туризма, *Посебне мере заштите природе и животне средине у зони потенцијалних скијалишта*),
 - начин пашарења ускладити тако да се вегетациони покривач обнавља на најбољи могући начин, како би се обезбедила заштита и унапређење биотопа и културног предела;
 - унапредити постојеће стање шума и ускладити очување еколошке стабилности шума и развојне функције шума (шумарство, лов, туризам, сакупљање лековитог биља и сл.);
 - у циљу спречавања деградације шума и превенцији постојећих шумских ресурса неопходно је одрживо газдовати шумским ресурсима (планско коришћење, унапређење и заштита, уз поштовање принципа мултифункционалности) због одржавања еколошке равнотеже; израдити и применити посебне планове газдовања шумама у приватном власништву, како би се шумски фонд рационалније и економичније експлоатисао; интензивна нега постојећих шума и заштита шумског фонда од нелегалне сече, штеточина, инсеката, биљних болести, пожара и сл.

За зоне врло квалитетне животне средине – зоне са посебним режимом заштите – где доминира очувана природна животна средина, подручја природних добара (I и II режим заштите), на националом и међународном нивоу, зоне локалних изворишта водоснабдевања, зоне изворишта планинских речица и водотоци прве класе квалитета, као и зоне које су укључене у мрежу европских подручја значајних са становишта примене Бернске конвенције (EMERALD) и еколошки значајних подручја (NATURA 2000), као и значајних подручја за заштиту птица (IBA), биљака (IPA) и лептира (PBA) за које је неопходно спречити било какве негативне утицаје, односно промовисати превасходну заштиту природне и животне средине и дислоцирати све негативне утицаје ван ових зона.

Зоне изворишта водоснабдевања, за које је потребно:

- a) утврдити катастар загађивача животне средине, као један од основних инструмената интегралног управљања животном средином и водним ресурсима као приоритетног, општег и националног добра,
- b) према зонама санитарне заштите и утврђеним границама зона санитарне заштите спроводити мере заштите и контроле постојећих и планираних изворишта водоснабдевања,
- c) спроводити континуирану контролу режима рада изворишта, квалитета воде у изворишту и дистрибутивној мрежи (режим рада изворишта, као и контрола квалитета воде, тј. узорковање и анализе, дефинисане су законским прописима и пратећим актима),

Зоне изворишта брдско-планинских потока и водотоци прве класе квалитета, за које је неопходно:

- искључити могућност или потпуно ограничити било какве активности које би нарушиле бонитетску класу чистих изворских вода, посебно загађење отпадом и отпадним водама које се могу јавити као последица развоја туризма, изградње инфраструктурних објеката и сл...
- третирати ове екосистеме као врло осетљива станишта, који су веома значајни за заштиту биодиверзитета брдско- планинске зоне,
- вршити перманентну контролу квалитета вода у водотоцима.

Подручја заштићених природних добара:

- **Парк природе Голија** којепра је на основу Уредбе о заштити Парка природе Голија („Сл. гласник РС“ бр. 45/01, 47/09) заштићено као природно добро I категорије, природно добро од изузетног значаја,
- **Резерват биосфере „Голија – Студеница“** UNESCO, МАВ савет у оквиру програма „Човек и биосфера“ (једно од два природна добра у РС, која су заштићена од стране UNESCO-а (режими заштите су иднетични као у Парк природе Голија) за које је неопходно:
- успоставити приоритетну заштиту природних добара према мерама и условма Уредбе о заштити Парка природе Голија („Сл. гласник РС“ бр. 45/01, 47/09) у којима се у:
 - *режиму заштите I степена забрањује:* коришћење природних богатстава и искључују сви други облици коришћења простора и активности осим научних истраживања, контролисане едукације и коришћења постојећих службених и јавних путева.
 - *режиму заштите II степена забрањује:* експлоатација минералних сировина, као и коришћење песка, шљунка, камена и глине из корита и обала водотока; каптирање извора и изградња брана; риболов; лов, осим за потребе одржавања здравственог стања и бројности дивљачи на простору Бојевог брда; чиста сеча и крчење шума, кресање лисника и непланско коришћење дрвне масе у односу на циљеве и принципе газдовања шумама; садња, засејавање и насељавање врста биљака и животиња страних за природни живи свет овог подручја, осим већ постојећих; преоравање природних ливада и пашњака; просецање нових јавних путева.
 - *режиму заштите III степена забрањује:* изградња индустријских, инфраструктурних, хидротехничких и других објеката чији рад и постојање могу изазвати неповољне промене квалитета земљишта, вода, ваздуха, живог света, лепоте предела, културних добара и њихове околине; градња стамбених, економских помоћних објеката пољопривредних домаћинстава и викенд објеката изван грађевинских подручја утврђених посебним планским и урбанистичким документима, односно градња објеката пољопривредних домаћинстава изван постојећих грађевинских парцела до доношења тих докумената; експлоатација минералних сировина која не испуњава услове и мере заштите животне средине, природних и културних вредности, као и услове и мере заштите и одрживог коришћења шума, пољопривредног земљишта и туристичких простора, утврђене у складу са законом; разградња и други видови уништавања објеката који по архитектонско-грађевинским одликама и времену настанка и намени представљају споменике народног градитељства; уништавање врста биљака и животиња заштићених као природне реткости; преоравање земљишта, крчење и шума и обављање других радњи на местима и на начин који могу изазвати процесе јаке и ексцезивне водне ерозије и неповољне промене предела; складиштење, одлагање и бацање смећа и отпадних материјала изван места одређених за ту намену, као и нерегулисано одлагање стајског ђубрета; руковање отровним хемијским материјама и нафтним дериватима на начин који може проузроковати загађивање земљишта и вода.
- ускладити планирани развој подручја са ограничењима и мерама заштите природних добара (посебно у режиму заштите I и II степена), развој одрживог туризма, успостављање веће доступности подручја чиме се стварају услови за што боље упознавање природе, природних вредности у научноистраживачком и образовном смислу,
- предвидети, планирати и спроводити заштиту појединачних примерака, популација и станишта ретких и угрожених биљних и животињских врста, које се налазе на списку Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака животиња и гљива („Сл. гласник РС“, бр. 5/10, 47/2011 и 98/2016).

6.4 ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ОКВИРУ ПОЈЕДИНАЧНИХ СЕКТОРА РАЗВОЈА ПП

У овом одељку су разматрани утицаји и дефинисане мере заштите за планска решења која (према табели 6.2.1.) остварују или могу остварити потенцијални негативни утоцај на животну средину, природне вредности и здравље људи.

6.4.1 Заштита животне средине у сектору привредног развоја

Развој планског подручја предвиђа успостављање и оживљавање привредних делатности које се базирају (поред пољопривреде и развоја туризма) на оспособљавању прерађивачке индустрије (дрвне, прехранбене, експлоатација минералних сировина...) у складу са захтевима заштите предела, културних и природних добара. Планиране привредне активности се морају базирати на најповољнијим еколошким принципима и БАТ технологијама који имају најоптималнији однос према животној средини, природним вредностима и здрављу становништва. У све производне процесе неопходно је увођење чисте технологије са повећањем енергетске ефикасности и смањењем настанка отпада (повећана рецикалабилност и поновна употреба). По принципу загађивач плаћа неопходно је системом мониторинга и самомониторинга, успоставити сталну контролу загађујућих материја које се емитују у животну средину.

Заштита животне средине у сектору пољопривреде

Негативни утицаји неплански спроведене пољопривредне политике се највише одражавају на повећање загађења и деградацију земљишта, загађење ваздуха и вода. Основне мере заштите у овом сектору односе се на успостављање пољопривредне производње према условима станишта и режимима заштите природних добара. Због очуване животне средине, ситних индивидуалних поседа, планско подручје је погодно за традиционално сточарење и производњу органских прехранбених производа уз формирање тржишних марки (сиреви, мед, кромпир, малине...), организовано и контролисано сакупљање и обраду лековитог биља, шумских плодова и гљива, за шта је неопходно:

- лоцирање потенцијалних загађивача и свих других намена ван пољопривредног подручја и прерађивачких капацитета у служби пољопривреде,
- примена принципа органске пољопривреде (Закон о органској пољопривреди, „Сл. гласник РС“, бр. 30/10) – смањење употребе хемикалија, коришћење пољопривредних техника које оптимално користе природне ресурсе (рециклирање биомасе и енергије) и минимизирају производњу отпадних материја, враћање традиционалног сточарења – фармских система ради очувања предеоног и специјског диверзитета,
- подизање нивоа јавне свести пољопривредних произвођача о проблемима животне средине, уз уважавање заштите биодиверзитета,
- предвидети нове методе заштите, као и развој технолошких решења која ће бити заснована на принципима чисте технологије (биолошки принципи заштите). Иницирати и подржавати заштиту биља средствима које не загађују земљиште и имају краткотрајно дејство,
- примена антиерозионих мера у функцији заштите пољопривредног земљишта,
- увођење система “добре пољопривредне праксе” и других директива и стандарда који обавезују на здраву производњу (Нитратна директива, употреба стајњака и сл.) чиме се

обезбеђује заштита површинских и подземних вода и земљишта од загађења стајњаком и осоком (изградња резервоара или непропусних лагуна за прихват стајњака...).

У функцији заштите вода и изворишта водоснабедавања услови за локације лагуна (резервоара) за стајњак – локација фарме, не сме бити:

- Не мање од 50 m од бунара или изворишта водоснабедавања,
- Не мање од 10 m отовреног водотока,
- Не мање од 50 m од језера,
- Забрањено у плавним подручјима, и стрмим падинама (нагибом већим од 1:5).

На пољопривредним површинама у **II и III зони заштите ограничена** је примена вештачких ђубрива, а примена хемијских препарата за заштиту биља само уз сагласност надлежног министарства. Такође, забрањено је преоравање чистих ливада и пашњака, као и садња врста и култура као и узгајање животињских врста које су стране за аутохтони живи свет посручја.

Органска (алтернативна, еколошка, биолошка) пољопривреда подразумева усклађивање развоја са потребама тржишта и очувања животне средине и смањење квантитета на рачун квалитета хране, уз смањење употребе агрохемикалија и коришћење пољопривредних техника које оптимално користе природне ресурсе (рециклирање биомасе и енергије) и минимизирају производњу отпадних материја. Према дефиницији ФАО (Организација за храну и пољопривреду при УН) и WHO (СЗО - Светска здравствена организација), органска пољопривреда представља систем управљања производњом који промовише оздрављење екосистема укључујући биодиверзитет, биолошке циклусе и наглашава коришћење метода које у највећој мери искључују употребу инпута ван фарме. Основни циљеви органске пољопривреде су производња хране високог квалитета (високе нутритивне вредности), развој одрживе пољопривреде уз очување екосистема, одржавање и повећање плодности земљишта преко узгоја махунарки, примене стајског ђубрива или биљака са дубоким кореном у вишегодишњем плодореду и додавање компостиране или некомпостиране органске материје у земљиште. Поред тога се максимално користе обновљиви извори енергије, одржава генетска разноврсност агро и екосистема и заштита животне средине, смањују сви облици загађивања који могу бити последица пољопривредне производње, како би се створили услови за задовољење основних животних потреба пољопривредних произвођача и стицање одговарајуће добити.

Органска пољопривреда је у потпуности контролисана производња. Услови производње се морају прилагодити специфичним условима сваке земље у којој се одвија производња и законски регулисати. Да би се на једном подручју засновала органска пољопривредна производња, оно мора испуњавати прецизно дефинисане услове. То су: изолованост земљишних парцела, сточарских фарми и прерађивачких капацитета од могућих извора загађивања, одговарајући квалитет воде за наводњавање, усклађен развој биљне и сточарске производње и оспособљеност стручњака и произвођача за органску пољопривреду, уз обавезу сталног иновирања знања. Органска пољопривреда не захтева крупне поседе нити примену савремене механизације па се може примењивати на ситним поседима и индивидуалним породичним газдинствима, што је овде случај.

Овакав начин обраде земље не загађује животну средину и остварује максималне бенефите на просторима очуване природне и животне средине као компатибилна развојна активност у зонама са строгим условима заштите природе, природних добара и биодиверзитета.

Заштита животне средине у сектору туризма

С обзиром да подручје има значајан туристичко развојни потенцијал, већи део туристичке понуде је усмерен на најатрактивније локалитете - културна добара - манастир Студеницу, природне споменике (шуме, језера, врхови, тресаве, потоци...) који су изразито осетљиви и заштићени

простори флоре и фауне и атрактивни објекти геонаслеђа. Подручје поседује изразит потенцијал за развој различитих видова туризма (верски, планински, рекреативни, ловни и риболовни, манифестациони, етно, водни, школски, културолошки, излетнички, адреналински и сл.) као окоснице развоја, од кога се очекује да успостави социоекономски напредак подручја и општина у окружењу, привредни развој и стандард становника. Да би туризам био одржив и економски прихватљив, неопходно је успоставити систем контроле и примењивати принципе одрживог коришћења атрактивних зона и локација у служби развоја туризма. Највећи притисак који се може десити су последице загушења од саобраћаја према туристичким дестинацијама, непланска градња на атрактивним локацијама, генерисање отпада и сливање отпадних вода. Негативни утицаји се могу испољити на:

- загађење планинских речица (потока) и издани, као и других водених и влажних станишта,
- угрожавање станишта значајних биљних и животињских врста,
- угрожавање предела услед непланске сече шума зарад нове изградње (смештајних објеката, спортских објеката и пратеће инфраструктуре).

Планско коришћење осетљивих подручја дозвољава различите видове туризма према локацијским условима и потребама. Неопходна је стална валоризација и контрола примена мера и ограничења сходно условима заштите природних добра према Уредби о режимима заштите („Сл. гласник РС“, бр. 31/12), Уредби о заштити Парка природе Голија („Сл. гласник РС“, бр. 45/01, 47/09), који морају бити у складу са развојем подручја, програмима и пројектима унапређења подручја у функцији туризма. Изградња смештајних објеката и других објеката за потребе туризма је забрањена у зонама I режима заштите, односно ограничена у зонама II и III режима заштите природних добара а односе се на објекте туристичког смештаја, угоститељства, туристичке инфраструктуре (на изградњу мањих објеката за презентацију природних вредности или објеката у традиционалном стилу који су у складу са потребама културно-верског, сеоског и екотуризма).

Различити видови туризма као и све компатибилне делатности карактеристичне за зоне у оквиру и у окружењу природних и културних добра и станишта ретких и угрожених врста (органичка пољопривреда, сакупљање лековитог биља, сакупљање гљива, шумских плодова и сл.) морају бити у складу са природом и ограничењима која се односе на забрану свих активности које би могле да угрозе биљне и животињске врсте и њихова станишта која су обухваћене националном и међународном легислативом. Промовисање заштићених природних подручја и објеката, са дефинисаном и комплетираним понудом остварују велики значај у подршци развоја туризма и развоја подручја уопште.

Све активности које се планирају за потребе развоја туризма (изградња специјализованих туристичких центара, објеката за потребе туризма – скијалишта, жичара, стаза, саобраћајних објеката и сл.), захтевају најпре изградњу пратеће инфраструктуре, која мора да обезбеди заштиту животне средине, станишта биљних и животињских врста, заштиту предела и обезбеђивања биолошког минимума водотока у сливном подручју (за активности које посредно могу утицати на водни статус). Важан инструмент у обезбеђивању заштите животне средине и природних добара је израда Процене утицаја према Закону о процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 36/09) за све пројекте за које је процедура обавезујућа.

Посебне мере заштите природе и животне средине у зони потенцијалних скијалишта

Са становишта заштите природе неопходно је спровести следеће мере:

- Крчење шума за потребе скијалишта морају се свести на најмању меру. Пошумљавање на другим локацијама морају се надокнадити штете од сече;
- Шумске површине које се раскрче и које на крају изградње ски-стазе не служе спусту, или су раскрчене само за потребе изградње, морају се поново пошумити;

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

- Приликом сеча сви остаци дрвећа, који нису повољни за продају, морају се спалити;
- При земљаним радовима треба заштитити потоке како не би дошло до засипања стенама и земљом. Овај нанос при великим кишама може да однесе бујица;
- Вододерине и влажна места треба исушити насипањем;
- Изворе на падинама ски-стаза треба каптирати.
- Код усецања терена, применити инжењерско геолошке мере како не би дошло до нових усецања и омогућити задовољавајуће озелењавање;
- У циљу ублажавања јачине ветра пожељно је формирање живица од жбуња;
- Штете на вегетацијском покривачу могу се ублажити забраном улажења машина за препарирање стаза при дебљини снежног покривача од 30 до 40 cm;
- Хидролошке промене услед изградње и коришћења ски-стаза могу се ублажити изградњом канала на растојању од 20-40 m и са падом дна канала од 20%. Неопходно је повећати инфилтрацију подлоге.

Рекултивација оштећеног тла на скијалиштима приоритетно се врши применом био-инжењерских мера.

Једна од мера спречавања ерозије је рекултивација еродираниог земљишта - применом мера интензивног закореневања тла.

Најчешћи начин озелењавања у овим висинским појасевима је:

- затрављивање,
- озелењавању травним бусеном,
- озелењавање садњом у случају да је озелењавање травним бусеном неуспешно,
- озелењавање сетвом које је најјефтиније и применљиво на нижим надморским висинама

Ове мере се примењују, адекватно конкретним интервенцијама при успостављању нордијских скијашких стаза, ловачких, шеталишних и других стаза.

Заштита животне средине у сектору рударства- експлоатације минералних сировина

Развојни плански циљ из сектора експлоатације природних ресурса може остварити значајне негативне утицаје на заштиту животне средине и нерационално коришћење природних ресурса. Коришћење минералних сировина базира се на принципима рационалне и контролисане експлоатације, у складу са циљевима концепта одрживог развоја. Ово се, пре свега, односи на постојећу експлоатацију сировина на утврђеним лежиштима (камени угаљ, доломит), уз обавезу поштовања одредби Закона о рударству и геолошким истраживањима („Сл. гласник РС”, број 101/15), Закона о заштити природе („Сл. гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 – исправка и 14/16) и Закона о заштити животне средине („Сл. гласник РС”, бр. 135/04, 36/09, 36/09-др.закон, 72/09-др.закон, 43/11-одлука УС и 14/16).

На подручју на којем је утврђен режим заштите I и II степена, забрањује се експлоатација минералних сировина, као и коришћење песка, шљунка, камена и глине из корита и обала водотока. На подручју на којем је утврђен режим заштите III степена, забрањује се експлоатација минералних сировина која не испуњава услове и мере заштите животне средине, природних и културних вредности, као и услове и мере заштите и одрживог коришћења шума, пољопривредног земљишта и туристичких простора, утврђене у складу са законом.

Рударске активности и површински копови, морају се ограничити на зоне које се налазе ван I и II зоне заштићених зона природних добара и еколошких подручја еколошке мреже и еколошких коридора, као и ван III зоне заштите природних добара уколико експлоатација минералних сировина не испуњава услове и мере заштите животне средине, природних и културних вредности, као и мере и услове заштите и одрживог коришћења шума, пољопривредног земљишта и туристичких простора, односно, забрањени су сви радови и активности који би на

било који начин угрозили природна и културна добра, природна станишта или утицали на биолошки минимум протока текућих вода.

Експлоатација минералних сировина у III зони заштите природних добара и примарна прераду минералних ресурса могућа је према условима заштите биодиверзитета и животне средине, само на удаљености већој од 3 km од I и II зоне заштите природних добара.

Мере утврђене III у области коришћења минералних сировина (односе се на зоне у режиму заштите III степена и зоне ван режима заштите):

- дозвољава се извођење истражних геолошких радова (ради утврђивања карактеристика и распрострањености рудних лежишта), којима се не утиче на промену морфологије природног добра и његових делова, и које немају штетних последица по поједине врсте или станишта распрострањених биљних и животињских врста, а према општим условима заштите и уз претходно прибављене услове надлежног органа заштите природе;
- дозвољава се подземна експлоатација минералних сировина, искључиво за сировине за које се утврди да се по квалитету издвајају, и да појаве и лежишта сировина сличних особина нису детерминисана у другим деловима Републике (стратешке сировине), при чему одлуку доноси надлежни државни орган у складу са законом, уз утврђивање посебних услова заштите животне средине;
- подземну експлоатацију "стратешких" минералних сировина на експлоатационом пољу (обухвата истражни простор на коме су оверене билансне резерве минералних сировина), може да прати и примарна прерада и предконцентрација минералних сировина, са пратећим објектима прераде, одржавања и сл.;
- по завршетку истражних радова или престанку експлоатације минералних сировина, обавезна је санација или рекултивација простора, односно привођење другој намени која је сагласна потребама уређења подручја (паркинг, путно проширење и сл.);
- вишкови земље и грађевинског материјала морају се одводити ван заштићеног подручја, односно депоновати на локацијама која ће се утврдити посебним одлукама надлежних органа (нпр. насипање депресија које нису од интереса за очување биотопа и др.);
- могућа је коришћење (у ограниченом обиму) оних сировина које су у функцији развоја локалне заједнице, првенствено специфичног грађевинског материјала који се традиционално употребљава, а посебно за амбијентално уређење и презентацију овог подручја (неметаличне сировине - камен, песак, глина). Коришћење постојећих каменолома и позајмишта за локалне потребе утврдиће се посебним одлукама надлежних органа.

Правилником о компензацијским мерама („Сл. гласник РС”, бр.20/10) утврђују се мере којима се ублажавају штетне последице изазване на природном добру или еколошком подручју, ради обнављања оштећених делова станишта, строго заштићених врста или дивљих врста и њихове функције. Рехабилитацију природе је у обавези да обезбеди субјекат који је проузроковао или планира да проузрокује активност која може неповољно да утиче на природно добро, те се на основу тога и планирају мере компензације (мере санације, примерне рехабилитације, успостављање новог локалитета или комбинацијом мера).

6.4.2 Заштита животне средине у сектору заштите природних и културних добара, биодиверзитета и предела

Иако све планске активности у основи морају бити усклађане са Законом о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 91/10, 14/16), Уредбом о режимима заштите („Сл. гласник

РС“, бр. 31/12), Уредбом о проглашењу Парка природе „Голија“ („Сл. гласник РС“, бр. 45/01 и 47/09) односно одредбама у оквиру зона I, II и III степена заштите, одређене мере водопривредних захтева, које се спроводе ради заштите простора од поплава и наноса, регулисања малих вода, изградња неопходне инфраструктуре, могу посредно или директно бити у конфликту са очувањем заштите природних добара.

Заштита природних добара

Према Закону о заштити природе („Сл. гласник РС“ бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 – испр. и 14/2016), члан 34., **Парк природе** је подручје добро очуваних природних вредности са претежно очуваним природним екосистемима и живописним пејсажима, намењено очувању укупне геолошке, биолошке и предеоне разноврсности, као и задовољењу научних, образовних, духовних, естетских, културних, туристичких, здравствено-рекреативних потреба и осталих делатности усклађених са традиционалним начином живота и начелима одрживог развоја.

У парку природе нису дозвољене привредне и друге делатности и радње којима се угрожавају његова битна обележја и вредности.

Специјални резерват природе може бити флористички, миколошки, шумске и друге вегетације, зоолошки (орнитолошки, ихтиолошки и други), геолошки, палеонтолошки, хидрогеолошки, хидролошки и други.

У специјалном резервату природе забрањено је вршити радње и активности и обављати делатности које могу нарушити својства због којих су проглашени заштићеним природним добром (брање и уништавање биљака, узнемиравање, хватање и убијање животиња, увођење нових биолошких врста, мелиорацијски радови, разни облици привредног и другог коришћења и слично).

Мере заштите Парка природе ближе се одређују актом о проглашењу заштићеног подручја. Према Уредбом о проглашењу Парка природе „Голија“ („Сл. гласник РС“, бр. 45/01 и 47/09) Парк природе „Голија“ ставља се под заштиту ради очувања вредности и побољшања стања:

- шума, представљених пространим, квалитетним, разноврсним и у другом погледу значајним шумским екосистемима,
- обележја предела, садржаних у изванредној лепоти, разноврсности и динамици пејзажа, културних добара и њихове околине, међу којима су манастир Студеница споменик културе уписан у листу светске културне баштине и манастир Градац од изузетног националног значаја, као и други бројни објекти културно-историјских вредности,
- трајности и квалитета основних природних ресурса (воде, земљиште и биљни покривач), укључујући и простор као урбанистички ресурс,
- биолошке разноврсности засноване на великом броју врста биљака и животиња и њихових заједница и присуству ретких, ендемичних и реликтних врста,
- гео-наслеђа, представљеног необичним и атрактивним облицима рељефа и бројним водним објектима и појавама у виду извора планинских водотока и тресавских језера.

Мере заштите природе у оквиру режима **I, II, III зоне заштите** Парка природе „Голија“ дате су у поглављу 6.3.2. Опште мере заштите животне средине (Подручја природних добара).

Заштита биодиверзитета

Значајно богат и очуван биодиверзитет подручја ПП је изложен негативним утицајима уколико се планирају активности које нису усклађене са општим и посебним начелима заштите природе и животне средине. Загађене воде и земљиште, углавном као последица депонивања отпада и нерешеног питања одвођења и третмана отпадних вода, знатно утичу на статус и квалитет природних добара, односно присуство и квалитативни статус флоре и фауне. Развој подручја у

функцији промовисања природе, туристичких потенцијала и еко-пољопривреде, може такође нерационално да допринесе негативном утицају на природна добра, предео и уопште екосистемске карактеристике подручја. То се може испољити непланским развојем туризма у зонама очуване природе где су присутне заштићене и ретке врсте и њихова станишта, као и ширењем пољопривредних, ливадских и пашњачких површина на рачун шумских екосистема (или смањењем површина под шумама из било ког другог разлога). Такође неплански однос према окружењу, без јасних стратешких опредељења може допринети пропадању биотопа и угрожавању станишта значајних за разноврсност простора (зарастање ливада, нерационално управљање и фрагментација шума, усецање шумских путева, ширење шума на рачун ливада).

Основ заштите је интегрални развој пре свега шумарства, пољопривреде и туризма поштујући начела приоритетне заштите природних вредности, ресурса и биодиверзитета, кроз ограничења, контролу, специјална техничко – технолошка решења, мере санације и превенцији конфликта.

Неопходно је очувати аутохтоност биљних и животињских врста и њихових ареала кроз политику интеграције и очувања са ближим и даљим окружењем. Очување природне геометрије површина шумских екосистема ће се постићи спречавањем фрагментације шума и шумских комплекса. За заједнице које имају посебну важност, (естетску, научно истраживачку, и сл.) спровести посебан третман очувања и заштите.

Све активности на изградњи инфраструктуре и објеката ради заштите биодиверзитета морају се спроводити уз Услове и сагласност ресорних надлежних институција, а посебно Завода за заштиту природе. Општи услови заштите биодиверзитета су:

- неопходно је придржавати се планиране трасе електроенергетске инфраструктуре и коридора око ње (како заштитног тако и извођачког појаса);
- унапређење еколошког коридора – обавезно је очување аутохтоне вегетације и успостављање континуитета зелених површина чија структура и намена подржава функције коридора;
- очувати, у највећој мери, шумске површине и шумарке аутохтоних врста, групе стабала, појединачна стабла, живице, међе, шибљике;
- у току извођења радова максимално очувати и заштитити околну земљиште, високо зеленило и вредније примерке дендрофлоре, а за извођење радова који подразумевају сечу одраслих, вредних примерака стабала у државном или приватном власништву, прибавити сагласност ЈП Србијашуме као надлежне институције;
- успоставити шумски ред или уклонити посечену дрвну масу у складу са прописима, а стабла у близини коридора обезбедити од оштећења која могу настати услед манипулације грађевинским машинама, транспортним средствима или складиштењем опреме и инсталација;
- у свим фазама градње, неопходно је у обавези да максимално користи постојећу саобраћајну инфраструктуру за прилаз локацији;
- за воде које настају спирањем са коловоза и оптерећене су уљима и другим нафтним дериватима мора се предвидети изградња таложника и сепаратора масти и уља. Пре упуштања у реципијент или канализацију, обавезна је контрола њиховог квалитета;
- обезбедити мере заштите земљишта од ерозије на стрмим и врлетним теренима;
- контактне делове далековода са проводницима конструисати тако да се спречи страдање птица. Ове мере спровести у складу са Препоруком бр 110 (2004) Сталног комитета за смањење штетних ефеката на птице, објеката за пренос електричне енергије који се налазе изнад површине земље (електроводови);
- предвидети постављање маркера који су специјално конструисани за повећану видљивост жица за птице, на подручју шумских екосистема;
- у колико висина стуба далековода захтева посебно обележавање, треба га обезбедити за дневно и ноћно уочавање према прибављеним условима надлежног министарства;

- користити атестирану опрему која је прописно заштићена, обележена и са свим упуштвима за безбедан рад
- у циљу контроле животне средине и заштите Парка природе „Голија” и Резервата биосфере од загађивања, при имплементацији и реализацији планираних пројеката, објеката, површина, потребно је, у складу са Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Сл. гласник РС”, бр. 114/2008) покренути поступак процене утицаја на животну средину пред надлежним органом за заштиту животне средине у вези доношења одлуке о изradi/не изradi Студије о процени утицаја на животну средину.

Уколико се планира нови коридор неопходна је изградња **еколошких прелаза** у складу са Правилником о техничко технолошким решењима која омогућавају несметану и сигурну комуникацију дивљих животиња („Сл. гласник РС“ бр. 72/10). Специјална техничко-технолошка решења (еколошки прелази) могу бити: еколошки мостови, наменски изграђени пролази и прелази, тунели, пропусне цеви, јаркови, сигурносни и усмеравајући објекти, рибље стазе и лифтови и др.

Еколошки прелази одређују се на основу анализе еколошког стања и угрожености подручја, састава природне вегетације и кретања дивљих животиња нарочито у репродуктивном периоду, која се врши у поступку утврђивања услова заштите природе, односно процене утицаја на животну средину и чине саставни део акта којим се издају услови заштите природе, односно акта којим се врши процена утицаја на животну средину, у складу са посебним прописима.

Врсте еколошких прелаза су:

- 1) прелази за водоземце и гмизавце;
- 2) прелази за мале дивље животиње;
- 3) прелази за крупне дивље животиње;
- 4) пејзажни мостови.

Заштита осетљивих, угрожених и ретких станишта биљних и животињских врста успоставља се (а у складу са Правилником о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите за њихово очување „Сл. гласник РС“, број 35/2010) а односе се на спровођење мера заштите шумских станишта, водених и влажна станишта, станишта унутар агроекосистема и унутар континенталних станишта са слаборазвијеном вегетацијом (сипари, клифови, стеновити платои).

Заштита шума и шумске дивљачи

Према Закону о шумама („Сл. гласник РС“, бр. 30/10 и 93/12) и Изменама и допунама закона о шумама („Сл. гласник РС“, бр. 89/15) планира се заштита шума и шумског земљишта као добро од општег интереса. Посебним мерама заштите шума и шумског земљишта у оквиру предметног ПП, забрањује се:

- трајно смањивање површина под шумама,
- пустошење и крчење шума,
- сеча која није у плану газдовања или која није у функцији редовног обнављања шума,
- сеча стабала заштићених и строго заштићених врста дрваћа,
- самоволно заузимање шумских површина,
- сакупљање осталих шумских плодова (гљива, лековитог биља, пужева..),
- експлоатација камена, шљунка, хумуса тресета,..
- одлагање смећа и штетних и опасних материја и отпадака у шуми и шумском земљишту, као и било какав третман отпада,
- паљење отворене ватре у шуми или непосредној близини шуме на удаљености од 200 m,

- извођење било каквих радова који мењају водни режим у шуми којим се угрожава вегетацијски склоп, као и радњи које би изазвале појаву бујица и ерозије (ремећење водног режима на шумском земљишту),
- постављање било каквих привремених објеката, ограда, ознака и сл., који би оштетили стабла и сл.
- газдовање ловиштима, шумама (државним и приватним) и шумским земљиштем, као и осталим природним ресурсима, у складу са верификованим основама,
- посебну пажњу посветити спровођењу санационих и санитарно - узгојних радова, а у циљу обезбеђења рационалног управљања, очувања генетског фонда, побољшању структуре и остваривања приоритетних функција; стручни управни надзор носилаца јавних овлашћења је неодвојиви део ове мере;
- заштиту, гајење и лов коришћење дивљачи спроводити тако да њихов број буде примерен природним условима ловишта;
- у складу са бонитетом ловишта успостављати економски капацитет гајених врста, оптималну полну и страсну структуру, подићи ниво квалитета, трофеја и економских ефеката, уз редуковање предатора на нормалан број;
- организована заштита од дивљачи (граничних пољопривредних култура, младих шума и шумских култура, расадника);
- заштиту и коришћење гљива, лековитог биља, шумских плодова, као и других ресурса (камен, шљунак, песак и сл.) организовати и спроводити искључиво у складу са актима који регулишу ову област (заштићене - забрањене врсте, дозвољене количине).

Заштита предела

Заштита предела обухвата сложен процес препознавања општих одлика идентитета простора који се огледа у аутентичним природним и створеним карактеристикама, обичајима, култури, духовности, односно сагледавању потенцијалних вредности које је неопходно неговати и очувати. Значај очувања аутентичности огледа се у идентификацији ризика, односно чинилаца који могу да угрозе амбијенталну лепоту пејзажа.

Заштита, управљање и планирање предела врши се у складу са Законом о потврђивању Европске конвенције о пределу ("*Службени гласник РС*" број 4/11), а утврђивање типологије предела у складу са Правилником о критеријумима за идентификацију предела и начин процене њихових значајних и карактеристичних обележја (*„Службени гласник РС“ број 119/17*).

Применом *мера заштите, неге и уређења предела* на читавом подручју ПП, успоставља се интегрална заштита природе што утиче на коришћење простора (шумарство, пољопривреда, водопривреда, саобраћај, становање, туризам, рекреација и др.), које може да изазове нежељене последице. Правила неге и уређења предела утврђују се у односу на комплексе биотопа, са становишта заштите врста и биотопа, и (посредно или непосредно) служе одржавању и унапређењу услова опстанка биљака и дивљих животиња као и заштити и унапређењу њихових станишта на читавом планском подручју. Њиховом применом реализују се основни захтеви заштите природе који обухватају одржавање: оптималне густине и генетичке разноврсности популација животиња и биљака; разноликости врста унутар биоценоза; природних услова и природног тока еволуције организама; стабилних и природи блиских екосистема; биолошке разноврсности предела и дуготрајне заштите комплексне визуелне појаве (слика предела).

Основни циљ заштите, уређења и развоја предела су разноврсни, високо квалитетни и адекватно коришћени предели и физички уређена, за живот и боравак пријатна рурална и урбана насеља и градови, развијеног идентитета заснованог на поштовању и афирмацији природних и културних вредности.

У складу са тим приоритетне активности на заштити предела су:

- карактеризација предела зоне интегралне заштите природних и културних добара (Манастира Студенице) којом се формира основа за валоризацију и заштиту културног предела, планирање и управљање њиховим квалитетом,
- интеграција предела у међународне мреже културне стазе и еколошке мреже Србије (UNESCO - Светска баштина, Euro-Mab, NATURA 2000) као и у пројекте прекограничне, транснационалне и међурегионалне сарадње.

Заштита предела подразумева мере неге и уређења *комплекса биотопа*, чиме се обезбеђује доминантна заштита *културног предела* ПП кроз интегралну заштиту природе и зона ван заштићених подручја.

Мере заштите предела треба да обухвате:

- **Мере одржавања**, класичне мере неге које служе сузбијању природних сукцесија како би се задржали биотопи који су, по правилу, антропогено настали (нпр. живице, пашњаци, полусуве ливаде, и др).
- **Мере оптимизације стања**, треба да промене актуелно стање једне површине и тиме да побољшају њен значај за заштиту природе; ако се жељена оптимизација постигне тада се ове мере неге замењују мерама одржавања (нпр. осиромашивање интензивно коришћених пашњака);
- **Заштита и обезбеђење**, имају за циљ да се активним мерама спречи нежељени утицај човекових активности (нпр.: управљање рекреационим активностима, издвајање зона заштите и циљане мере заштите врста);
- **Мере ревитализације животних простора** обухватају формирање *секундарних биотопа* према циљевима заштите природе (нпр. формирање мирних вода, живица, измуљивање језера и др.).

Посебне мере уређења и неге предела у односу на комплексе биотопа

1. Комплекси биотопа шума и експлоатационих шума

Мере заштите биотопа шума односе се на:

- Заустављање распарчавања шумских комплекса,
- Екстензивна експлоатација шумских станишта блиских природној вегетацији,
- Обезбеђивање природног одумирања стабала без сече (мин 5%),
- Потискивање алохтоних врста и свођење на најмању меру,
- Подржавање природног подмлађивања и природних сукцесија,
- Степенасто формирање ивице шума нарочито на јужно експозицијама,
- Одустајање од даље изградње мреже шумских путева и њихова редукација кроз засипање непотребних путева. Дати првенство бочним путевима насупрот транзитним везама како би се смањило интензитет поремећаја.

Нова пошумљавања су од великог значаја, а најбољи начин за нова пошумљавања је препуштање површна природној сукцесији. Пошумљавањем ливада и пашњака смањује се ниво биодиверзитета.

Свеобухватна заштита биотопа захтева редукацију шумарских захвата, како би се реализовало *шумарство сагласно природи које подразумева истовремену негу и експлоатацију дрвећа на истој површини*.

Са становишта заштите фауне као предност се сматра остављање мањих сечина.

2. Комплекс биотопа отворених подручја са појединачним дрвећем и шумарцима

Појединачно дрвеће и шумарци представљају битан саставни део концепта везе биотопа, као и

уске петље између живица, степенасто изграђене ивице шума. Основни метод за очување, где се очекује природна сукцесија шуме, је одустајање од сваког кошења и испаше. Резивање, природна нега и природно одумирање дрвећа дају значајан допринос у одржавању ових биотопа.

3. Комплекс биотопа отворених подручја на сувим стаништима

Мере неге и заштите биотопа отворених подручја на сувим стаништима обухватају:

- **Ренатурализацију** на стаништима где су раније постојали травњаци сиромашних станишта;
- **Одржавање сличних секундарних животних простора**, који се развијају кроз сукцесије на сировом земљишту, нпр.: у каменоломима, позајмиштима песка и шљунка као и на земљиштима деградираним из других разлога, тј. одустајање од моделирања површине земљишта и наноса матичног супстрата (*рудници Ушће*).
- **Заштита и развој сиромашних травних заједница** на чистинама на ивицама саобраћајница, косинама и насипима.

Испашом стоке могуће је спречити формирање шипражја на овим стаништима.

У свим концептима неге треба да буде подржана разноврсност станишта, тј. степеновани мозаик неге на малим просторима; најмање 10 % целокупне површине треба да заузима појединачно дрвеће и групе дрвећа (нарочито значајно за фауну) као и ротација места испаше.

4. Комплекси биотопа њива

Са становишта интереса заштите природе, односно биотопа, значајно је *екстензивно коришћене њива (екстензивно обрађивана подручја у малим парцелама и са живицама на сувим стаништима)*. Генерално, екстензивирање обраде њива приоритетно има утицаја на заштиту ресурса (воде и земљишта) и тиме индиректно на заштиту биотопа.

Специјална нега ових комплекса биотопа, са становишта заштите природе, се не захтева.

5. Комплекс биотопа ливада и пашњака

Интереси заштите природе су задржавање ливада и пашњака и спречавање њиховог претварања у њиве посебно у долинама река и потока. Генерална мера је екстензификација (одустајања од ђубрења, исцрпљивања земљишта честим кошењем). Ове мере стога обухватају:

- ручно кошење и никада не косити велике површине у истом временском периоду,
- задржавање некошених "трака" између кошених површина, како би се угроженим животињама олакшао бег и избегаваље уништавања;
- местимично одлагање кошења до октобра, како би се биљкама које касније плоносе олакшало ширење (укључујући и високе траве);
- замену кошења испашом,
- ливаде са *Molinia coerulea* годишње косити само једном и то у периоду од октобра и притом остављати не покошена "острва"; алтернативно кошење у размацима од две до три године;
- на влажним лединама са високим шибљем спорадично кошење у зимској половини године (потискивање дрвећа које се ту шири);
- угаре пашњака и ливада кости касно у току године и у вишегодишњем размаку или спорадичано одстрањивање дрвећа.

6. Комплекси биотопа стајаћих вода и тресава

Само у изузетним случајевима захтева се нега стајаћих вода која треба да обухвати износ муља како би се зауставио процес зарастања. Такве мере неге могу да буду оправдане на Дајићком

језеру. Требало би преиспитати оправданост механичког уклањање бреза и смрча које се шире у Кошаниновом језеру. Посебна пажња треба да буде посвећена заштити влажних места (подручја извора и хидроморфних земљишта насталих под анаеробним условима).

7. Комплекси биотопа текућих вода

Високо вредне са становишта заштите природе су **блиске природи текуће воде** са високим квалитетом вода и **(семи)терестични приречни животни простори**. Нарочити значај добија задржавање природне динамике текућих воде која ствара абразионе и таложне обале, зоне различите јачине струјница воде као и зоне мирних вирова (*Студеница, Голијска река, Бревина*)

Да би испуниле своју функцију у систему везе биотопа под заштиту треба укључити њихово **целокупно алувијално подручје**. Природи блиске потоке и речне токове треба заштити. Делове речних токова оштећене хидротехничким захватима треба одговарајућим мерама ренатурализовати са циљем успостављања што веће динамике у алувијалној равни са одронима обала, депонованем седимената, променама тока вода, променама у динамици тока (*депонија дрвених отпадака од пилање у водотоку Студенице*).

Као минимум, захтева се остављање појасева ширине 5-10 m, који нису приведени намени, како би се умањио нанос еродираниг материјала као и хранљивих и штетних материја са пољопривредних површина.

Биотопи извора, као и површинске дренажне изворе треба ставити под заштиту уз узимање у обзир широких заштитних зона (минимум 20-30 m у свим правцима). Код олиготрофних извора овај простор треба десетоструко проширити.

Преграде и вештачка језера су процењена као тешки захвати у текућим водама, стога новонастале водене површине, са становишта заштите биотопа, нису оправдане.

Са становишта заштите биотопа, по правилу, **не захтевају се редовне мере неге у биотопима текућих вода**.

8. Комплекси биотопа насеља

У већим насељима као што су Ушће, Студеница, Рудно неопходно је формирање свих типова зелених површина, нарочито дрвореда дуж саобраћајница. У селима разбијеног типа (Градац, и др.) неопходно јр задржавање традиционалног начина уређења сеоских дворишта, воћњака и пољопривредних површина у окружењу села.

У зонама викенд насеља потребно је сачувати карактер високо планинског подручја. Постојећа викенд насеља су, архитектуром и окружењем, већ увелико променила слику традиционалног односа према средини, те је неопходно успоставити урбанистички ред са циљем задржавања традиционалности подручја. У зонама нових хотелских и рекреационих садржаја потребно је сачувати карактер високопланинског подручја и традиционалне слике окружења насеља.

9. Комплекси биотопа деградираниг земљишта:

Санација и рекултивација овог типа биотопа (оштећено и еродирано тло, тло развијено кроз сукцесију на сировом земљишту) се приоритетно врши применом био-инжењерских мера и мера интензивног закореневања тла. Најчешћи начин озелењавања је: затрављивање, озелењавање травним бусеном, садњом или сетвом). Мере се примењују према конкретним интервенцијама код: извођења скијашких, ловачких, шеталишних и других стаза; оштећења током градње објеката и инфраструктуре; коришћења минералних сировина (каменоломи, позајмишта песка и шљунка) и сл. Правила и мере заштите, неге и уређења обухватају следеће:

- крчење шума за изградњу скијашких стаза мора се ограничити на најмању меру, уз

поновно пошумљавање раскрчених површина које се не користе за планирану намену, или пошумљавање других површина у циљу надокнаде штете од сече;

- спроводити посебне мере које се односе на земљане радове, усецање терена под косинама, ублажавање снаге ветра (спречавање ерозије) које се утврђене посебном пројектом.

Заштита културних добара

Заштита непокретних културних добара, као један од фундаменталних елемената уређења и развоја простора, подразумева заштиту извора идентитета, културно-историјског и научно-образовног капитала, утврђивање ограничења која се тичу њихове употребе и афирмацију њихових споменичких вредности. Ово обухвата: заштиту, чување, конзервацију или обнову културних вредности у њиховом окружењу, са којим заједно стварају идентитет планског подручја; промовисање активности смишљених да ојачају економску базу локалне заједнице на којој се културне вредности налазе; унапређење квалитета живота локалног становништва.

Непокретна културна добра (НКД) се штите заједно са простором у коме се налазе и објектима од утицаја на њихов изглед, заштиту и коришћење, а тамо где су интегрисана у природни простор заједно са природним окружењем. Заштићена околина НКД је простор око тог добра од значаја за његову заштиту и адекватну презентацију. Овај простор изражених природних и антропогених вредности се штити и уређује као кохерентна целина коју чине објекти и окружење у оквиру кога се НКД формирало као препознатљива структура. Овде је обавезно очувати просторно-амбијентални склад између изграђених објеката и околног амбијента, а све радове на уређењу простора (након обављених истраживачко-конзерваторских радова и прибављених услова и сагласности надлежне установе заштите споменика културе) треба изводити тако да не угрожавају НКД. За НКД за која није утврђен обухват заштићене околине, могуће је планским документима дефинисати прелиминарну (“урбанистичку”) заштићену околину, док се граничне парцеле (по потреби) могу сматрати подручјем строго контролисаних активности (обавеза прибављања услова и сагласности надлежне службе заштите на пројектну документацију за све радове). Мере и обухват заштите прелиминарне заштићене околине, важиће до утврђивања обухвата заштићене околине НКД (допуна одлуке о утврђивању НКД).

Третман НКД засниваће се на одредбама ПП, прописаним мерама и условима чувања, коришћења и одржавања НКД (акт о утврђивању НКД) и условима надлежног завода за заштиту споменика културе. До утврђивања прецизних услова и мера заштите (на основу студије надлежног завода за заштиту споменика културе), дефинишу се опште мере заштите НКД:

- до окончања поступка утврђивања НКД, непокретности које уживају претходну заштиту, уживају исти третман као НКД;
- заштићена околина НКД ужива исту заштиту као непокретно културно добро;
- НКД се не смеју користити у сврхе које нису у складу са њиховом природом, наменом и значајем, нити на начин који може довести до њиховог оштећења;
- носиоци права, обавеза и одговорности у погледу коришћења, управљања и располагања НКД и друга лица која по било ком правном основу држе НКД, дужни су да га чувају, одржавају и спроводе утврђене мере заштите, да неодложно обавештавају надлежну службу заштите о правним и физичким променама насталим у вези са НКД, да дозволе научна и стручна истраживања, техничка и друга снимања, извођење мера техничке заштите, и да обезбеде његову доступност јавности;
- сви радови на НКД и непокретностима које уживају претходну заштиту, радови у обухвату њихове заштићене околине, као и други радови који могу проузроковати промену облика, изгледа или споменичког својства непокретних културних добара и евидентираних непокретности, могу се предузимати тек након што се прибаве услови и сагласност надлежног завода за заштиту споменика културе, као и услови и одобрења на основу прописа о планирању простора и изградњи објеката;

- на НКД, добрима под претходном заштитом и у обухвату њихове заштићене околине, не смеју се изводити радови који могу променити њихов облик, природу или изглед, без претходно прибављених услова и сагласности надлежног завода за заштиту споменика културе и услови и одобрења на основу прописа о планирању простора и изградњи објеката;
- забрањује се уништавање, прекопавање и заоравање археолошких локалитета, као и извођење земљаних радова на дубини већој од 40 cm, изградња свих врста објеката и инфраструктуре, неовлашћено ископавање, одношење камена и земље и прикупљање покретног материјала, без сагласности надлежне установе заштите, претходних археолошких истраживања и адекватне презентације налаза;
- уколико се у току извођења грађевинских и других радова наиђе на археолошка налазишта или археолошке предмете, извођач радова је дужан да одмах, без одлагања прекине радове, обавести о налазу Завод за заштиту споменика културе Краљево и предузме мере да се налаз не уништи и не оштети и да се сачува на месту и у положају у коме је откривен;
- радови који су планирани на простору за који је утврђено да обухватају НКД и добра која уживају претходну заштиту, нису дозвољени пре обављања заштитних археолошких истраживања;
- приликом извођења реконструкција у амбијентима са споменичким вредностима, у највећој могућој мери успоставити хармоничан просторни склад пројектовањем у контексту, уз ослањање на споменичке вредности наслеђа у окружењу;
- забрањује се препарцелација постојећих грађевинских парцела у обухвату заштићене околине НКД;
- забрањује се сеча стабала и уклањање остале вегетације у обухвату заштићене околине НКД, осим под условима и надзором надлежне службе заштите;
- забрањује се извођење радова којима се врши промена облика или нагиба терена у обухвату заштићене околине НКД;
- забрањује се градња објеката у обухвату заштићене околине, који својом наменом, архитектуром и габаритом угрожавају НКД;
- забрањује се постављање ваздушних електро и ТТ водова преко парцела у обухвату заштићене околине НКД и утврђује обавеза извођења претходних заштитних археолошких ископавања у случају подземног извођења инфраструктуре и враћање терена у првобитно стање по окончању радова;
- забрањује се складиштење материјала, формирање депонија и производних постројења у обухвату заштићене околине НКД;
- све активности на уређењу простора у обухвату заштићене околине НКД, изводити тако да не угрожавају НКД, као и да својим карактером, обликом или габаритом не доминирају над њиме.

Зоне концентрације идентификованих културних добара, археолошких налазишта, значајног фонда очуваних објеката народног градитељства, као и културне и природне стазе и итинерери (који се уклапају у културне, научне, образовне, рекреативне и друге програме), могу се прецизније утврдити након детаљног рекогносцирања терена на нивоу ПП. Заштита и ревитализација ових зона представљаће посебан подстицај за развој сеоских области (пре свега, развој одговарајућих облика туризма).

Манастир Студеница - режими заштите

Манастир Студеница је утврђен за споменик културе 1947. године (Решење о утврђивању манастира Студеница за непокретно културно добро - споменик културе, Завод за заштиту и научно проучавање споменика НРС, број 421/47), док је за непокретно културно добро од изузетног значаја утврђен 1979. године (Одлука о утврђивању непокретних културних добара од

изузетног и од великог значаја, "Сл. гласник СРС" број 14/79). Заштићена околина манастира је утврђена 1988. године (Одлука о утврђивању границе непосредне околине и заштити природног простора манастира Студеница, број 350-22/88, "Службени лист општине Краљево" број 13/88). У Листу светске баштине UNESCO, уписан је 1986. године (под бројем 389), а према критеријумима везаним за: уметничку вредност византијског живописа Краљеве цркве; „монументални стил“ зидних слика Богородичине цркве; архитектонски стил Богородичине цркве, као модела „рашке школе“; сагледивост културно-пејзажне целине, коју манастир чини са заштићеном околином; историјски, културни и духовни значај Студенице за српску средњовековну државу, српску православну цркву и српски народ.

На основу до сада спроведених истраживања и рекогносцирања терена, израђених студија, урбанистичких планова и идентификованог стања на терену, дефинише се тростепени режим заштите:

- режим заштите I степена - манастир Студеница ("property zone") и његова непосредна заштићена околина ("core zone");
- режим заштите II степена - шире непосредно окружење и природни простор манастира Студеница ("buffer zone");
- режим заштите III степена - културни предео манастира Студеница ("Слив реке Студенице").

Подручје посебне намене везано за манастир Студеница, у коме су дефинисане зоне са I и II степеном заштите (а које су, у складу са смерницама за примену *Конвенције о заштити светске баштине*, означене као "core zone" и "buffer zone"), проширује се на шири предео око манастира Студеница, на коме су уз слив реке Студенице идентификована, евидентирана и валоризована бројна културна добра, са природним одликама изузетних вредности, те се читава просторна (предеона) целина "Слив реке Студенице" дефинише као културни предео.

III-ом се дефинише посебна намена у оквиру зона заштите:

- *зона културног добра (режим заштите I степена)* - обухвата простор на коме је само заштићено културно добро ("property zone") - манастир Студеница, укључујући и простор за његову рехабилитацију и коришћење ("core zone"). Њу чине манастирски комплекс са историјским језгром, објектима у функцији и археолошким остацима манастирских грађевина унутар њега, манастирска економија, монашко гробље, гостински конак, Карађорђево конак, амбуланта, објекти некадашње Земљорадничке задруге са угоститељским објектом и некадашњи Дом културе, слободне површине, саобраћајни прилаз, као и објекти комуналне инфраструктуре, неопходни за функционисање културног добра. У овој зони се захтева потпуна контрола изградње, строго лимитирана и у служби афирмације градитељског наслеђа уписаног на Листу светске баштине;
- *заштићена околина културног добра (режим заштите II степена)* - представља непосредно окружење културног добра (манастир Студеница) и у функцији је очувања интегритета културног добра. У њој важан ресурс представља мањи хотел (тренутно ван функције), мала хидроелектрана, појединачна домаћинства, сеоска домаћинства са пољопривредним земљиштем, пољопривредно земљиште, шуме и шумско земљиште. Ова зона представља ширу амбијенталну целину, унутар које је пожељно контролисано развијати садржаје у складу са значајем и потребама манастира Студенице, природним и створеним вредностима околине. У овој зони се захтева потпуна контрола изградње, строго лимитирана и у служби афирмације градитељског наслеђа уписаног на Листу светске баштине, и у служби ревитализације постојећих сеоских домаћинстава и традиционалне пољопривредне производње;
- *простор културног предела (режим заштите III степена)* - заузима највећи део зоне заштите у сливу реке Студенице, у оквиру које је формирана сакрална топографија са

великим бројем категорисаних и евидентираних културних добара (цркве и црквишта, испоснице, гробља, напуштене насеобине, трагови утврђења), али и жива рурална насеља разбијеног типа (са ретким примерима народног градитељства), окружена пољопривредним земљиштем или шумом. За ову зону се препоручује унапређење предеоних одлика и обнова путне инфраструктуре ка евидентираним или утврђеним непокретним културним добрима, ревитализација насеља, дефинисање културних рута, као и даље рекогносцирање и истраживање подручја.

Овим ПП-ом предвиђена је детаљна разрада (на нивоу регулационог плана) заштићене околине манастира Студеница (непосредна околина и природни простор манастира), која обухвата зоне са режимом заштите I и II степена ("core zone" и "buffer zone"), уз дефинисање посебних правила уређења, грађења и коришћења подручја, према утврђеним режимима заштите простора (природна и културна добра), а за потребе директног спровођења плана и стварања планског основа за утврђивање јавног интереса.

6.4.3 Заштита животне средине у сектору саобраћаја

Утицаји из саобраћаја на загађење животне средине су временом све већи, посебно када се мисли на теретни саобраћај и акцидентна загађења. Генерално, унапређењем квалитета горива и возила, доћи ће до неминовног смањења количине загађујућих материја у ваздуху и до смањења буке. Још један од начина је модернизација саобраћајне инфраструктуре. То подразумева поштовање неопходних одстојања (заштитних појасева), увођење звучних баријера према становању у виду техничких и биолошких решења за смањење буке у насељу. Озелењавање дуж фреквентних саобраћајница је увек добар избор заштите од буке и загађења (формирање зелених коридора).

Један од основних планских циљева ПП када је у питању саобраћај је изградња обилазнице око манастирског комплекса, која има за циљ да смањи интензитет транзитног саобраћаја у зони непосредног утицаја. У функцији интегралне заштите природних и културних вредности овај циљ се стратешки може посматрати као позитиван, али с обзиром на природне карактеристике планиране трасе могу се остварити значајни негативни утицаји и током изградње и експлоатације саобраћајнице. Траса се планира долином Студенице, коју чине шумско природна станишта чија фрагментација има значајан негативан утицај на заштиту предела и живог света. У режиму заштите I и II степена заштите природних добара забрањено је пресецање нових јавних путева, односно и у зони III уколико се изградњом могу изазвати неповољне промене квалитета земљишта, вода, ваздуха, живог света, лепоте предела и културних добара. Са становишта заштите природе увек је пожељно користити постојеће трасе приликом изградње и реконструкције, како се не би додатно фрагментисао простор. Значајни негативан утицај у том смислу остварују некатегорисани шумски путеви чији се обим интензивира из године у годину.

Код изградње нових саобраћајних капацитета, потребно је придржавати се постојећих техничких норматива, законских прописа и правилника, у циљу смањења деградације природе и смањења заузимања земљишта. Реконструкцију постојећих саобраћајних капацитета, категорисаних путева потребно је реализовати уз поштовање прописаних режима и мера заштите.

Процењује се као неопходност успостављања мониторинга за праћење стања животне средине и контролу спровођења мера за очување животне средине у домену саобраћаја, нарочито у зонама са повећаним ризиком функционисања (бензинске и гасне станице и складишта горива). Током изградње и експлоатације саобраћајних капацитета морају се предузети мере и контрола негативних утицаја на животну средину, а ако до акцидентна дође морају се предузети мере брзе санације и рекултивације како не би имали нежељених импликација. У оквиру постојеће изграђености путева, као и при изградњи нових саобраћајница, поред осталих мера, морају се

установити **еколошки прелази** у складу са Правилником о техничко технолошким решењима која омогућавају несметану и сигурну комуникацију дивљих животиња („Сл. гласник РС“ бр. 72/10) поглавље - 6.3.3.2 *Заштита биодиверзитета*, ове процене.

6.4.4 Заштита животне средине у сектору комуналне инфраструктуре

У току нове изградње, реконструкције и доградње постојеће инфраструктуре (водоводна мрежа и фекална канализација, постројења за пречишћавање ОВ, електро, енергетска и телеком) могу се из различитих разлога јавити негативни (углавном привремени) утицаји на животну средину (деградација земљишта при трасирању, нагомилавање шута и другог отпада, загађење воде). У циљу превенције од штетног деловања и заштите животне средине неопходно је приликом изградње инфраструктурних система придржавати се услова и мера заштите које прописују технички стандарди и нормативи и то: пре почетка изградње, у току изградње, у току редовног рада и након експлоатације инфраструктурних објеката.

Приликом израде техничке документације потребно је применити савремена решења уз поштовање важећих стандарда и норми за сваку област, као и услове надлежних институција. Све радове на уређењу простора и изградњи објеката извршити према верификованој техничкој документацији.

Опште мере предвиђене законским и другим прописима, подразумевају нормативе и стандарде, који се примењују при изградњи објеката, као и при избору опреме и уређаја. Пре свих морају се поштовати одредбе и у словесу Завода за заштиту споменика културе, Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 91/10, 14/16), Уредба о режимима заштите („Сл. гласник РС“, бр. 31/12), Уредба о проглашењу ПП Голија. Сви радови и активности се морају ускладити са степеном заштите (забрана трасирања и изградње у зонама I и II режима заштите природе, или искључиво под посебним Условима и надзором завода за заштиту природе, уколико се утврди виши интерес), односно приоритетним активностима које је неопходно извести у превенцији удеса, поплава, болести или у случају одржавања постојећих објеката (нпр. далековода).

Општом мерама обухваћени су и услови надлежних органа и организација код издавања услова, одобрења и сагласности за изградњу објеката, извођење радова и употребу објеката. При изградњи морају се поштовати сви технички прописи предвиђени законом. Опрема треба да буде атестирана, прописно заштићена, обележена и са свим упутствима за безбедан рад. Током рада на изградњи потребан је максимална заштита постојеће вегетације. У току ископа, обавезно се мора издвојити хумус, који ће се користити, након завршених радова, за санацију и нивелацију са околним простором.

Са гледишта животне средине примарна заштита од утицаја изградње и експлоатације **далековода** се обезбеђује избором трасе ван насеља, заштићених објеката и простора са природним и културним добрима, а допунска успостављањем заштитног и извођачког појаса, на појединим деоницама планским условљавањем појачане електричне и механичке сигурности и/или минимално дозвољених сигурносних висина и удаљености инсталације далековода.

Посебним уочљивим ознакама и бојама обележити стубове и проводнике у зони уочених миграторних кретања птица, како се не би десила страдања. На делу трасе која пролази кроз осетљива подручја потребно је применити све познате методе и поступке који ће минимизирати утицај далековода на природни амбијент ("уклапање у амбијент" применом одговарајућих премаза - боја за стубове, обликом и висином стуба, смањењем броја приступних путева, вођење два далековода на заједничким стубовима и слично).

Код изградње објеката **телекомуникационе мреже** долази до промена у животној средини које су ограничене на непосредну околину локације на којој се изводе радови и привременог су

карактера. По изградњи система телекомуникационих мрежа побољшавају се услови живљења и побољшава социјална структура, тј. позитивно утиче на стандард становништва.

ЕЕ – обновљиви извори енергије

Када говоримо о *електроенергетском сектору*, један од оштрих циљева је рационална потрошња и веће коришћење обновљивих извора енергије. Међутим многа истраживања говоре да се могу очекивати значајни негативни утицаји и поремећаји у постојећој екосистемској равнотежи у сектору *промовисања обновљивих извора енергије* (изградњом минихидроелектрана – решења која су преузета из планова вишег реда на основу података о добијеним енергетским/грађевинским дозволама). Планирање МХЕ (посебно деривационог типа) предвиђају зацељвање делова тока реке која се мења еколошки статус у зони интервенције и низводно. Врло често се дешава да новоизграђени објекти потпуно промене хидролошки режим (без обзира на услове и обавезе према законима) што штетно утиче на биолошки минимум (оптимум), обласки екосистем и биотопе. Због тога било какве активности по питању изградње МХЕ у оквиру Парка природе „Голија“ (резервата биосфере) нију оправдане, без јасне државне стратегије коришћења хидропотенцијала малих водотокова, посебно оних у оквиру подручја природних добара.

Потреба за увођењем обновљивих извора енергије у конвенционалну употребу, је неизбежна а самим тим и утврђивање економске и еколошко подобности приликом избора који се своди на биомасу, ветар, соларну енергију и геотермалну енергију. Сви видови коришћења нових извора енергије морају задовољавати стандарде заштите животне средине. Ветроелектране се не могу градити у зонама са режимом заштите природе I и II степена, већ само на антропогеним површинама на спољним границама III зоне заштите природних добара.

Заштита животне средине у сектору управљања отпадом

Управљање отпадом на подручју Плана мора бити део интегралног управљања отпадом на локалном и регионалном нивоу и спроводиће се у складу са Законом о управљању отпадом („Сл. гласник РС”, бр.36/09 и 88/10), Законом о амбалажи и амбалажном отпаду („Сл. гласник РС”, бр.36/09), Правилником о категоријама, испитивању и класификацији отпада („Сл.гласник РС” бр.56/10), Правилником о начину складиштења, паковања и обележавања опасног отпада („Сл. гласник РС”, бр.92/10), Правилником о обрасцу Документа о кретању опасног отпада и упутству за његово попуњавање („Сл. гласник РС”, бр.114/03) и Правилником о условима и начину сакупљања, транспорта, складиштења и третмана отпада који се користи као секундарна сировина или за добијање енергије („Сл. гласник РС”, бр.98/10).

У области управљања отпадом на планском подручју примењиваће се следећи принципи:

- смањење количине отпада (превенција стварања отпада, поновна употреба производа за исту или другу намену);
- рециклажа отпада (ради добијања сировина за производњу истог или другог производа);
- коришћење вредности отпада (компостирање, коришћење енергије из отпада и др.);

безбедно одлагање отпада на депоније.

У области **управљања комуналним отпадом** предвиђа се:

- санација свих дивљих депонија и рекултивација земљишта са контролом свих подземних вода које могу да буду под посредним и непосредним утицајем постојећих сметлишта;
- успостављање сакупљачке мреже на цео плански обухват и увођење примарне сепарације који обухвата сепарацију отпада на извору настанка који има за циљ смањење укупне количине отпада који се транспортује на гравитирајуће регионалне депоније. На тај начин се повећава проценат смањења органског биоразградивог отпада који се депонује (у складу са српским и европским нормативима и стандардима).

Издвајањем биоразградивог отпада стварају се услови за успостављање процеса компостирања у оквиру домаћинства.

- неопходно је лоцирати и поставити судове за сакупљање отпада према потребама и микролокацијским условима (омогућен прилаз возилима за пражњење судова).
- неопходно је успоставити систем сакупљања осталих врста отпада према важећим прописима и стандардима (индустријског, опасног, грађевинског...).

Кроз приоритетне мере, предвиђа се:

- унапређење организованог сакупљања и транспорта отпада са планског подручја, уз повећање броја становника обухваћеног сакупљањем отпада;
- подстицање сепарације, поновна употреба, компостирање и рециклажа отпада (дрвеног отпада);
- санација сметлишта, посебно дуж обала и у зони изворишта водоснабдевања

Одлагање комуналног, грађевинског, кабастог отпада, опасног отпада и амбалаже забрањено је у режиму I и II степена заштите заштићених природних добара, као и на идентификованим просторним целинама са посебним природним обележјима и вредностима (еколошко значајним подручјима и еколошким коридорима еколошке мреже и међународно значајним подручјима за птице, лептире и биљке).

Унапређење свести о потреби смањења количине отпада на извору, поновног коришћења и рециклаже отпада (селективно одлагање отпада), обезбедиће се припремом и спровођењем образовних програма и путем средстава јавног информисања.

6.4.5 Развој еколошке свести и информисање јавности

Развој еколошке свести је битан параметар у свим аспектима развоја и представља информисаност о значају заштите животне средине, те се овде јавља као посебан одељак. Подразумева не само познавање законских прописа из области заштите животне средине, значај заштите животне средине и информације о њеном квалитету, већ и јавно учешће у доношењу одлука о заштити животне средине у којој човек живи.

Доминантна заштитна функција планског подручја захтева прилагођавање постојећих и планираних делатности и примену прописаних режима заштите, решења и мера заштите животне средине. То подразумева:

- у области пољопривреде - примену органског начина узгајања биљака, без хемијски суплемената, кроз сталну едукацију о значају узгајања биљака у чистој животној средини, наводњавање незагађеном водом, адекватно управљање пољопривредним отпадом,
- у области туризма контролисану посету и инфраструктурну опрему,
- из области управљања отпадом стимулисање рециклаже и селекцију отпада на извору,
- у индустрији примену еколошких стандарда и БАТ технологија у производњи,
- из домена енергетике коришћење социјално прихватљивих обновљивих извора енергије и успостављање енергетске ефикасности.

Развој еколошке свести се постиже спровођењем програма и пројеката, као и увођењем еколошког образовања које се односи на смањење свих облика загађења, сепарацији отпада, рационалном коришћењу воде, земљишта и енергије. Посебно је важно промовисати органску пољопривреду и едуковати локално становништво у органској производњи здраве хране. Јавност мора бити информисана и преко средстава јавног информисања.

У циљу информисања јавности о ПП и његовом могућем утицају на животну средину, услове живота становништва, као и у циљу обезбеђења пуне отворености поступка припреме (рани

јавни увид плана, предлога плана) и доношење (усвајање) плана, јавност мора, пре доношења било какве одлуке, као и после усвајања плана, имати приступ информацијама које се односе на план и СПУ, на шта пре свега обавезује законска регулатива.

6.4.6 Заштита здравља становништва

Заштита здравља становника је најважнији циљ заштите животне средине и обезбеђује се:

- општом здравственом превенцијом здравља становништва,
- смањењем емисије загађујућих материја и изложености њиховом штетном дејству;
- смањењем штетних ефеката буке (заштитом и унапређењем постојећих шума, шумског земљишта и заштитних "зелених појасева" и подизањем нових заштитних "зелених појасева" уз саобраћајнице и нова привредна постројења, односно заштитног зеленила у насељима),
- смањење излагање емисијама електромагнетног зрачења које емитују објекти и уређаји различитог (нискофреквентног и високофреквентног нивоа),
- превенција удесних ситуација.

Смањење буке, вибрација и нејонизујућег зрачења врши се подизањем појасева заштитног зеленила и техничких баријера за заштиту од буке на најугроженијим локацијама (дуж аутопута), применом прописаних дозвољених нивоа буке у изграђеним подручјима насеља, као и применом прописаних мера заштите од нејонизујућег зрачења (далеководи, трафо станице, мобилне и базне станице и антенски стубови), као и прописима из области заштите од пожара.

Заштита здравља се постиже и обезбеђењем редовне контроле здравствене исправности намирница и квалитета воде за пиће, као и системом адекватне здравствене заштите – изградњом и реконструкцијом постојећих објеката здравствене заштите и обезбеђењем доступности објектима и услугама здравствене заштите и других јавних служби од значаја за здравствени и социјални статус грађана.

Заштита од буке

Бука, пратилац модерног начина живота углавном се јавља у насељима, туристичким објектима и дуж фреквентних саобраћајница. Бука се на предметној територији не контролише у контексту редовног мониторинга. Опште мере заштите од буке заснивају се на спровођењу мера и активности које се односе на смањење буке у животној средини према Закону о заштити од буке у животној средини („Сл. гласник РС” бр. 88/10), Уредби о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини ("Сл. гласник РС", бр.75/10).

Иако није доминантан загађивач, генератор буке на предметном простору је саобраћај. Поред зеленила као опште мере за ублажавања штетног утицаја буке, изградња обилазнице око осетљивог простора – манастира Студеница, обезбедиће значајно смањење фреквенције транзитних возила а самим тим и ниво буке.

Поред зеленила један од начина за смањење нивоа буке је изградња вертикалних заштитних зидова (баријера). Вертикални зидови представљају грађевинске конструкције од развог материјала (армирани бетон, бетон, опека, камен, дрво, алуминијум, стакло, пластика и др.), налазе се у профилу саобраћајнице у виду вертикалне препреке и заштиту од буке врше рефлексијом и апсорпцијом звучних таласа. Њихова примена долази до изражаја у условима ограниченог простора. У зависности од положаја објекта кога треба заштитити од буке у односу на саобраћајницу, постоји више типова вертикалних заштитних зидова: рефлектирајући, апсорбујући и високо апсорбујући. Као заштита од саобраћајне буке, најуспешнији резултати се постижу високо - апсорпционим оградама које се најчешће израђују као сендвич од

перфорираног метала или дрвета. Као пунило примењује се материјал који има високу апсорпцију звука.

Заштита од електромагнетног зрачења

У складу са Законом о заштити од нејонизујућих зрачења („Сл. гласник РС“, бр. 36/09) и свим подзаконским актима, опште превентивне мере заштите животне средине од електромагнетног зрачења, ће се постићи одржавањем прописаних сигурносних висина и удаљености у заштитној зони објеката (извора – далеководна и трафостаница), што ће смањити ризик негативних утицаја и на здравље људи у окружењу.

Максималне вредности **нејонизујућег зрачења** - електричног (kVeff/m) и магнетног поља (mT) при нормалном раду далеководна морају бити у границама препоручених од стране Светске здравствене организације (WHO), односно норматива који су прихваћени од Међународног удружења за заштиту од зрачења (IRPA), Међународне комисије за заштиту од нејонизујућег зрачења (INIRC) и Европског комитета за стандаризацију у електротехници (CENELEC).

Према наведеним препорукама, дозвољена ефективна вредност износи за:

а) електрично поље :

- $K_{\max} = 5 \text{ kV/m}$, за особе које трајно бораве у близини електроенергетских објеката,
- $K_{\max} = 10 \text{ kV/m}$, за раднике који одржавају електроенергетске објекте.

б) магнетна индукција:

- $B_{\text{ef}} = 0.1 \text{ mT}$, за раднике који одржавају електроенергетске објекте и особе које трајно бораве у близини електроенергетских објеката.

Заштитне зоне које план успоставља (за планиране објекте изворе нејонизујућег зрачења, а према законским прописима – Закону о енергетици („Сл. гласник РС“, бр. 145/14) и Закону о заштити од нејонизујућих зрачења („Сл. гласник РС“, бр. 36/09) обезбеђују превентивну заштиту становништва, са вишеструко нижом вредношћу магнетног и електричног поља од препоручених вредности.

Заштита од удеса

Мере и поступци превенције одређени су на основу података добијених проценом значајних аспеката, плана заштите од удеса и других мера управљања ризиком од удеса – мера безбедности приликом акцидентне ситуације при превозу опасних материја... Према условима заштите природе, транспорт, руковање и употреба опасних материја је забрањена у оквиру режима I и II зоне заштите природних добара, а у трећој зони на начин којим се не угрожава животна средина

Основни циљеви управљања хемикалијама и заштита од удеса су:

- усклађивање националних прописа из области управљања хемикалијама и заштите од удеса са законодавством ЕУ;
- ревизија националних прописа о удесима у индустрији и транспорту;
- ратификовање важних међународних Конвенција који се односе на хемикалије и удесе (Ротердамска, Стокхолмска и сл.);
- успостављање и развој информационог система за управљање хемикалијама и заштиту од удеса;
- у случају удеса припрема мера и поступака санације земљишта, као и у случају појединачних (изолованих) инцидената;
- при транспорту опасних материја дуж коридора смањењем опасности од удеса; благовремено отклањање свих техничко-технолошких недостатака;

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

- организовање радионица за едукацију свих учесника систему управљања ризиком и одговором на хемијске удесе;
- контрола опреме и уређаја у ЕХ заштити.

Мере за отклањање последица удеса (санација) су део процеса заштите од удеса, које имају за циљ праћење постудесне ситуације, обнављање и санацију животне средине, враћање у првобитно стање, као и уклањање опасности од могућности поновног настанка удеса. Да би се санација успешно спровела мора да обухвати израду плана санације и израду извештаја о удесу.

ПП-ом у оквиру природног добра Парка природе „Голија“ нису предвиђена постројења која ће имати обавезу да спроводе посебне мере заштите од удеса (севесо постројења). Планирање ових објеката ван Парка природе, могући су уз примену законских прописа (Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама („Сл. гласник РС“ бр. 87/17) и друга законска регулатива: Правилника о листи опасних материја и њиховим количинама и критеријумима за одређивање врсте докумената које израђује оператер севесо постројења, односно комплекса („Сл. гласник РС“, бр. 41/10), Правилника садржини обавештења о новом севесо постројењу односно комплексу, постојећем севесо постројењу, односно комплексу и о трајном престанку рада севесо постројења, односно комплекса („Сл. гласник РС“, број 41/10), Правилника о садржини Политике предвенције удеса и садржини и методологији израде Извештаја о безбедности и Плана заштите од удеса („Сл. гласник РС“, број 41/10).

Заштита од пожара регулисана је Законом о заштити од пожара („Сл.гласник РС“ бр. 111/09 20/15, 87/18 и 87/18 – др.закон) и обухвата скуп мера и радњи нормативне, организационо техничке, превентивне и друге природе.

Општи услови и мере заштите од пожара, односе се на:

- обезбеђивање потребних сигурносних удаљености од запаљивих објеката у случају стварања електричног лука и велике потенцијалне разлике;
- правилан избор опреме, према условима средине где је иста уграђена;
- примену уземљене заштитне ужади и уземљење стубова дуж целе трасе далековода, у циљу заштите далековода од грома.

Заштита од елементарних непогода је организован систем заштите, спасавања људи, материјалних добара и животне средине, као и отклањања последица елементарних непогода, а регулисана је Законом о смањењу ризика од катастрофа и управљање ванредним ситуацијама. („Сл. гласник РС“, бр. 87/18).

Имајући у виду природне карактеристике планског подручја, као и на основу спроведене анализе и услова надлежних институција подручје ПП подложно је, у одређеној мери, опасностима од следећих елементарних непогода:

- земљотрес
- клизање тла,
- атмосферске непогоде,
- поплава, бујица и ерозија.

У складу са интегралним управљањем елементарним непогодама, циљеви су:

- очување и унапређење заштите од елементарних непогода,
- спровођење мера превенције, приправности и одговора на елементарне непогоде, на свим нивоима (од предузећа до Републике Србије),
- институционално, организационо и кадровско јачање система заштите од елементарних непогода и формирање регионалног система заштите.

Концепција заштите и управљања полази од чињенице да је на свим нивоима и у свим фазама планирања потребно дефинисати прихватљив ниво ризика од елементарних непогода. Системом

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

превентивних, организационих и других мера и инструмената, интервенише се у циљу спречавања настанка ризика од елементарних непогода, односно смањивања последица на прихватљив ниво.

Потребно је у наредном периоду развијати систем интегралне заштите од елементарних непогода. На основу Закона о смањењу ризика од катастрофа и управљање ванредним ситуацијама („Сл. гласник РС“, бр. 87/17) и на основу Процене угрожености доноси се *План заштите и спасавања у ванредним ситуацијама*, а у складу са Националном стратегијом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама Републике Србије.

Услови и мере заштите од земљотреса:

- параметре са карте сеизмичког хазарда за повратни период 475 година (на површини терена, за емпиријски процењену средњу брзину локалног тла до дубине 30 m и одговарајући динамички фактор амплификације на максимално хоризонтално убрзање), изражене интензитетом земљотреса у степенима ЕМС-98 скале, користити као мере ограничења употребе простора.
- при прорачуну конструкције објеката примењивати одредбе које се односе на прорачун, а садржане су у Правилнику о техничким нормативима за изградњу објеката високоградње у сеизмичким подручјима („Сл. гласник СФРЈ“ 31/81, 49/82, 29/83, 21/88 и 52/90),
- као мере ограничења употребе простора користити податак да је простор у оквиру VIII, VIII- IX степена сеизмичног хазарда (ЕМС -98), за поврати период од 475 година.

Мере заштите од клизишта:

Санирање клизишта и спречавање појаве нових извршиће се применом техничких и биолошких мера. Смернице за управљање ризиком од клизишта:

- израда катастра клизишта за планско подручје;
- припрема и организација превентивних мера одбране од клизишта;
- информисање становништва о факторима интензивирања клизишног процеса.

Мере заштите од атмосферских непогода:

Одбрана од *града* оствариваће се мрежом противградних објеката, као делом противградне одбране шире територије.

Систем одбране од штетних последица *атмосферских падавина, мраза и поледице*, неопходно је развијати у регионалним и локалним условима. Ово се пре свега односи на повећање поузданости рада инфраструктурних система и одржавања саобраћајница. Борба против снега и поледице се одвија у оквиру редовних осматрања, мерења метеоролошких параметара и проглашавање одговарајућег степена приправности, у циљу да надлежне службе благовремено приступе акцији чишћења саобраћајница и других површина и објеката.

Мере заштите од поплава, бујица и ерозије:

- прописано одржавање одбрамбених насипа, перманентна контрола стања насипа и регистравање негативних појава, у оквиру пасивне одбране од поплава. У случају непосредне опасности, спровести предузимање ванредних мера за одбрану.
- организација превентивних мера одбране од поплава (примена савремених информационих система за управљање, формирање оперативног штаба за заштиту од поплава, успостављање система координације и раног упозорења о опасности од поплава, информисање и обука становништва).
- перманентна контрола ерозионих процеса у сливу Студенице, као мера превенције и активне одбране од поплава.
- израда Плана за проглашење ерозионих подручја и одбрану од бујичних поплава, што представља законску обавезу за све општине на чијим се територијама налазе бујични токови, а у циљу интегралне заштите.

6.4.7 Прекогранична сарадња

Без обзира што се планом не предвиђају пројекти и решења којим би се изазвали прекогранични утицаји, нити се предметни обухват налази у пограничној зони, спровођење и имплементација ПП у оквиру заштите културне и природне баштине превазилазе регионалне и националне нивое и захтева сарадњу међу државама у оквиру програма UNESCO: Светска културна баштина и Човек и биосфера (MAB –Man and Biosphere).

Манастир Студеница је уписан 1986.год. у "Листу светске баштине" под бројем 389 (UNESCO).

Програм MAB постоји од 1970. године у оквиру Организације Уједињених нација за образовање, науку и културу (UNESCO). Један од пројеката програма MAB било је и стварање светске мреже заштићених подручја названих резервати биосфере.

Три су основне функције резервата биосфере:

- заштита – предела, екосистема, врста и генетичке разноврсности
- развој – друштвено-економски заснован на принципима одрживости
- подршка – научно-истраживачки рад, праћење стања (мониторинг), образовање и размена информација

Резервати су просторно организовани у три зоне, са различитим функцијама и режимима заштите. Стратегија за резервате биосфере садржи четири основна циља:

- очување природне и културне разноврсности,
- активно учешће локалног становништва у управљању резерватом усклађено с просторним планирањем,
- истраживање, праћење, образовање и обучавање
- формирање светске мреже резервата биосфере.

Светска мрежа броји 669 резервата биосфере у 120 држава. У Србији су проглашена два резервата биосфере и то Голија-Студеница 2001. године и Бачко Подунавље 2017. године.

Имплементација програма заштите светске културне и природне баштине спроводи се и обезбеђује преко Владе РС, која дефинише кординациона тела и међународне субјекте (UNESCO).

Поред тога, како је за чланице Европске уније један од главних циљева програма NATURA 2000 - формирање заједничког ГИС-а за размену векторских и алфанумеричких података, за Србију као потенцијалног кандидата за чланство у ЕУ то значи и прихватање међународних стандарда, не само кад је у питању база података, него и све друге активности у вези са заштитом природе

(успостављање унифицираног мониторинг система за све чланице ЕУ, у функцији контроле загађености животне средине). Локалне територијалне јединице које улазе у границе планског подручја, заједно са одговарајућом надлежном институцијом у Србији треба да спроводе активности у складу са Начелом међународне сарадње – на очувању биолошке разноврсности Републике Србије, које превазилазе државне границе Републике Србије.

6.5 МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЧИНИОЦА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

У овом поглављу ће бити дефинисане мере и инструменти заштите, очувања и унапређења квалитета ваздуха, вода и земљишта, као најзначајних фактора доминантне заштитне функције планског подручја посебне намене.

6.5.1 Мере заштите ваздуха

Заштита ваздуха од загађења постиже се смањењем нивоа емисије из постојећих и планираних извора загађивања ваздуха кроз следеће мере:

- планирањем и пројектовањем зелених коридора дуж постојећих и планираних саобраћајних коридора и око привредних објеката,
- применом мера заштите ваздуха од загађивања и заштите од буке и применом најбољих доступних технологија при изградњи и функционисању државних путева,
- заштитом и очувањем стања шума, шумског земљишта и свеукупног зеленила,
- стратешким планирањем објеката и инфраструктуре који доприносе већем коришћењу обновљивих извора енергије (геотермалне енергије, биомасе, соларне енергије...),
- израдом плана и програма за повећање енергетске ефикасности у производњи, дистрибуцији и коришћењу енергије (домаћинства, јавни објекти и привреда),
- предузети мере смањења загађења ваздуха на локацијама где је загађење идентификовано увођењем техничкотехнолошких стандарда са циљем смањења емисија, уз перманентну контролу емисије; извршити рекултивацију...
- санирањем свих локација на којима се депонује отпад (сметлишта),
- успостављањем система континуираног праћења квалитета ваздуха и извештавањем о извршеним мерењима и евентуалним прекорачењима ГВЕ.

6.5.2 Мере заштите вода

Општи режими и мере заштите вода:

- у циљу заштите квалитета пијаће воде обезбедити санитарну заштиту изворишта водоснабдевања (укључујући и разводну мрежу); у санитарним зонама заштите изворишта забрањене су све активности које могу угрозити здравствену исправност воде прописане чл. 27., 28. и 29. Правилника о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања ("*Сл. гласник СРС*", бр. 92/08);
- успостављање непосредне и уже зоне заштите локалних изворишта, односи се на забрану уношења свих материја и супстанци које загађују или могу загадити подземне воде и водоносне слојеве,
- забранити и ограничити примену пестицида и других хемијских средстава ван зона санитарне заштите,
- обавезно каналисање и пречишћавања свих отпадних вода из објеката који морају бити прикључени на насељско ППОВ, односно санитарно безбедно прикупљање и

- пречишћавање свих отпадних вода на одговарајућим компактним постројењима за пречишћавање отпадних вода (биодискови, лагуне и сл.), који су прихватљиви за природне мање урбане зоне,
- увођење отпадних вода насеља и предузећа, које се по Правилнику (по показатељима МДК) могу упуштати у канализацију без предtretмана, у ППОВ општег типа,
 - обезбеђивања предtretмана отпадних вода погона које се не могу упуштати у канализацију (по показатељима МДК), до стања да смеју да буду упуштене у канализацију,
 - санитација сеоских насеља која не могу да буду обухваћена групним системима, посебно у брдским подручјима, обављаће се по принципима руралне санитације, са одвођењем отпадних вода у прописане вододрживе септичке и/или уз изградњу биолошких (екосистемских процесора), уз оперативну организацију даљег поступка са отпадним водама (пражњење и одношење у ППОВ),
 - смањење ризика од контаминације земљишта уз саобраћајнице загађеним водама са саобраћајнице услед изливања опасних материја које се транспортују,
 - забрана транспорта опасних и отровних материја изван за то предвиђених саобраћајница и њихово складиштење изван за то предвиђених површина,
 - смањења ризика од непрописног складиштења или употребе нафтних деривата или агрохемијских средстава,
 - примене мера заштите вода од загађивања и примена најбољих доступних технологија при изградњи и функционисању државних путева и експлоатацији минералних сировина,
 - промовисањем пољопривреде на малим поседима без коришћења хемикалија, доприноси се очувању површинских и подземних вода (локалних изворишта водоснабдевања) и свих водних тела у окружењу,
 - прописно управљање и коришћење стајњаком (Нитратна директива 91/676/ЕЦ) подразумева обезбеђивање безбедног прихватање течног и чврстог стајњака (лагуне и резервоари), редовно прањење и коришћење као ђубрива уз мере контроле и план управљања стајњаком у оквиру фарми; поштовати заштитна одстојања објеката у односу на водоносне слојеве, (*мере и ограничења за лагуне - поглавље 6.4.1 Заштита животне средине у сектору пољопривреде, ове процене*),
 - заштита геотермалних вода од њиховог ненаменског и неадекватног коришћења у друге, сврхе, осим у оне одређене овим ПП,
 - увођење перманентне и систематске контроле квалитета вода и одговарајуће службе за реализацију постављених циљева и услова.

Водопривредне мере обухватају:

- обезбеђивање "одрживог гарантованог протицаја" на водотоцима у периоду малих вода,
- антиерозионе мере и заштиту од поплава кроз реализација антиерозионих радова применом биолошких, биотехничких и техничких мера заштите и спречавање хемијског или механичког загађења водотока, спирањем земљишта и/или штетних материја; регулацију водотока вршити на начин да се не угрозе рибља станишта (река Студеница) и у складу са режимима заштите Парка природе,
- забрану изградње нових, доградње постојећих објеката и подужно вођење инфраструктурних система у плавним зонама,
- резервисање простора за вишенаменску акумулацију „Препрана“ на реци Студеници према смерницама виших планских докумената, са оптималним еколошким статусом и са приоритетним циљем – водоснабдевање (ограничити и минимизирати било какве негативне утицаје у резервисаном и околном простору како би се обезбедило будуће несметано водоснабдевање), као и на другим водотоцима.

За реку Студеницу као и за све друге водотоке на подручју ПП захтевају се високе класе квалитета (I/II). Водотоци у изворишним деловима река у зони заштићених изворишта, треба да се одржавају у I и I/II класи квалитета. Све активности у сливном подручју морају бити усмерене на заштиту вода као приоритетног задатка што подразумева елиминисање свих активности које могу загадити или на било који начин угрозити статус водног тела.

У функцији заштите воде као ресурса неопходно је стимулисати и промовисати рационално коришћења воде, које се врши:

- преко средстава јавног информисања,
- припремом и реализацијом програма едукације становништва на планском подручју,
- увођењем система управљања и системима квалитета у привредним субјектима.

6.5.3 Мере заштите земљишта

Опште мере заштите земљишта су:

- уклањањем свих дивљих депонија и забрана неконтролисаног депоновања свих врста отпада;
- спровођењем програма строге контроле и заштите приобаља и водотокова;
- обезбедити све мере заштите од индустријског загађења поштовањем прописа и успостављањем казнене политике,
- лоцирати све могуће загађиваче ван пољопривредног подручја и прерађивачких капацитета,
- ограничити урбано ширење на рачун плодног пољопривредног тла,
- смањење и ограничење коришћења агрохемикалија, коришћење пољопривредних техника које оптимално користе и штите природне ресурсе, прилагођавају производњу условима терена и поднебља и минимизирају производњу отпада примени техничких, електрохемијских и биолошких мера фазно, према приоритетима),
- санитација свих објеката,
- примена антиерозионих мера (биолошких, техничко-технолошких) и радова који ће спречити даљу појаву ерозије и санирати настале последице ерозије и клизишта,
- ограничавање коришћења и фрагментације квалитетног пољопривредног земљишта за непољопривредне намене, у првом реду заштита од његовог трајног заузимања објектима и инфраструктуром;
- ограничавање ширења насеља и привредних делатности на квалитетним пољопривредним земљиштима, забраном изградње на пољопривредном земљишту од I до IV катастарске класе, као и пренамене пољопривредног у шумско земљиште, осим земљишта VII и VIII катастарске класе и у посебним случајевима када није могуће пронаћи алтернативне локације,
- давање предности традиционалним пољопривредним гранама, које имају повољне услове за развој и доприносе очувању еколошке равнотеже, пре свега избором одговарајућих култура и начина обраде земљишта према његовим педолошким условима, нагибу и експозицији,
- спровођењу мера заштите шума и шумског земљишта и одржавање степена шумовитости, увећање површина под шумом обезбедиће се пошумљавањем на шумском земљишту VI, VII и VIII бонитетне класе у државном и приватном власништву,
- примена мера заштите земљишта од загађивања и примена најбољих доступних технологија при изградњи државних путева и њиховом функционисању, приликом истражних ископина, као и експлоатацији минералних сировина,

- спровести обавезну фазну санацију и рекултивацију експлоатационих поља; спречити ширење јаловине са локације и обезбедити управљање јаловином на начин дефинисан законом,
- припрема и спровођење образовних програма и програма информисања пољопривредног становништва о примени принципа органске пољопривреде и утицајима пољопривреде на животну средину (едукација становништва).
- предузимање мера за смањење ризика од загађивања земљишта при складиштењу, превозу и претакању нафних деривата и опасних хемикалија;
- припрема превентивних и оперативних мера заштите, реаговања и поступака санације земљишта у случају хаваријског изливања опасних материја у околину.

Ради заштите земљишта од загађења пореклом од претеране хемизације органског и неорганског порекла, потребно је институционално и кроз едукацију становништва увести "добру пољопривредну праксу". Она би требало да обезбеди не само очување квалитета земљишта већ и производњу органске хране са географским пореклом.

6.6 ПЛАНИРАНА ПРОСТОРНА ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Усклађивање планских решења са мерама заштите животне средине има за резултат унапређење стања животне средине на планском подручју, те се у оквиру планског подручја не очекују *зоне угрожене животне средине*, те зоне ће применом мера заштите (које ће допринети смањењу аерозагађења, адекватним управљањем отпадом, адекватном санитацијом и изградњом ППОВ, рационалним коришћењем природних ресурса, контролисаним туризмом, коришћењем обновљивих извора енергије и заштитом природних добара) постати *зоне претежно квалитетне животне средине*.

Карактеристике *зоне квалитетне и веома квалитетне животне средине* ће одрживим коришћењем стеченог природног потенцијала уз примену посебних услова на осетљивим подручјима, остати сачуване као значајне *зоне посебних природних вредности и очуване животне средине*.

Заштита и унапређење квалитета животне средине спроводиће се диференцирано према просторно еколошким зонама на подручја (табела 6.6.):

- *Претежно квалитетне животне средине*
- *Квалитетне животне средине*,
- *Веома квалитетне животне средине*

Табела 6.6: Просторна диференцијација подручја ПП према квалитету животне средине

Опис подручја	Карактеристике подручја	Подручје
Подручја претежно квалитетне животне средине	-без прекорачења граничних вредности загађујућих материја у ваздуху и земљишту, -примењене мере управљања отпадом (санирана сметлишта), - изграђена санитација објеката и изграђен систем за пречишћавање отпадних вода, - примењене мере заштите од саобраћаја, - примењене мере заштите од ерозије и бујица, - решено питање нелегално изграђених објеката, -примењене технологије у производњи без штетног утицаја на животну средину.	- државни путеви I и II реда. - експлоатациона поља (копови) и рудници, - ерозиона подручја, нестабилни терени и клизишта, - мали производни погони.
Подручја квалитетне животне средине	- примењене мере управљања отпадом, - изграђена санитација објеката и пречишћавање отпадних вода,	- санирани комплекси непланске изградње у зонама заштићених природних комплекса, - речни токови II класе квалитета,

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

средине	<ul style="list-style-type: none"> - примена мера заштите од саобраћаја, - примена принципа органске пољопривреде, екстензивно гајење поврћа, воћа, екстензивно сточарење, - управљање и заштита шума и шумског земљишта, ограничен лов на ловна подручја и прописе, као и риболов у складу са програмом управљања риболовним подручјем - сакупљање лековитог биља, 	<ul style="list-style-type: none"> - пољопривредни рејони пашњачког и екстензивног сточарства и мешовите сточарско-ратарско-воћарске производње, шумска подручја. - туристичка насеља и центри (планирана туристичка насеља/комплекси), - сеоска насеља, - подручја планираних акумулација за водоснабдевање
Подручја веома квалитетне животне средине	<ul style="list-style-type: none"> - подручја заштићених природних добара (I и II режим заштите) над којима се спроводе све конзерваторске мере заштите, - подручја заштићена међународним конвенцијама - изворишта и водотокови са водом највишег квалитета, - подручја очуване и нетакнуте природе, станишта реликтних и ендемичних врста. 	<ul style="list-style-type: none"> - заштићена природна добра у режиму I и II степена заштите, - речни токови I и II/III класе квалитета, - локална изворишта водоснабдевања, - делови подручја заштићена међународним конвенцијама (IBA, IPA, PBA, EMERALD, НАТУРА 2000, МАВ UNESCO резерват биосфере)

Предлог просторне диференцијације животне средине дат је у делу ГРАФИЧКА ДОКУМЕНТАЦИЈА: *Карта бр.2: Категоризација животне средине, планирано стање, Р 1: 50 000.*

7 СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА

Просторни план ће се спроводити на следећи начин:

- Директним спровођењем:

За зону детаљне разраде ПП, која обухвата заштићену околину манастира Студенице (непосредна околина и природно амбијентални простор манастира – buffer зона).

Сходно важећем Закону о планирању и изградњи, спровођење ће се вршити издавањем локацијских услова, а затим и грађевинске и употребне дозволе. Надлежност за издавање локацијских услова, грађевинске и употребне дозволе дефинисана је Законом о планирању и изградњи и одредбама ПП, односно СПУ ПП.

- Просторним плановима јединице локалне самоуправе, односно важећим планским, документима:

Изван зоне детаљне разраде овог ПП, у делу у коме ПП општина/градова нису у супротности са овим ПП (т.ј. у делу који не трпи директан утицај посебне намене) и где нема других важећих планова, односно где није прописана обавеза израде другог планског документа.

Стратешке процене на нижим хијерархијским нивоима

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину је урађен у складу са одредбама Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину (*"Сл. гласник РС, бр. 135/04 и 88/10*), а за потребе израде ПП.

За планове нижег реда, односно просторне планове јединице локалне самоуправе и планове генералне и детаљне регулације, који се налазе делом или у оквиру територије на подручју обухвата овог ПП, радиће се Стратешка процена утицаја на животну средину у складу са одлуком надлежног органа.

У поступку припреме и доношења новог урбанистичког плана који предвиђа изградњу зона, односно објеката који могу имати значајне утицаје на животну средину, а у складу са приоритетном заштитом и осетљивошћу простора, неопходно је доношење Одлуке о изради СПУ урбанистичког плана на животну средину у складу са мишљењем органа надлежног за заштиту животне средине. **Одлуку о стратешкој процени доноси орган надлежан за припрему плана** ако, према критеријумима прописаним овим законом, утврди да постоји могућност значајних утицаја на животну средину.

У детаљнијој планској разради неопходно је извршити вредновање капацитета простора у односу на одговарајуће делатности и активности које се планирају на њему. На тај начин ће се извршити еколошка валоризација простора и прописати мере којима се у потпуности мора обезбедити заштита околине од загађења, а у складу са принципима и мерама из ове процене.

Процене утицаја пројеката на животну средину

У складу са Извештајем о стратешкој процени утицаја на животну средину, и Законом о процени утицаја на животну средину (*"Сл. гласник РС", број 135/04 и 36/09*), Инвеститор је обавезан да у даљем поступку спровођења Плана, поднесе захтев надлежном органу који издаје

локацијску/грађевинску дозволу, одељењу надлежном за послове заштите животне средине у вези потребе израде Студије о процени утицаја на животну средину. Студија о процени утицаја израђује се на нивоу идејног пројекта и без сагласности на студију, односно решења да израда студије није потребна, не може се приступити извођењу радова. Утврђује се обавеза будућим инвеститорима да у поступку даље разраде планског документа, за потребе прибављања одобрења за изградњу, израде Студију о Процени утицаја на животну средину, а у складу са одредбама Закона о процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", број 135/04 и 36/09).

У складу са наведеним Законом, Уредбом о одређивању активности чије обављање утиче на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 109/2009) и одредбама Уредбе о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 114/08) инвеститор је дужан да се обрати, пре подношења захтева за издавање одобрења за изградњу објеката са Листе II, надлежном органу. Надлежни орган ће одлучити о потреби израде Студије о Процени утицаја на животну средину, односно донети Решење о потреби израде или ослобађању од израде студије.

Поступак процене утицаја треба спровести по фазама у поступку процене утицаја како је то прописано поменутиим Законом. Начелни садржај студије о Процени утицаја на животну средину прописан је чланом 17. поменутог Закона, а егзактан обим и садржај студије се одређује одговарајућим решењем од стране надлежног органа.

Студија о процени утицаја прописује мере заштите животне средине предметног пројекта, које се морају уградити у све фазе пројекта како би се заштитила животна средина, природна добра и превенирао сваки могући утицај. Такође, предвиђеним мониторингом се прате параметри животне средине који су дефинисани проценом, а у циљу заштите животне средине.

8 ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Успостављање система мониторинга један је од приоритетних задатака како би се све предложене мере заштите животне средине ПП могле успешно имплементирати у планском периоду. У складу са чл. 17., Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС, бр. 135/04 и 88/10), програм праћења стања животне средине у току спровођења плана садржи нарочито:

1. опис циљева плана и програма;
2. индикаторе за праћење стања животне средине;
3. права и обавезе надлежних органа;
4. поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја;
5. друге елементе у зависности од врсте и обима плана.

Према Закону о заштити животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09-др. закон и 43/11 – одлука УС, 14/16), РС односно јединица локалне самоуправе у оквиру своје надлежности утврђене Законом, обезбеђује континуалну контролу и праћење стања животне средине у складу са овим и посебним законима. Према члану 69. наведеног Закона, циљеви Програма праћења стања животне средине су:

- обезбеђење мониторинга;
- дефинисање садржине и начина вршења мониторинга;
- одређивање овлашћених организација за обављање мониторинга;
- дефинисање мониторинга загађивача;
- успостављање информационог система и дефинисање начина достављања података у циљу вођења интегралног катастра загађивача;
- увођење обавезе извештавања о стању животне средине према прописаном садржају извештаја о стању животне средине.

8.1 ОПИС ЦИЉЕВА ПЛАНА И ПРОГРАМА

Мониторинг - Програм праћења стања животне средине може бити саставни део постојећег Програма мониторинга животне средине, у случају да је успостављен, а који обезбеђује Орган надлежан за заштиту животне средине. За предметно подручје основни циљ је:

- формирање аутоматизованог мониторинг-система који ће бити део интегралног мониторинга надлежних општине и Републике,
- обезбеђивање правовременог реаговања и упозорења на могуће негативне последице и акцидентне ситуације,
- увид у стање природних вредности - чиниоца животне средине и врсте могућих загађења,
- формирање катастра загађивача и јединствене базе података са ГИС логистичком подршком.

Према Закону о заштити животне средине, („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09-др. закон и 43/11 – одлука УС, 14/16) локална управа у оквиру своје надлежности, обезбеђује континуирану контролу и праћење стања животне средине у складу са свим посебним Законима и са одредбама и програмом владе РС за посебне области мониторинга животне

средине.

Квалитет ваздуха се контролише и прати мерењем емисије и имисије. Мерење **емисије** обезбеђују загађивачи ваздуха чија је обавеза, у складу са законским одредбама, да:

- податке о стационарном извору загађивања ваздуха и свакој његовој промени (реконструкцији) доставе надлежном министарству, односно Агенцији за заштиту животне средине и надлежној општини,
- обављају мониторинг емисије,
- обављају континуална мерења емисије када је то прописано за одређене загађујуће материје и/или изворе загађивања самостално, путем аутоматских уређаја за континуално мерење,
- обезбеде контролна мерења емисије преко референтне лабораторије, ако мерења емисије обављају самостално,
- обезбеде прописана повремена мерења емисије, преко овлашћеног правног лица, а најмање једанпут годишње,
- обезбеде мерења имисије по налогу надлежног инспекцијског органа преко овлашћеног правног лица,
- воде евиденцију о обављеним мерењима са подацима о мерним местима, резултатима и учесталости мерења,
- воде евиденцију о врсти и квалитету сировина, горива и отпада у процесу спаљивања,
- воде евиденцију о раду уређаја за спречавање или смањивање емисије загађујућих материја и мерних уређаја за мерење емисије.

Систематско мерење имисије обезбеђује Република. Мерење **имисије** врши се у складу са Програмом контроле квалитета ваздуха на територији Републике Србије, чија је законска основа садржана у Закону о заштити животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09-др. закон и 43/11 – одлука УС, 14/16). Влада Републике Србије доноси Уредбу о утврђивању Програма контроле квалитета ваздуха, којом се утврђује контрола квалитета ваздуха, која обухвата: систематско мерење имисије, праћење утицаја загађеног ваздуха на здравље људи, животну средину и климу и извештавање о резултатима мерења.

Систематска мерења имисије врше се у оквиру мреже мерних места, постављене у више нивоа:

- основна мрежа метеоролошких станица и основна мрежа урбаних метеоролошких станица,
- локална мрежа урбаних станица за мерење имисије основних загађујућих материја и локална мрежа, урбаних станица за мерење имисије специфичних загађујућих материја,
- основна мрежа станица за праћење утицаја загађеног ваздуха на здравље људи.

Систематска контрола *квалитета површинских и подземних вода* спроводи се у складу са Програмом мониторинга статуса вода, коју доноси Влада Републике Србије. Испитивања квалитета површинских вода врше се ради оцене стања квалитета воде водотока, праћења тренда загађења и очувања квалитета водних ресурса.

Мониторинг обухвата:

- 1) за површинске воде - запремину, водостаје и протицаје до степена значајног за еколошки и хемијски статус и еколошки потенцијал, као и параметре еколошког и хемијског статуса и еколошког потенцијала;
- 2) за подземне воде - нивое и контролу хемијског и квантитативног статуса.

Мониторинг статуса **вода у заштићеним областима** обухвата и додатне показатеље статуса вода, у складу са прописима којима је то подручје утврђено као заштићено.

Министар надлежан за послове заштите животне средине ближе прописује техничке захтеве са

спецификацијама за хемијске анализе и анализе потребне за мониторинг вода.

Републички хидрометеоролошки завод врши систематско праћење квантитативних и квалитативних карактеристика површинских и подземних вода на мрежи хидролошких станица са дефинисаним програмом рада, док Институт за јавно здравље „Др Милан Јовановић Батут“ спроводи систематска испитивања квалитета воде за пиће из водоводних система у Републици Србији.

Закон о заштити животне средине чланом 22 дефинише заштиту земљишта и његово одрживо коришћење. Заштита земљишта остварује се *мерама системског праћења квалитета земљишта*, праћењем индикатора за оцену ризика од деградације земљишта, као и спровођењем ремедијационих програма за отклањање последица контаминације и деградације земљишног простора, било да се они дешавају природно или да су узроковани људским активностима.

На основу Закона о заштити животне средине Влада Републике Србије усвојила је Уредбу о програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологије за израду ремедијационих програма (*"Сл. гласник РС" бр. 88/10*). Уредба је усклађена са препорукама датим у Предлогу Директиве ЕУ (Proposal for a Soil Framework Directive - COM(2006)232). Усвајањем ове Уредбе обезбеђена је основа за доношење програма системског праћења квалитета земљишта који ће обухватити успостављање државне и локалне мреже локалитета за праћење квалитета земљишта и који не обухвата пољопривредна земљишта. Државна мрежа локалитета успоставља се за праћење квалитета земљишта на нивоу Републике Србије на локалитетима на којима је дошло или може доћи до загађења земљишта и који су од посебног интереса за Републику Србију. Локална мрежа локалитета за праћење квалитета успоставља се за праћење квалитета земљишта на нивоу аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе. Локалну мрежу чине допунски локалитети који се одређују на основу мерења или поступака процене, а за које нема података о нивоу загађујућих материја, у складу са својим потребама и могућностима.

Република Србија, односно јединица локалне самоуправе у оквиру своје надлежности утврђене законом, обезбеђују процену, праћење и контролу нивоа *буке* у животnoj средини у складу са Законом о заштити од буке у животnoj средини (*"Сл. гласник РС", бр. 36/09 и 88/10*) и законом којим се уређује заштита животне средине.

Континуирано праћење (мониторинг) стања и промена *биолошке разноврсности* у локално-регионалним, односно националним, као и глобалним размерама је императив и незаобилазна практична мера којом се обезбеђује његово очување и одрживо коришћење. На тај начин се штити и биосфера у целини. Мониторинг подразумева и контролу промета и трговине заштићених дивљих врста, као и интродукцију алохтоних врста, евиденцију измењених генофондова, болести и сл. Мониторинг, у складу са одговарајућим законом, спроводи Завод за заштиту природе Србије, ЈП „Србијашиме“, односно управљач природним добрима.

У складу са Законом о управљању отпадом (*"Сл. гласник РС", бр. 36/09, 88/10 и 14/16*), а у циљу заштите и контроле загађења животне средине врши се контрола генерисања отпада (масе и морфолошког састава у оквиру јединице локалне самоуправе), као и идентификација сметлишта. Локална самоуправа је дужна да прати и организује систем управљања отпадом, па тако и да врши мониторинг и да податке на годишњем нивоу доставља Агенцији за заштиту животне средине. Појединачни Оператери који поседују одговарајуће дозволе за транспорт, третман отпада дужни су такође да обавешавају Агенцију за заштиту животне средине о количинама и врстама отпада. Генератори отпада такође имају обавезу вршења контроле и обавештавања Агенције о количинама и врстама отпада, према важећим прописима из сектора управљања отпадом.

Основни подаци о мониторингу здравља односе се на прикупљање података о узложености становништва буци и вибрацијама, нејонизујућим зрачењима и загађеним ваздухом. Подаци се

добијају на основу евидентирања броја оболелих (Институт за јавно здравље), односно мерењем вредности нивоа дефинисаних параметара (нивоа буке, зрачења, загађујућих материја у ваздуху...).

8.2 ИЗБОР ИНДИКАТОРА ЗА ПРАЋЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Имајући у виду дефинисане посебне циљеве, врши се избор одговарајућих индикатора у изради стратешке процене, на основу којих се врши оцењивање планских решења, са становишта могућих негативних утицаја на животну средину и предлог минимизације или елиминација и утврђивање неповољних утицаја. Изабрани су оквирни индикатори животне средине које је неопходно уврстити у програм мониторинга животне средине (табела 8.2).

Табела 8.2: Избор индикатора за програм мониторинга

Област СПУ	Индикатор	Надлежни орган за праћење	поступање
Заштита ваздуха	емисија SO ₂ , NO _x , CO ₂ , чађи, суспендованих честица	Загађивачи (привредно-индустријско предузеће)	- обавештавање надлежних општинских органа и јавности - примена предвиђених мера санације
	имисија SO ₂ , NO ₂ , чађи и суспендованих честица	Локална самоуправа, Институт за јавно здравље Краљево, Републички хидрометеоролошки завод,	- обавештавање надлежних општинских органа и јавности - примена предвиђених мера санације
Заштита вода	(БПК-5), суспендоване материје, мирис, боја	Локална самоуправа, Институт за јавно здравље Краљево, Републички хидрометеоролошки завод	обавештавање надлежних општинских органа и јавности - примена предвиђених мера санације
	% заштићених зона изворишта у односу на укупно земљиште	Општина на чијој се територији налазе извори	- обавештавање надлежних републичких органа
Заштита земљишта и шума	% обрадивог у односу на укупно земљиште	Локална самоуправа Краљево и Ивањица	
	конверзија земљишта у непољопривредне сврхе	Локална самоуправа Краљево и Ивањица	
	пољопривредна површина (обрадива површина) по становнику	Локална самоуправа Краљево и Ивањица	
	% контаминираних површина	Локална самоуправа Краљево и Ивањица	обавештавање надлежних општинских органа и јавности - уклањање контаминираних земљишта и адекватно депоновање
	% шумљених површина, % заштитних шума	Локална самоуправа Краљево и Ивањица	
Отпад	Број сметлишта на територији општине	Локална самоуправа Краљево и Ивањица	обавештавање надлежних државних органа
	број становника обухваћем организованим одношењем отпада	Локална самоуправа Краљево и Ивањица	
	количина отпада по становнику или сектору; % отпада који се рециклира;	Локална самоуправа Краљево и Ивањица	обавештавање надлежних државних органа
	% отпада који се одлаже на (регионалну) санитарну депонију	Локална самоуправа Краљево и Ивањица	обавештавање надлежних државних органа
	количина опасног отпада по сектору; % опасног отпада који се адекватно депонује	Загађивачи (привредно-индустријско предузеће)	- обавештавање надлежних општинских органа и јавности - примена предвиђених мера санације
Очување предела, живог света и станишта	Примена заштите у оквиру међународних и националних програма заштите	Завод за заштиту природе Србије, локалне самоуправе	- обавештавање надлежних општинских органа - примена предвиђених мера санације
	Број угрожених, заштићених врста, заштићена подручја, мртво дрво, диверзитет врста	Завод за заштиту природе Србије, локалне самоуправе	- обавештавање надлежних општинских органа - примена предвиђених мера санације

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

Заштита здравља	% становника обухваћен основном здравственом заштитом (број становника на 1 лекара)	Републички завод за статистику, Институт за јавно здравље Краљево, локалне самоуправе	
	број становника оболелих од респираторних и других болести	Институт за јавно здравље Краљево, локалне самоуправе	- обавештавање надлежних републичких органа
	Изложеност буци и вибрацијама	Институт за јавно здравље Краљево или друга овлашћена институција, локалне самоуправе	-информисање јавности - примена предвиђених мера заштите од буке
	Изложеност електромагнетном зрачењу	Загађивач/корисник постројења	-информисање јавности - примена предвиђених мера заштите од ЕМ зрачења
Удеси и елементарне непогоде	број локалитета са високим ризиком од удеса; учесталост удеса у производњи, транспорту, управљању отпадом и из општина и објеката; постојање планова интервенције у случају ванредног стања	Загађивачи, локалне самоуправе преко сектора за ванредне ситуације	- обавештавање надлежних општинских органа и јавности - примена предвиђених мера санације
	% површина угрожених поплавама	Локалне самоуправе преко сектора за ванредне ситуације	- обавештавање надлежних општинских органа и јавности - примена предвиђених мера санације

8.3 ЗАКОНСКИ ОКВИР

Систем праћења стања животне средине оквирно је успостављен следећим правним актима:

- Закон о заштити животне средине ("Сл. гласник РС", бр. 135/04 и 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09 – др.закон и 43/11 УС, 14/16);
- Закон о интегралном спречавању и контроли загађивања животне средине („Сл. гласник РС“, бр.135/04 и 25/15),
- Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 135/04 и 88/10),
- Закон о процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 135/04,36/09 и 88/10),
- Уредба о Листи пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 114/08),
- Закон о водама („Сл.гласник РС“, бр. 30/10, 93/12 и 101/16),
- Уредба о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање („Сл.гласник РС“, бр. 67/11, 48/12 и 01/16),
- Уредба о граничним вредностима емисије загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање („Сл.гласник РС“, бр. 50/12),
- Уредба о граничним вредностима приоритетних и приоритетних хазардних супстанци које загађују површинске воде и роковима за њихово достизање („Сл. гласник РС“, бр. 24/14),
- Закон о заштити ваздуха („Сл.гласник РС“, бр. 36/09 и 10/13),
- Уредба о условима за мониторинг и захтевима за квалитет ваздуха („Сл.гласник РС“, бр. 11/10, и 75/10),
- Закон о заштити земљишта („Сл.гласник РС“, бр. 112/15),

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

- Уредба о програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологије за израду ремедијационих програма ("Сл. гласник РС" бр. 88/10),
- Закон о заштити од буке у животној средини („Сл.гласник РС“, бр. 36/09, 88/10)
- Уредба о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини („Сл.гласник РС“, бр. 75/10),
- Правилник о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке („Сл.гласник РС“, бр. 72/10),
- Закон о управљању отпадом („Сл.гласник РС“, бр. 36/09, 88/10 и 14/16),
- Закон о заштити природе („Сл.гласник РС“, бр. 36/10, 88/10 и 14/16),
- Уредба о еколошкој мрежи („Сл.гласник РС“, бр.102/10),
- Уредба о режимима заштите („Сл.гласник РС“, бр. 31/12),
- Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда („Сл.гласник РС“, бр.128/14),
- Закон о заштити од нејонизујућег зрачења ("Сл. гласник РС", бр. 36/09)
- Правилник о границама излагања нејонизујућим зрачењима ("Сл. гласник РС", бр. 104/09)
- Правилник о изворима нејонизујућег зрачења од посебног интереса, врстама извора, начину и периоду њиховог испитивања ("Сл. гласник РС", бр. 104/09),
- Правилник о методологији за израду акционих планова ("Сл. гласник РС", бр. 72/10).
- Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљање ванредним ситуацијама („Сл. гласник РС“, бр. 87/17),
- Закон о заштити од пожара („Сл. гласник РС“, бр. 11/09, 20/15, 87/18 и 87/18- др.закон)

9 МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ

Основни методолошки приступ и садржај Извештаја Стратешке процене утицаја на животну средину, дефинисани су Законом о Стратешкој процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“ бр. 135/04, 88/10). Процена стања животне средине за подручје плана, представљена је проценом постојећег стања и сагледавањем планских решења на основу кога су дате еколошке смернице са мерама за реализацију плана.

Примењена методологија истраживања проблематике заштите животне средине представља, по својој хијерархијској уређености и садржају, верификован начин долажења до документованих података и стварања основа за избор оптималног решења са крајњим циљем остварења принципа одрживог развоја.

Општи методолошки концепт је:

- прикупљање информација и података о простору, потенцијалним и евидентираним изворима загађивања, стању природних вредности-стању и квалитету вода, земљишта, ваздуха, биљног и животињског света, станишта и биодиверзитета, заштићених природних и културних добара,
- успостављање основних анализа, приказ „нултог стања“ као услова и полазне основе за анализу евидентираних и процену могућих значајних промена,
- дефинисање општих и посебних циљева стратешке процене,
- вредновање постојећег стања као и процене значајних утицаја посебне намене, у односу на циљеве стратешке процене, успостављањем савремене методологије процене утицаја,
- процена и поређење варијантних решења понуђених варијанти,
- дефинисање мера заштите према секторским планским решењима, односно према основним медијумима животне средине,
- смернице процене утицаја за ниже хијерархијске нивое,
- мониторинг животне средине, као неопходна мера контроле.

С обзиром да је кроз анализу установљено да постоје одређени ризици у смислу утицаја на животну средину, један део истраживања везан је за конкретне индикаторе и избор индикатора. Из основне матрице могућих утицаја детаљно се анализирају они за које је доказано да у конкретним просторним условима одређују међусобни однос предметног плана и животне средине.

На основу верификованих показатеља, урађена је процена могућих утицаја планских решења, истраживане су могућности заштите и унапређења животне средине и предложене одговарајуће мере за које постоји оправданост у смислу рационалног смањења негативних утицаја на животну средину.

Утврђивање критеријума могућих значајних утицаја, појединачних и повезаних, вршени су на основу доступних информација, увидом у постојећу документацију (просторно – планску, урбанистичку и пројектно - студијску). Дефинисане су еколошке смернице за спровођење Плана и реализацију, односно за утврђивање еколошке валоризације простора на еколошки одржив и прихватљив начин.

9.1 ПРИМЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА

Примењена методологија заснована је на квалитативном и квантитативном вредновању животне средине на планском подручју, непосредном и ширем окружењу, као основе за валоризацију простора за даљи одрживи развој. Методологија се усавршава из године у годину и углавном је у сагласности са новијим приступима и упутствима за израду Стратешке процене у ЕУ.

У односу на дефинисане циљеве (опште и посебне) и изабране индикаторе одрживог развоја, врши се процена утицаја одабраних планских решења на животну средину. Процена утицаја врши се у односу на циљеве стратешке процене утицаја у варијанти да се план примени и да се план не примени.

За просторне планове дужег временског хоризонта и са већом неизвесношћу реализације, метод израде сценарија модела развоја, омогућује процену позитивних и негативних ефеката варијантних решења плана. Процена утицаја варијантних решења је квалитативна према следећим критеријумима:

- + позитиван утицај (унапређење ж.средине),
- негативни утицај (деградација ж.средине),
- 0-без значајних промена,
- М - уз мере заштите могућ позитиван утицај.

У односу на процену утицаја варијантних решења доноси се одлука да ли је у односу на животну средину повољнија варијанта да се план примени или да се план не примени. Уколико је повољнија варијанта да се план примени, врши се евалуација карактеристика и значаја утицаја планских решења.

Значај утицаја процењује се у односу на величину (интензитет) утицаја и просторне размере на којима се може остварити утицај. Утицаји, односно ефекти планских решења, према величини промена, могу бити позитивни, негативни или неутрални. Да би табела била јаснија ова карактеристика утицаја је приказана бојом:

- Позитиван утицај – зелена,
- Негативан – црвена,
- Неутралан/нема га – бела.

Интензитет утицаја је приказан интензитетом боје. Што је тамнија боја, то је већи утицај. Критеријуми за оцену утицаја су дати у табели 9.1.

Табела 9.1: Критеријуми за оцењивање утицаја

Врста/значај утицаја	Значајан утицај	Врло значајан утицај
Позитиван		
Негативан		

Додатни критеријуми који служе за евалуацију утицаја дати су у табели 9.1.1.

На основу критеријума процене величине и просторних размера утицаја планских решења на циљеве стратешке процене врши се евалуација значаја идентификованих утицаја за остваривање циљева стратешке процене. У обзир се узимају само они утицаји који имају значајне позитивне или негативне ефекте на квалитет животне средине.

Табела 9.1.1: Критеријуми за оцењивање утицаја

Вероватноћа утицаја	сигуран могућ вероватан	С М В
Време трајања утицаја	краткотрајан дуготрајан	К Д
Учесталост утицаја	повремени привремен сталан	По Пр Ст
Просторне размере утицаја	међународни национални регионални локални	М Н Р Л

9.2 ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

Током израде Извештаја о стратешкој процени ПП услед специфичности плана и предметном подручју, садржај предметног Извештаја је у одређеној мери модификован, прилагођен основним карактеристикама ПП и обухвата процењивање стратешки значајних утицаја за развој посматраног подручја. Тако, у предметном извештају нису интерпретирани утицаји на климатске карактеристике и јонизујуће зрачење..

У циљу сагледавања/анализе варијантних решења ради утврђивања повољнијег решења сагледани су утицаји у оквиру друштвено-економског развоја и еколошког аспекта. Због специфичности плана, проценом су дефинисане мере заштите животне средине и здравља људи у складу са процењеним могућим утицајима који се могу јавити у току реализације ПП а складу са секторским решењима плана.

СПУ није дефинисала мере и принципе који би умањили или избегли друштвено економске конфликте (мере и модалитети компензације, пресељавање, губитак непокретности и сл.)

10 ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА

Стратешка процена утицаја, интегрисана је као процес у све фазе израде ПП чиме је било омогућено интегрисање циљева и принципа одрживог развоја у све фазе израде ПП (од почетних циљева, преко дефинисања стратешких опредељења и утврђивања планских решења).

На основу члана 4, Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“, бр. 135/04 и 88/10), у поступку стратешке процене планова и програма повећани степен **транспарентности** у одлучивању обезбеђује се узајамном координацијом надлежних и заинтересованих органа у поступку давања сагласности на стратешку процену, кроз консултације, односно обавештавања и давања мишљења на план. Добијени услови у погледу очувања постојећих ресурса, намена и функција значајни су са становишта одрживог коришћења простора и као такви су инкорпорирани у план и СПУ.

Веома важан сегмент самог процеса одлучивања у току израде Извештаја о стратешкој процени, сходно члану 18. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, омогућено је учешће заинтересованих органа и организација према којем орган надлежан за припрему плана доставља органу надлежном за заштиту животне средине, заинтересованим органима и организацијама на мишљење Извештај о Стратешкој процени. Заинтересовани органи и организације дужни су да доставе мишљење у року од 30 дана од дана пријема захтева.

Такође, чланом 19. дефинисано је да је орган надлежан за припрему плана и програма обавезан да обезбеди учешће јавности у разматрању Извештаја о Стратешкој процени.

Јавни увид и јавна расправа за Извештај организује се по правилу у оквиру излагања плана на јавни увид и одржавања јавне расправе у складу са Законом којим се уређује поступак доношења плана.

10.1 ОПИС РАЗЛОГА ОДЛУЧУЈУЋИХ ЗА ИЗБОР ПП СА АСПЕКТА РАЗМАТРАНИХ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА И ПРИКАЗ НАЧИНА НА КОЈИ СУ ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ УКЉУЧЕНА У ПП

Као што је наведено у поглављу 5.1. *Приказ припремљених варијантних решења*, а према садржини Стратешке процене која је прописана Законом, разматрана су два сценарија развоја: План се не реализује (варијанта бр.1) и План се реализује (варијанта бр.2).

Одговарајућа планска решења у смислу избора варијантног решења које ће имати позитиван утицај на даљи просторни развој посматраног подручја, припадају Варијантном решењу број 2., односно подразумевају спровођење сценарија одрживог просторног развоја, које се заснива на начелима дефинисаним у законској регулативи из области просторног планирања и заштите животне средине приликом реализације ПП.

Уређење простора заснива се интегрисаном планирању простора као и на хоризонталној и вертикалној координацији.

Хоризонтална координација подразумева повезивање са суседним општинским и регионалним територијама у току планирања ради решавања заједничких функција и интереса, као и повезивање и партиципацију свих учесника у просторном развоју.

Вертикална координација подразумева успостављање веза свих нивоа просторног и урбанистичког планирања и уређења простора, од националног ка регионалном и даље ка локалном нивоу.

Паралелно са тим, *Закон о стратешкој процени утицаја*, члан 4. дефинише 5 основних начела стратешке процене:

- 1) **Начело одрживог развоја,**
- 2) **Начело интегралности,**
- 3) **Начело предострожности,**
- 4) **Начело хијерархије и координације,**
- 5) **Начело јавности.**

Такође, ПП РС, основни плански документ просторног планирања и развоја у Републици Србији који представља плански основ за израду и овог ПП, у погледу заштите животне средине припремљин је као одржив, са предвиђеним одрживим развојем у погледу равномерног регионалног развоја, заштите природе и биодиверзитета, развоја привреде, развоја инфраструктуре и унапређења квалитета живота.

*Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира
Студеница, на животну средину*

Захтеви за заштитом животне средине, културних и природних добара, уграђени су највећим делом и у планска решења ПП иако је он сам по себи специфичан и разликује се у великој мери од других регионалних и просторних планова. Самим тим и Стратешка процена утицаја разликује се у великој мери од Стратешких процена утицаја планова територијалних јединица локалне самоуправе и већих територијалних целина.

11 УЧЕШЋЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА У ПОСТУПКУ ИЗРАДЕ И РАЗМАТРАЊА ИЗВЕШТАЈА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

У поступку израде ПП и спровођења Стратешке процене утицаја овог планског документа на животну средину обављене су консултације са заинтересованим и надлежним институцијама, организацијама и органима, у току којих су прибављени подаци, услови и мишљења.

Све консултације су релевантне за процес стратешке процене и израду Извештаја о стратешкој процени утицаја ПП, а услови и мере надлежних органа, институција и предузећа су процесом стратешке процене вредновани и имплементирани у планска решења.

У току израде ПП и Извештаја о стратешкој процени прибављени су услови и сагласности од стране следећих надлежних институција, организација и јавних предузећа:

Назив институције	
1.	МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
2.	МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВ. ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВЕДЕ
3.	МИНИСТАРСТВО ДРЖАВНЕ УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
4.	РЕПУБЛИЧКА ДИРЕКЦИЈА ЗА ВОДЕ
5.	МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА
6.	МИНИСТАРСТВО ОМЛАДИНЕ И СПОРТА
7.	МИНИСТАРСТВО РУДАРСТВА И ЕНЕРГЕТИКЕ
8.	МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА
9.	МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, СОВИЈАЛНА И БОРАЧКА ПИТАЊА
10.	МИНИСТАРСТВО СПОЉНИХ ПОСЛОВА
11.	МИНИСТАРСТВО ТРГОВИНЕ, ТУРИЗМА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА
12.	МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ
13.	МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
14.	ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ СРБИЈЕ
15.	ЈП ЕМИСИОНА ТЕХНИКА И ВЕЗЕ
16.	ЈП ПТТ СРБИЈА, Дирекција за поштанску мрежу
17.	ОРИОН ТЕЛЕКОМ ДОО
18.	ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ КРАЉЕВО
19.	РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ БЕОГРАД
20.	ЦЕНТАР ЗА РАЗМИНИРАЊЕ
21.	ДИРЕКТОРАТ ЦИВИЛНОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
22.	ИНФРАСТРУКТУРА ЖЕЛЕЗНИЦЕ СРБИЈЕ” А.Д. БЕОГРАД
23.	НАФТНА ИНДУСТРИЈА СРБИЈЕ А.Д.
24.	ЈП СРБИЈАГАС

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину

25.	ЈП ПУТЕВИ СРБИЈЕ
26.	ЈП ЕЛЕКТРОМРЕЖА СРБИЈЕ
27.	"ТЕЛЕКОМ СРБИЈА" А.Д.
28.	ЈВП "СРБИЈАВОДЕ"
29.	РЕПУБЛИЧКИ ХИДРОМЕТЕОРОЛОШКИ ЗАВОД СРБИЈЕ
30.	ЈП СРБИЈАШУМЕ
31.	РЕПУБЛИЧКИ СЕИЗМОЛОШКИ ЗАВОД
32.	ОПШТИНА ИВАЊИЦА
33.	РАДИО ТЕЛЕВИЗИЈА СРБИЈЕ
34.	СББ - СРПСКЕ КАБЛОВСКЕ МРЕЖЕ
35.	VIP MOBILE DOO
36.	ТЕЛЕНОР ДОО
37.	КОНТРОЛА ЛЕТЕЊА СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ – „SMATSA” ДОО Београд
38.	СКИЈАЛИШТА СРБИЈЕ
39.	ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ „ТРАНСНАФТА”

Консултације са заинтересованом јавношћу и појединцима обављају се у току јавног увида, а резултати консултација саставни су део Извештаја о стратешкој процени утицаја ПП на животну средину.

12 ЗАКЉУЧАК – НЕТЕХНИЧКИ РЕЗИМЕ

Процена утицаја предметног ПП на животну средину урађена је као Стратешка процена утицаја Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, на животну средину, у свему према Закону о Стратешкој процени утицаја („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 88/10). Стратешка процена утицаја на животну средину је инструмент чија је примарна намена да предвиди и обезбеди превенцију могуће штете по животну средину услед реализације политика и развојних планова и програма. Основни циљ стратешке процене је да обезбеди рано упозорење на широку скалу кумулативних ефеката резултираних акцијама нижег хијерархијског нивоа, који би били занемарени у процесу процене утицаја.

Обухват ПП укупне површине 609,05 km² обухвата делове територије града Краљева и општине Ивањица. Предмет ПП (подручје посебне намене), представљају културне и природне вредности утврђене Одлуком о утврђивању непокрених културних добара од изузетног значаја и од великог значаја („Сл. гласник СРС“, бр.ј 14/79) и Одлуком о утврђивању граница непосредне околине и заштити природног простора манастира Студеница („Сл. лист општине Краљево“ бр.13/88), као и Уредбом о заштити Парка природе Голија („Сл. гласник РС“, бр. 45/01 и 47/09).

Општи циљеви заштите, уређења и развоја подручја Просторног плана јесу:

- очување и унапређење укупних природних вредности и ресурса;
- постизање равнотеже између еколошких, економских и друштвених чинилаца одрживог развоја подручја;
- обезбеђивање вишег квалитета живљења ради задржавања локалног становништва и подстицања насељавања подручја;
- коришћење ресурса и усмеравање активности у складу са примарном посебном наменом подручја и режимима заштите, кроз развој комплементарних активности примарној посебној намени подручја;
- интегрисање планског подручја у шире окружење повећањем саобраћајне доступности и јачањем функционалних веза;
- успостављање ефикасног система управљања заштитом и развојем подручја.

Спровођење поступка Стратешке процене утицаја представља сложен процес који захтева мултидисциплинарни приступ, а обухвата анализу, припрему извештаја о стању животне средине, вредновање, поређење података, разне врсте консултација, проучавање планске и непланске документације и многе друге активности, на основу чега настаје елаборат – Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину.

Целокупна проблематика анализирана је у оквиру неколико посебних целина кроз које су обухваћене основе за истраживање:

- карактеристике плана, полазне основе Стратешке процене са природним карактеристикама простора и циљевима предвиђеним ПП-ом,
- стање животне средине у оквиру ПП,
- разматрање питања и проблеми заштите животне средине,
- приказ припремљених варијантних решења плана,
- дефинисање циљева СПУ (општих и посебних),
- врсте и избор индикатора СПУ,
- процена могућих утицаја плана на животну средину и мере предвиђене за смањење негативних утицаја,

- процена варијантних решења,
- смернице за даље спровођење плана и СПУ,
- програм праћења стања животне средине,
- методологија процене,
- принцип начина одлучивања,
- нетехнички резиме.

Предмет ПП, односно посебна намена (заштита природе, културних и природних добара и одрживи развој подручја) дефинисала је правце и нивое разматрања, односно концентрисала проблематику на ниво посматрања односа планских циљева и њихове реализације према различитим створеним и природним вредностима, животној средини и здрављу људи, сужавајући ниво посматрања утицаја.

Кроз основе за истраживање дефинисани су сви релевантни фактори који су имали утицаја на предметно студијско истраживање, а који су се првенствено односили на важећу законску регулативу, планску документацију вишег реда, просторне карактеристике подручја плана и начин истраживања. Кроз истраживање и вредновање постојећег стања, извршена је анализа постојећих потенцијала појединачних медијума животне средине (квалитет ваздуха, воде, земљишта, буке, нејонизујуће зрачење, отпад, биодиверзитет, предео, природна и културна добра...) на основу чега је урађена оцена стања.

Анализа постојећих импаката, показала је да се предметна просторна целина одликује значајним културним вредностима и природним потенцијалом високог степена осетљивости, што је послужило као важан податак у усмеравању свих даљих планираних активности на заштиту природних вредности и животне средине. Већи део планског подручја има јако добар конзерваторски третман према наслеђеним природним и културним добрима, док је на одређеним локацијама идентификован негативан утицај на животну средину (природним и антропогеним узроцима).

Кроз истраживање и вредновање постојећег стања извршена је анализа постојећих природних потенцијала на основу чега је урађена оцена стања. На планском подручју углавном доминира: **квалитетна животна средина** (природни екосистеми, шуме, ливаде и пашњаци, воде I/II класе квалитета, туристичка, ловна и риболовна подручја), подручја значајна за заштиту природних вредности и заштиту станишта дивље флоре и фауне на националном и међународном нивоу (**веома квалитетна животна средина**). Локације сметлишта, насеља и појединачни објекти без санитације, тачкасти извори загађења (домаћинства у зимским месецима), мобилни (саобраћај), површински копови и рудници (**зоне угрожене животне средине**).

Сагледавањем свих полазних параметара а у складу са принципима заштите животне средине као општег циља ове процене, дефинисани су посебни циљеви Стратешке процене утицаја према којима је вршена евалуација утицаја припремљених планских решења:

1. Очување и унапређење квалитета ваздуха,
2. Очување квалитета вода и интегрално управљања водама,
3. Унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације,
4. Заштита шума и шумског земљишта,
5. Заштита природних и културних добара, биодиверзитета и предела,
6. Заштита пољопривредног земљишта,
7. Заштита од буке у животној средини,
8. Унапређење енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије,
9. Унапређење сакупљања отпада, ширење сакупљачке мреже и чишћење дивљих сметлишта, успостављање примарне селекције,
10. Смањење ризика од настанка свих врста удеса,

11. Израда катастра загађивача и успостављање мониторинга,
12. Информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине, спровођење политике заштите животне средине на свим нивоима.

На основу дефинисаних циљева извршен је избор индикатора заштите животне средине који су коришћени у процени утицаја.

У складу са посебном наменом ПП, издвојена су планска решења за које је извршена процена утицаја на животну средину:

- Очување, опремање и обнова руралног подручја, неговање и промовисање насељских вредности ради унапређења демографских прилика насеља, јачање јавних служби, у складу са посебном наменом,
- Изградња и презентација туристичких локалитета и смештајних објеката, инфраструктуре и супраструктуре, активирање планираних насеља и становништва у презентацију и услугу за потребе туризма,
- Одрживи развој постојећих и планираних привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП),
- Развој мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроеколошких услуга, у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних и културних вредности, биолошке и предеоне разноврсности;
- Одрживи развој шумарства уз интегралну заштиту и унапређење шума и развој ловства и ловне дивљачи, риболова,
- Експлоатација нематаличних и металичних минералних сировина,
- Интегрисање планског подручја у шире окружење повећањем саобраћајне доступности (изградња, реконструкција, опремање и функционисање државних, општинских, туристичких путева и других саобраћајних система, који ће обезбедити квалитетнију доступност ПП са другим деловима Србије),
- Унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (изградња нових водоизворишта, успостављање зона санитарне заштите, изградња система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока,
- Унапређење енергетске мреже, сигурност у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије,
- Изградња и доградња свих осталих инфраструктурних објеката (ТТ, гасоводне инфраструктуре...),
- Унапређење комуналне хигијене - изградња недостајућих комуналних објеката (пијаца, гробаља и сл.).

Процена је извршена најпре за припремљена варијантна решења:

- Варијантно решење бр.1: План се не реализује,
- Варијантно решење бр.2: План се реализује.

Припремљена матрица је показала да је реализација плана (варијанта бр. 2) у готово свим секторима заштите животне средине (према циљевим СПУ), уз примену мера заштите животне средине, повољније решење за одрживи развој подручја.

За процену и вредновање утицаја планских активности примењена је прилагођена европска методологија заштите животне средине, која се примењује у оцени стања и могућих утицаја при изради СПУ. Интензитет боје показује интензитет утицаја, а словне ознаке приказују додатне утицаје.

Плански циљеви су оцењени у односу на дефинисане циљеве стратешке процене, при чему свака оцена садржи интензитет, вероватноћу, трајање, учесталост утицаја и просторне размере утицаја. На основу анализе табеле 6.2.1 *Евалуација процењених утицаја* могуће је донети генерални закључак да се могући негативни утицаји могу испољити и зависе од припремљених и примењених мера заштите животне средине.

Ова анализа је показала да се предметна просторна целина одликује значајним потенцијалом, али да су планиране активности у готово свим секторима усмерене на заштиту животне средине и природних добара, здравља људи, социјални и друштвено економски бољитак. У секторима где су могући негативни утицаји (саобраћај, привредни развој, туризам, водопривредне активности, експлоатација минералних сировина) припремљене су мере заштите животне средине како би се потенцијални негативни утицаји свели на минимум.

Како би се сви потенцијални утицаји у оквиру идентификованих намена и зона, свели на минимум, односно потпуно неутралисали, стратешком проценом су прописане мере заштите животне средине које треба предвидети у планској и техничкој документацији. Дефинисаним посебним односима развојних циљева и осетљиве посебне намене, дефинисане су и посебне мере заштите животне средине у оквиру појединачних сектора, мере заштите здравља становништва као и мере које се односе на прекограничну сарадњу. Дефинисане су и мере заштите животне средине према основним медијумима животне средине: мере заштите ваздуха, вода и земљишта.

СПУ је предвиђена нова просторна диференцијација животне средине која дефинише правила, мере и услове заштите простора у свим зонама и целинама. На тај начин су зоне угрожене животне средине елиминисане (такве зоне се не очекују), па се у оквиру предметног обухвата планирају подручја претежно квалитетне, квалитетне и врло квалитетне животне средине. Предлог просторне диференцијације животне средине дат је у делу ГРАФИЧКА ДОКУМЕНТАЦИЈА: *Карта бр.2: Категоризација животне средине, планирано стање, Р 1: 50 000.*

Смерницама за спровођење плана дефинисан је начин спровођења плана, СПУ нижих хијерархијских нивоа и процена утицаја пројеката.

Дефинисан је програм мониторинга у складу са предметним планским задатком и избором индикатора који се прате: ваздух, вода, земљиште, бука, отпад, биодиверзитет, здравље становништва...

Методологија коришћена у изради Стратешке процене је заснована на прилагођавању процене нивоу планирања и карактеристикама подручја, кроз сагледавање суштинских и стратешких утицаја.

Приказан је начин одлучивања са описом разлога за избор ПП са аспекта разматраних варијантних решења и приказ начина на који су питања заштите животне средине укључена у ПП.

Закључује се да је предметни Просторни план подручја посебне намене припремљен са високим степеном одрживости природних ресурса и заштите животне средине. Просторним планом и Стратешком проценом утицаја су посебна намена, привредни и друштвено-економски развој подручја, усклађени са заштитом животне средине (заштитом природних ресурса, културних и природних добара, станишта и биодиверзитета) имплементирањем општих и посебних захтева за заштитом животне средине у сва планска решења.